

Natur & miljø

Norges Naturvernforbund

4/2000 • KR 39

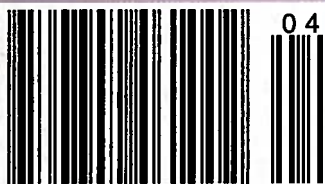
Regjeringen satser på
**bil og fly for
(nesten) alle penga**

**Miss Bissi
Bjerke**

**Østlandets
siste villmark**

**Malaria på vei
mot Norge**

Hunting high and low

MILJØVERNDEPARTEMENTET

Pressemelding

Til: CNN, NBC, ABC, BBC, Associated Press, Discovery Channel, Reuters, National Geographic m.fl.

Look to Norway – invitasjon til operasjon Rød Snø

Den norske regjering har med dette gleden av å invitere et utvalg journalister til å overvære eksklusiv og unik helikopterjakt av rovdyr denne vinteren.

Operasjon Rød Snø er eksklusiv, fordi det er snakk om jakt på svært sjeldne arter. Det unike ligger i at norske myndigheter er alene om å drive denne formen for jakt.

Hvor og når:

Det vil bli jaktet på to arter denne vinteren, ulv (*Canis lupus*) og jerv (*Gulo gulo*). Jervejakten vil bli arrangert på Finnmarksvidda. Her er det fjorten frekke jerver å skyte på, og regjeringen vil sette inn to Super Puma helikoptre i jakten på dyrene.

Ekspertise fra Direktoratet for såkalt naturforvaltning (DSN) vil betjene mitraljøser og rifler og pressen vil få se hvordan dyrene blir drevet over vidda og skutt i stykker ved presseserteret.

Ekspertise fra Gastronomisk institutt vil tilberede dyrene og det vil bli servert jerv-i-kål og Bloody Siri en spesialdrink

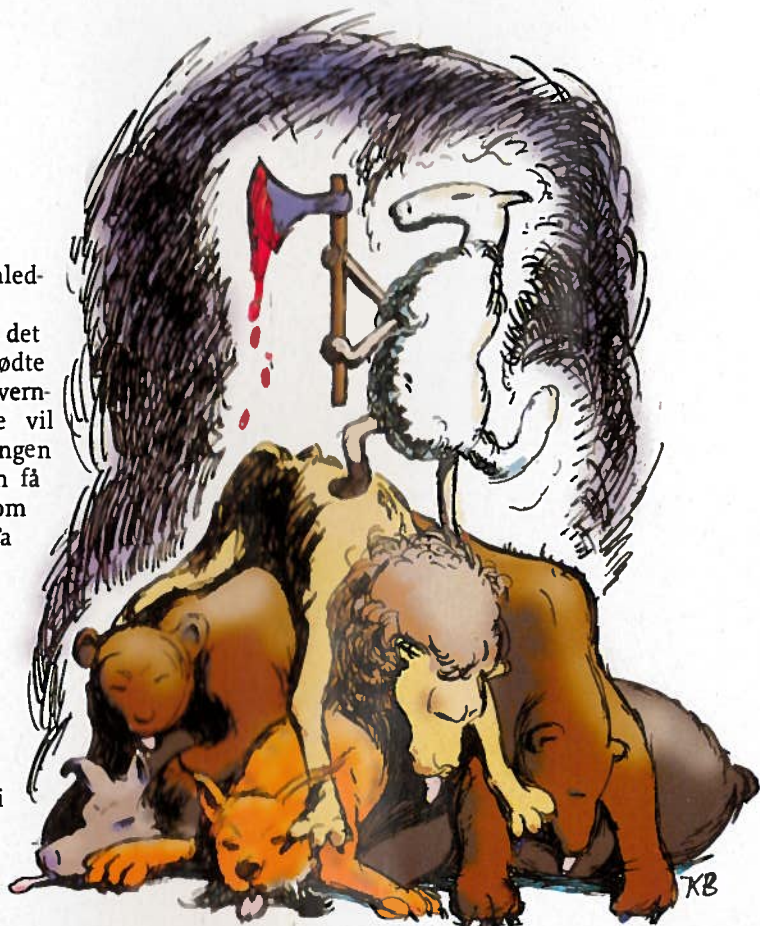
komponert for anledningen.

Utpå vårparten vil det bli utgraving av nyfødte jervunger fra hi. Miljøvernminister Siri Bjerke vil klippe over navlestrengen og pressens folk kan få prøve å vri nakken om på enkelte unger. Ta med hansker.

Ulvjakten vil foregå i Hedmark og blir ventelig vinterens vakreste eventyr. Det er to ulveflokker som skal utryddes, og jaktleder Stein Lier-Hansen er i øyeblikket i samtaler med NATO om å få benytte en ving Apache-helikoptre til oppdraget. Disse maskinene er som flygende festninger og motstår selv de skarpeste ulvetenner.

At ulven er et svært farlig dyr er pressen heldigvis alt klar over. Vi anbefaler derfor å stille med egne helikoptre og følge dramaet på betryggende avstand.

Når ulveflokkene er skutt

tilstrekkelig i filler vil Morten Harket bli heist ned fra himmelen mens han synger sin legendariske Cry Wolf. Samtidig vil en gruppe kvinnelige sosialdemokrater fra våre to innlandsfylker danse en egen seierdans rundt et lite forgylt klovdyr.

Dersom jakten blir vellyk-

ket vil myndighetene se nærmere på mulighetene for såkalt bjørnebombing på vårparten.

Nærmere informasjon om tid og oppmøtested følger.

Velkommen til Rød Snø!

Miljøverndepartementet

Innhold

Hvor skal slaget stå? 16

Hvilke stridigheter kan vi vente oss etter Beirn?

Kamp om Trillemarka 19

Gjermund Andersen tar oss med til Østlandets siste store urørte skogområde.

Portrettet 24

Hva kan egentlig miljøvernminister Siri Bjerke om miljøvern?

Syke dyr 28

Hva skjer når dyrene blir syke? Og kommer malaria til Norge?

Hvordan få fart på et forbund? 34

Erik Solheim møter maktutredet Erling Dokk Holm til debatt om Norges Naturvernforbund.

Hva skjedde egentlig? 38

Bli med på guidet tur gjennom miljøåret 2000.

Bil vinner – buss taper 44

Bilen vinner stadig nytt terreng, mens prisene går opp og tilbudet ned for kollektivtrafikken.

Leselysten? 52

Et utvalg av høstens natur- og miljøbøker.

Faste spalter: Grønsj 2 • Nyheter 4 • Kameraøyet 32 • Nytt fra Naturvernforbundet 40
• div ... 57 • Blekkulf 62 • Forside: Jo Erik Gjerm (foto) Ketill Berger/dEDesign (montasje)

NATURVERN FORBUNDET

Utgifter: Norges Naturvernforbund
Boks 342 Sentrum, 0101 Oslo, Norge.
Besøksadresse: Skippergata 33, Oslo. Tlf: 22 40 24 00.
E-post: redaksjonen@naturvern.no
Telefaks: 22 40 24 10.

Bankgiro: 8200.01.44203
Postgiro: 0803 5 09 46 02
Redaktør: Audun Garberg
Redaksjonssekretær:
Jens Petter Toldnes
Fotoredaktør: Bård Løken
Journalister: Kristian Jahre,
Tom Erik Økland

Annonser:
Naturvernforbundets Markedskontakt A/S,
Tlf: 23 12 20 70
Design/lay-out: dEDesign, Ketill Berger
Sats, repro og trykk: Aktietrykkeriet A/S
Natur & Miljø trykkes på 100 % resirkulert papir.

Abonnement institusjoner: kr. 340,-
Abonnement enkeltpersoner: kr. 225,-
Bestilles hos
Naturvernforbundets medlemservice,
Postboks 342 Sentrum, 0101 Oslo, Norge.
Tlf: 22 40 24 00. Telefaks: 22 40 24 10.
■ Naturvernforbundet innestår ikke for
miljøvennligheten til de bedrifter, tjenester eller
produkter som det annonseres for i Natur & Miljø.

Bladet merket (P) er medlem av
Den Norske Fagpressens Forbund
fagpressen
Opplysningsvesenets
Natur & Miljø er tilsluttet
Fagpressens Redaktørplakat

Leder

Hva skal vi gjøre med været?

SOLA GLØTTER FREM og gradestokken kryper over ti på Mørkekysten midt i november. På Østlandet har høsten vært bemerkelsesverdig våt og varm. For klimapolitikken har det også vært en bemerkelsesverdig høst. For en gangs skyld har det skjedd en masse: bensinavgifter, forurensende gasskraft og en ny runde med forhandlinger. Men det meste har gått galt.

Samtidig har det lekket ut en hel del opplysninger om den kommende rapporten fra FN's klimapanel. For-

Regjeringen har ikke gjort stort som tyder på at de vet hvordan situasjonen skal takles

skerne føler seg sikre på at det er menneskeskapte klimaendringer. Og det er kanskje bra, for «Da er det mulig å gjøre noe med det», som en forsker sa.

Skal vi ta forskerne på alvor – og det bør vi nok – så må utslippene ned med 60–70 prosent. Da synes det mildest talt håpløst å planlegge nye gigantutslipp fra for eksempel gasskraft. Det hjelper ikke å gjenta hundre ganger at klimaproblemet er globalt, og at vi derfor kan øke utslippene i Norge. Vi ligger allerede skyhøyt over verdensgjennomsnittet for utslipp.

Men hva skal vi gjøre? Regjeringen har ikke gjort stort som tyder på at de vet hvordan situasjonen skal takles. De synes mest opptatt av å kjøpe kvoter fra utlandet. Eller plante skog i Costa Rica for å kunne øke de norske utslippene med enda noen tonn. Kanskje er kvotekjøp og klimatiltak i utlandet fornuftig i enkelte tilfeller, men felles for begge deler er at de ikke løser problemet. De utsetter det i beste fall.

Også for miljøbevegelsen er klimaet en utfordring. Hvordan skal man skape engasjement rundt global oppvarming? Etter hvert begynner nok mange å forstå at klimaendringer ikke bare gir varmere dager, men også måneder med storm, sprutregn og manglende skiføre. Da virker ikke drivhuseffekten så forlokkende lenger. Men å gå derfra til handling er ikke enkelt.

Arbeidet med å lage kommunale planer for å få ned utslippene er et eksempel på at det går an å gjøre noe konkret ut av et globalt problem. Neste skritt må være at også kommunene får forpliktelser om å redusere utslippene. Kanskje bidrar det til å fjerne tankegangen om at det alltid er «de andre» som må gjøre noe?

11 000 arter truet

Hittil har vi utryddet 816 arter. Ytterligere 11 000 dyr- og plantearter står i fare for å forsvinne, viser siste utgave av den internasjonale «rødlisten».

AV AUDUN GARBERG

Rødlisten er utgitt av den internasjonale naturvernunionen (IUCN). Til sammen inneholder listen 18 276 arter og underarter. Disse er satt i kategorier fra «kritisk truet» til «mindre risiko», i tillegg inneholder listen arter som er utryddet og arter man ikke har tilstrekkelig kunnskap om.

500 arter utryddet

180 pattedyr er «kritisk truet», mens 340 er «truet». Det er en oppgang fra henholdsvis 169 og 315 i 1996, da den forrige rødlisten over truede dyrearter

kom. Årets liste viser også at 182 fuglearter er kritisk truet, mens 321 er truet. 16 typer albatross er kritisk truet på grunn av linefiske, for fire år siden var antallet tre. I samme tidsrom har antall kritisk truede ferskvannsskilpadder økt fra 10 til 24. Skilpaddene blir brukt både til mat og medisiner i Asia.

20 prosent av de undersøkte amfibiene er oppført som truet. Det samme gjelder 30 prosent av fiskeartene (hovedsakelig ferskvannsfisk) og 25 prosent av krypdyrene.

Strengere kunnskapskrav

I arbeidet med den nye rødlisten har IUCN benyttet nye kriterier, med strengere krav til konkret kunnskap om artene. Dersom man ikke vet hvor mange eksemplarer det finnes av en art blir den satt i kategorien «utilstrekkelig med data».

Tidligere foretok forskerne da en vurdering av hvor vidt arter med ukjent antall eksemplarer burde betegnes som truet eller ikke.

Den nye listen inneholder foreløpig «bare» 58 dyrearter og to plantearter fra Norge. En årsak er at alle tidligere vurderte arter er fortsatt ikke gjennomgått på nytt. Dette gjelder blant annet mange av de 34 000 plantene på rødlisten fra 1997. Dermed kan det reelle tallet over truede arter være langt høyere enn 11 000. Årets liste tar dessuten bare med arter som er globalt truet. Ulven er for eksempel truet i Norge, men ikke globalt. ■

• Listen finner du på: www.redlist.org

Norge gambler med truede arter

Norge gambler med fremtiden til våre truede arter. Vi må lage konkrete planer for å bevare artene, mener Øystein Størkersen i Direktoratet for Naturforvaltning.

Den norske rødlisten fra 1999 inneholder 3062 arter som er i faresonen. Dette utgjør om lag 20 prosent av artene som ble vurdert.

– Det viktigste i dag er å lage en strategi for hvordan vi skal berge truede arter. Enkelte arter er så truet at det ikke holder å overlate til de enkelte sektorer – for eksempel Landbruksdepartementet – å ta seg av dem. Denne innsatsen må Miljøverndepartementet ta, sier rådgiver Øystein Størkersen i Direktoratet for Naturforvaltning (DN). Han savner konkrete tiltak for hver enkelt art.

– Dagens planer er veldig overordnede og generelle, men det er behov for konkrete handlingsplaner. Dette gjør alle andre land i verden. Hvorfor gjør ikke vi det?

Artsbank i Sverige

I Sverige er det opprettet en artsdatabank, som samler informasjon om truede arter og hvordan disse kan reddes. Også i Norge har enkelte arter fått spesiell oppfølging, slik som havørnen gjennom «prosjekt havørn».

– Felles for disse artene er at det er naturvernorganisasjonene som startet arbeidet. De har gjort en god innsats som senere har blitt fulgt opp, men det er ikke gjennomført noen samlet vurdering av hvilke arter som bør få spesiell oppfølging. ■

Verdens minste bille funnet i Norge

Et jublende tarzanbrøl kunne nylig høres i en seljeskog i Eikesdalen. «Jungelens konge» var forskeren Oddvar Hanssen. «Jane» var en 0,55 millimeter lang bille.

AV JENS P. TOLDNÆS

Det finnes over en million billearter i verden. Dette antallet er det ingen andre dyregrupper som slår. Verdens minste bille heter *Baranowskiella ehnstromi*. Det lille kryptet på 0,55 millimeter ble nylig funnet i Norge, noe som utløste stor glede hos finneren.

«Lillebill» uten norsk navn

– Ja, jeg ble nok litt gal og tok et skikkelig «tarzanbrøl», sier forskeren Oddvar Hanssen ved Norsk institutt for naturforskning.

Baranowskiella ehnstromi har

likhet med de fleste norske biller ikke noe norsk navn. Slik må det være ifølge Hanssen.

– Det er ikke for å gjøre det vanskelig. Jeg tror og håper at folk med naturinteresse forstår nytten av å ha et internasjonalt språk som latin for å klassifisere dyr med så mange arter som billene.

Vannkjær er størst

– Vet dere noe om dette nye dyret i vår fauna? Hva «driver» den med?

– Vi vet ikke så veldig mye enda. De ørsmå billene lever i porene på seljekjuke, en sopp som lever på selje. Dyret er veldig smalt og spesialtilpasset for å leve i disse små rommene.

– Dette er altså Norges minste bille – hvilken er størst?

– Det er funnet et eksemplar av stor vannkjær. Denne var på 4,5 centimeter. Det er

også funnet vannkalver på over fire centimeter i Norge, sier Hanssen.

Disse billene blir altså om lag nitti ganger større enn vår nye bille. ■

Verdens minste bille er bare 0,55 millimeter lang og lever blant annet i Romsdal.

Foto: Oddvar Hanssen

Foto: Audun Garberg

Restene av Høibakkdammen i Asker. Stor salamander vil neppe finnes her om fem år, tror Torbjørn Røberg.

Salamander i veien

Stor salamander er internasjonalt truet. Likevel ødelegges de få gjenværende leveområdene.

AV AUDUN GARBERG

– Artsutryddelse er ikke noe som bare skjer i Amazonas, det skjer rett utenfor stuedøra, sier Torbjørn Røberg, styremedlem i Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA). Røberg viser til Høibakkdammen i Asker, hvor en tredjedel er fylt opp og lagt under asfalt. Dammen er tilholdssted for den internasjonalt truede arten stor salamander.

– Kommunen sa de hadde konsultert ekspert før de gjorde dette, men eksperten frarådet jo bygging, sier Røberg oppgitt.

Høibakkdammen var spesielt verdifull fordi den var stor, dyp og omgitt av enger med gjemmesteder for salamander.

Dammen er dessuten fri

for fisk, yngelens store skrekk.

– I løpet av fem år må vi regne med at stor salamander ikke lenger finnes her, eller er så forringet at den ikke forplanter seg. Dette var den beste lokaliteten i Asker, nå er det den dårligste.

NOA godtar ingen inngrep som forringer salamanderdammer. Skulle det likevel skje, mener de kommunene må bote på dette ved å bygge minst to nye dammer i kommunen. Erstatningsdammene må legges i et egnet område, og yngel fra nedbygget dam må settes ut i dem.

Dammene forsvinner

Norge har om lag 200 dammer med stor salamander. Halvparten av disse befinner seg i Hordaland. På Østlandet forsvinner dammene i høyt tempo. Bare i Oslo og Akershus går i gjennomsnitt to dammer tapt årlig.

– Det er kun fire arter Norge løfter en finger for å redde: ulv,

Foto: Torbjørn Røberg

bjørn, jerv og gaupe, men de er jo ikke globalt truet. Det er derimot stor salamander og Norge har den største bestanden i verden.

Automatisk vern

Derfor krever NOA automatisk vern av truede arter, på lik linje med kulturminner fra før 1537. Arten, leveområdet og yngleområdet må vernes. For mens det i dag er ulovlig å slå i hjel en salamander, kan man fylle opp dammer og fjerne leveområdene.

Problemet gjelder truede

arter generelt, ikke bare stor salamander. Røberg påpeker at kommunene ofte har oversikt over hvor disse artene befinner seg, men ikke bruker den når nybygg og andre endringer i landskap planlegges.

– Man tror at alt er såre vel, men så ryker det ene stedet etter det andre. Intensjonene er gode, men det virker som om det er vannrette skott mellom avdelingene i kommunene, sier Røberg.

– Vi har riksantikvar og byantikvar, men ingen riksbiolog eller bybiolog. ■

Trygg tur i bjørneskogen

Er du bærplukker eller turgåer, er du trygg for bjørn. Jegere lever litt farligere, men generelt er bjørnen ganske ufarlig for mennesker.

AV JENS P. TOLDNÆS

Siden starten på det skandinaviske bjørneprosjektet i 1984 har forskerne fulgt over 200 bjørner med radiosendere. Dette har gitt stor innsikt i artens adferd. En av konklusjonene så langt er at de fleste møter mellom mennesker og bjørn er helt udratiske. Dette skriver feltansvarlig for prosjektet, Sven Brunberg, i et nyutkommet informasjonskrift.

114 møter med bjørn

I løpet av femten år har forskerne i det skandinaviske bjørneprosjektet møtt bjørn 114 ganger. Erfarne feltbiologer har i detalj beskrevet

Når er bjørnen aggressiv?

I avtagende farlighetsgrad kan følgende utløse aggressivitet hos bjørn ifølge Sven Brunberg:

- Binne med unger. Spesielt om man overrasker binna og ungene kan bjørnen gå til angrep. Dette hendte en svensk skogtakserer som er en av de syv personene som ble skadd i Sverige i perioden 1976-1995.
- Bjørn på kadaver. En bjørn som ligger og spiser på et dyrekadaver kan reagere aggressivt om noen kommer for nær.
- Overrasket bjørn. Mennesker som kommer brått på en bjørn kan føre til forsvarsreaksjoner

hos bjørnen.

- Bjørn ved hiet. En bjørn som vekkes av vinterdvalen eller overraskes ved hiet på våren eller høsten kan være farlig.
- Hunder. Bjørnen blir opphisset av nærgående hunder.

Om man betrakter disse faktorene og vurderer dem med menneskets øyne og fornuft virker de ganske rimelige. Det er rimelig å bli sint på noen som skyter en kule i kroppen din, truer ungene dine, forsøker å stjele maten din, vekker deg fra skjønnhetssøvn eller pusser en irriterende gneldrebikkje på deg, sier Brunberg.

tilfellene foretok bjørnen skinnangrep som ble oppfattet som truende av observatørene.

Seks av syv var jegere

I Norge inntraff det siste bjørnedødsfallet i 1906 da en trettien år gammel gutt traff på en bjørn som lå og spiste på et dyrekadaver. Gutten ble skadet og døde av hjernehinnebetennelse en måned senere.

Også i Sverige er det snart 100 år siden noen ble drept av bjørn. Siste tilfelle var i 1902, da en bjørnejeger i Jämtland ble angrepet av en skadeskutt bjørn.

Sverige har en betydelig større bjørnestamme enn Norge. Derfor møtes bjørn og mennesker langt hyppigere. I perioden 1976-1995 ble sju mennesker skadd av bjørn i Sverige. Det er verdt å merke seg at seks av disse var jegere og i fem av tilfellene ble det løst skudd. ■

møtene med bjørnen. I om lag åtti prosent av tilfellene beskriver forskerne bjørnens adferd som ikke aggressiv. De fleste bjørnene forsvant

direkte etter at de ble oppmerksomme på menneskene. I et titall av tilfellene fortsatte bjørnen mot menneskene uten å være truende. I fem av

Giftig norsk

Godt norsk, sa du? Åtte av ti norske jordbær inneholder sprøytemiddelrester. I importerte jordbær er mengdene langt lavere.

AV JENS P. TOLDNÆS

Så mye som åtti prosent av de norske jordbærene inneholder rester av sprøytemidler. Dette kommer frem i en undersøkelse forsker Liv Birkeland ved Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK) har foretatt. Til sammenligning er det bare funnet sprøytemiddelrester i halvparten av de importerte bærene, skriver avisen Jordveit.

Selv om mengden sprøytemiddelrester i norske jordbær ligger under de tillatte grenseverdiene viser tall fra Statens

næringsmiddeltilsyn at jordbærplanten er den som sprøytes mest i Norge.

Rapporter fra Plantevernet på Ås viser at så godt som alle de konvensjonelle jordbærdyrkerne sprøyter bærene sine, sier Birkeland.

Sykdommer som gråskimmelsopp og mjøldogg er hovedårsak til at jordbærene i Norge sprøytes så mye som de gjør. Det er likevel fullt mulig å dyrke giftfrie jordbær. I fire år har Liv Birkeland dyrket økologiske jordbær i forskningsøyemed på Tingvoll i Møre og Romsdal. Her har hun høstet avlinger fullt på høyde med konvensjonelle jordbærdyrkere.

Resultatene viser at det er mulig å få store avlinger av kvalitetsbær ved økologisk dyrking, sier hun. ■

SOMMERDRØM MED BISMAL: Hvorfor må norske jordbær sprøytes mer enn importerte?

Foto: Birger Aveland/NN/Samfoto

Jerven er en truet og forfulgt art Norge har et spesielt ansvar for. Nå vil forhåpentligvis noen flere dyr overleve. Jerven tar gjerne kadaver slik som her.

Mange jerver spart

Naturvernforbundet fikk fullt medhold i sin klage på jervnemndenes vedtak om kvotestørrelser og jakt. Dette styrker Ap-regjeringens troverdighet i rovdyrpolitikken, mener organisasjonen.

AV JENS P. TOLDNÆS

Den sør-norske jervstammen går en tryggere framtid i møte. Naturvernforbundet, Foreningen Våre Rovdyr og Svenska Rovdjursförbundet fikk medhold av Direktoratet for naturforvaltning (DN) i sin klage på en rekke av jervnemnda for Sør-Norge sine vedtak.

Jervnemnda i Nord-Norge må se at Naturvernforbundet får fullt medhold på samtlige klagepunkter av Direktoratet for naturforvaltning (DN). Vedtakene er endelige og vil trolig

styrke jerven, spesielt stammen i Sør-Norge, betydelig.

Det er langt mellom miljøseirene i rovdyrspørsmål for tiden, og saken gleder Naturvernforbundets sekretariat.

Ja, jeg ble utrolig glad. Med den ettergivende politikken overfor næringslivet som DN har praktisert i de siste årene er dette svært gledelig og overraskende, sier saksbehandler i Naturvernforbundet, Thor Midteng.

Slutt for jervnemndene?

Hva skyldes denne holdningsendringen fra direktorats side?

Jeg tror det skyldes flere forhold. For det første har jervnemndene i lengre tid tøyd mandatet sitt alt for langt. Nemndenes vedtak er så åpenbart i strid med forskriftene at DN til slutt ikke hadde noe valg. Når systemet med jerv-

nemnder skal evalueres spør det om DN mener dette er et fornuftig system for forvaltningen.

Midteng mener det kan spores en holdningsendring fra Ap-regjeringen, sammenlignet med tidligere regjering, i rovdyrspørsmål. På tross av at han mener partiet ikke er til å stole på når det gjelder ulven.

Bedre rovdyrpolitikk?

Tradisjonelt har vi hatt bedre erfaring med rovdyrpolitikken fra Arbeiderpartiets side enn de erfaringer vi har hatt med sentrumsregjeringen. Her ble bondeinteressene alt for sterke og overkjørte naturverninteressene. Det er imidlertid sterke krefter i Ap som dyrker ulvehatet for alt det er verdt, og her virker ikke partiet helt til å stole på, sier han.

Hva har DN vedtak å si for den norske jervstammen?

Det er umulig å si noe eksakt om det i og med at den såkalte lisensjakten er så usikker. Men hvis vi forutsetter at jegerne hadde hatt en rimelig grad av suksess, er mange dyr spart.

Det lave antallet jerv i Sør-Norge gjør at den «genetiske helsa» til arten er truet. Nettopp derfor var ikke bare antall dyr som kan felles viktig for Naturvernforbundet. Hvor de ble felt var minst like viktig.

Jervområdene i Trøndelag er viktig for immigrasjonen til den sør-norske stammen. Den er så liten at faren for innavl er overhengende. Stortinget har tidligere slått fast er det ønskelig med slik innvandring. Jervnemndene forsøkte å stoppe dette ved å vedta jakt i området, men ble heldigvis stoppet selv, sier Midteng. ■

Foto: Tom Schjøtt/NN/Samfoto

MILJØSTUDIER PÅ BUNNVÅ

■ Alle søkere, det vil si om lag førti stykker, ble tatt opp i år, sier instituttleder Synne Kleiven ved natur- og miljøstudiet ved Høgskolen i Telemark. Ifølge Kleiven har det vært en jevn nedgang de siste årene.

Ved Norges Landbrukskole på Ås har man også merket en tydelig nedgang i interessen for naturforvalterstudiet, selv om interessen er noe større enn ved Høgskolen i Telemark.

– Vi uteksaminerer 30 naturforvaltere hvert år og i år var det om lag hundre søkere til disse plassene. Det er en del av en trend vi har merket en stund, sier studieveileder Espen Arestøl.

MASSIV KAMPANJE FOR ULVEJAKT

■ Norges Jeger- og Fiskerforbund har delt ut 90 000 klistermerker med påskriften «Ja til jakt på ulv» provoserer så vel naturvernere som NJFFs egne medlemmer.

– Jeg ble forbannet da jeg fikk dette i posten. Det gikk rett i søpla, sier rypejeger og NJFF-medlem Petter Ohrem.

Også Norges Naturvernforbund reagerer med skuffelse. I et brev til NJFF skriver Naturvernforbundets leder Erik Solheim blant annet at saken berører det tillitsfulle samarbeidet de to organisasjonene har hatt gjennom mange år.

STØRRE UTSLIPP FRA SELLAFIELD

■ I sin strategi for å redusere utslippene av radioaktive stoffer fram mot 2020, innrømmer britiske myndigheter at utslippene vil øke kraftig de nærmeste årene. I perioden 2001 – 2005 vil utslippene av technetium 99 fra atom-anlegget Sellafield være 60–70 prosent høyere enn i 1998.

Det er tidligere dokumentert økt innhold av technetium som stammer fra Sellafield i havvann, skalldyr og tang langs norskekysten. Sellafield gjenvinner atomavfall, slik at det kan brukes på nytt.

I rapporten *UK Strategy for radioactive discharges 2001 – 2020* varsler britiske myndigheter også gjenåpning av det omstridte Dounreay-anlegget. Dounreay ble stengt i september 1996, på grunn av store sikkerhetsmangler.

Sjofuglene lider en smertefull død som følge av linefisket. Inntil det finnes metoder for å unngå dette, er ikke den miljøvennlige fiskemetoden bærekraftig, mener norske ornitologer.

SLIK KAN FUGLENE HINDRES I Å TA AGN

I undersøkelsene NOF har foretatt på norske linefiskefartøyer ble det brukt fire typer tiltak for å hindre fuglene i å ta agn:

- En såkalt «tjalkeskremme», som er flagrende bånd som henger etter fiskebåtene. Den skremmer fuglene og tvinger dem til å beite

- Undervanns setterer, et tiltak som betegnes som effektivt, men ikke så bra som tjalkeskremmen.
- Blåsing i skapdøyta.
- Skyting. Ifølge NOF er skyting med hagle svært vanlig i den norske fiskellåten. Det blir skutt i luften og direkte inn i fugtelldoken

når tettheten er høy. Dette dreper og skader naturlig nok en del fugl.

Til tross for tiltakene har fiskerne ikke lyktes med å løse problemet. NOF mener utslipp av fiskeavfall under fangsten er med på å øke antall krokede fugler.

Istykkelsen på Nordpolen redusert med 40 prosent

Isen på Nordpolen er blitt 40 prosent tynnere på noen tiår.

AV AUDUN GARBERG

Istykkelsen er undersøkt med ubåt i periodene 1958–76 og 1993–97. Resultatene er analysert av forskere ved University of Washington i Seattle. De konkluderer med at gjennomsnittlig istykkelse er redusert fra 3,1 meter i den første perioden, til 1,8 meter på 90-tallet.

– Dette er dramatisk. Arktis er det området som kanskje blir mest utsatt for klimadring, sier Svein Tveitdal. Han er direktør ved Grid Aren-

dal, som er et kontor under fns miljøprogram.

Det er ingen tvil om at klimaet blir varmere. Dette følger også prognosene fra FN's klimapanel, sier Tveitdal.

Inuitene i Canada har også merket effekten av høyere temperaturer og mindre is.

– Hvis konsentrasjonen av karbondioksid dobles i atmosfæren de neste hundre årene, slik det er forventet, vil effekten for miljø, dyr og mennesker i Arktis være katastrofal, sier Violet Ford til nyhetsbyrået Reuters. Ford er talsmann for inuitene i Canada, og deltok på en pressekonferanse arrangert av www.VerdensNaturfond.

Ved Hudson Bay nord i

Canada har inuitene observert at isen har blitt tynnere og den legger seg senere i sesongen. Det har blant annet fått konsekvenser for isbjørnen som har brukt den tykke isen til å jakte på sel, og som rute til sine faste oppholdssteder i vinterseongen.

I august ble det kjent at forskere for første gang hadde funnet åpent vann på Nordpolen. Revnen i isdekket var én kilometer lang. New York Times, som først avslørte nyheten, kunne senere melde at denne revnen var et naturlig resultat av den arktiske sommeren. Om lag 10 prosent av det arktiske havet er isfritt om sommeren. ■

Fugl og fisk på kroken

Hvert år dør tusenvis av norske sjøfugler som følge av linefiske.

AV JENS P. TOLDNÆS

Tusenvis av sjøfugler lider en smertefull død i forbindelse med linefiske i Norskehavet.

– For ikke å bli beskyldt for å overdrive har vi foreløpig sagt at det dreier seg om rundt 10 000 fugl i året. Dette er et meget forsiktig estimat – tallet kan godt være mangedobbel, sier Terje Lislevand i Norsk Ornitologisk Forening (NOF).

Det er til sammen om lag femti linefiskebåter her i landet og Norge er en av verdens ledende linefiskenasjoner. Dette tradisjonsrike fisket er ansett som miljøvennlig fordi det, i motsetning til for eksempel tråling, er selektivt.

Problemet med sjøfuglene oppstår når linene settes. Da flyter de en stund bak båten og fuglene som søker etter agnet

angriper godbitene i overflaten og like under vann. Resultatet er at en mengde fugl blir krokert og druknet.

– De biter ikke nødvendigvis på kroken, fuglene har kroket over alt på kroppen. Ofte henger de i vingen. Det er liten tvil om at de lider, sier Lislevand.

Globalt problem

På verdensbasis er problemet enormt. I alt er det om lag seksti fuglearter som er utsatt, blant annet måkearter, albatrosser, lirer og stormfugler. Fire albatrossarter og en petrellart er oppført som kritisk truet, ifølge NOF.

Undersøkelser gjort av NOF viser at i Norskehavet er det først og fremst arten havhest som er utsatt for linefiske. Havhesten, som tilhører stormfuglene, er på størrelse med en sildemåke. Arten bor i store kolonier i fugleffell og foretar lange næringssøk til havs. Den legger bare ett egg

og er, med sine 55 døgner, den fuglearten i Norge som ruger lengst.

Rødlisteart truet

Nordlig sildemåke er en av syv fuglearter som er rødlistet i Norge. Arten er oppført i kategorien «direkte truet» og ornitologene frykter at linefisket kan bidra til å utrydde arten helt.

– Foreløpig har vi ikke funnet nordlig sildemåke som bifangst under våre undersøkelser. Studiene omfatter imidlertid bare en brøkdel av det fisket som foregår. Når vi samtidig vet hvor få nordlige sildemåker som finnes er det godt mulig at arten lider under dette fisket. Det er et godt svar mellom nedgangen i sildemåkebestanden og oppgangen i linefisket, sier Lislevand.

Tiltak virker ikke godt nok

Linefiskerne er naturlig nok

ikke interessert i å få fugl på kroken. Lislevand presiserer at dette derfor ikke er en klassisk naturvern/næringskonflikt. Så vel naturvernere som fiskere er interessert i å få bukt med problemet.

500 millioner kroket

Ornitologenes anslag på 10 000 drepte sjøfugl i året baserer seg på 0,02 krokede fugler per 1000 utsatte kroket.

– Det høres jo ikke så mye ut isolert sett. Problemet er at det blir satt ut nærmere 500 millioner kroket hvert år, sier Lislevand.

Myndighetene vil nå vurdere om dagens tiltak er gode nok.

– Selv om havhesten ikke er en truet art er det klart at dette er uheldig. Når vi finner ut hvor stort omfanget er vil vi vurdere om dagens tiltak er gode nok, sier rådgiver Britt Fisknes i Fiskeridepartementet. ■

Vern regnskog med et klikk

Med et klikk på internett kan du verne en og en halv kvadratmeter regnskog. Du klikker og private firma betaler.

AV AUDUN GARBERG

Et privat firma har startet internett siden for regnskogen. Hver gang du klikker på siden deres verner du et lite område regnskog. Årsaken er såre enkel og kommersiell: Private firma sponser siden, og for hver visning må de punge ut med penger til bevaring av regnskogen.

På fem måneder er over 1200 hektar sikret for fremtiden. Du kan imidlertid bare klikke deg inn på www.therainforests.com én gang om dagen.

1200 hektar regnskog er vernet gjennom tusenvis av klikk på internett.

Pengene kanaliseres gjennom den amerikanske organisasjonen The Nature Conservancy.

– De som støtter dette kan være rimelig trygg på at pengene blir brukt av en seriøs organisasjon. Dette er en enkel metode for å samle inn penger, sier daglig leder Lars Løvold i

Regnskogsfondet.

– Vi i Regnskogsfondet har imidlertid en litt annen måte å jobbe på enn Nature Conservancy. Det gjelder blant annet måten vi tar lokalbefolkningen med på beskyttelsesarbeidet, og vekten vi legger på lokalfolks rettigheter til sine tradisjonelle skogområder. Vi i Regnskogs-

fondet tror ikke det går an å ta vare på de viktige ressursene i regnskogen uten å involvere de lokale på en seriøs måte, sier Løvold.

Fra regnskogsiden har du direkte adgang til «sult-siden» der du kan donere ris til verdens fattige. ■

Norges klima-versting

Hydro Porsgrunn Industripark er Norges verste klimagasskilde. Utslippene fra området tilsvarer mer enn to og et halvt gasskraftverk.

AV TOM ERIK ØKLAND

CO₂-utslippene fra Hydro Porsgrunn Industripark (HPI) er ikke alene nok til å plassere bedriften på Norgestoppen. Men HPI slipper i tillegg ut store mengder svært potente drivhusgasser som gjør at regnestykket blir ganske annerledes. Eksempelvis utgjør lystgassutslippet fra gjødselproduksjonen mer enn et gasskraftverk alene, hvis man regner om mengden til CO₂-ekvivalenter.

Det er nemlig ikke bare CO₂ som er årsak til drivhuseffekten, lystgass gir faktisk 310 ganger sterkere drivhuseffekt

UTSLIPPENE FRA HPI

Lystgass (N ₂ O):	1 293 940
Svovelheksafluorid (SF ₆):	717 000
Karbondioksid (CO ₂):	608 800
Sum:	2 619 740
(Alle tall i tonn CO ₂ -ekvivalenter)	

enn CO₂. HPI har i tillegg et betydelig utslipp av svovelheksafluorid (SF₆), den kraftigste drivhusgassen man kjenner til. Utslipet av denne gassen utgjør 70 prosent av CO₂-utslippet fra et tradisjonelt gasskraftverk.

Legger man til Hydro Porsgrunns betydelige CO₂-utslipp, blir resultatet lite hyggelig: Bedriften slapp i 1999 ut 2,6 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. De planlagte gasskraftverkene på Kårstø og Kollsnes har beregnede utslipp på drøyt en million tonn hver.

Delvis opprydding

Utslippene av SF₆ vil Hydro få en slutt på. Stoffet brukes ved støping av magnesium, og skal etter planen erstattes med SO₂. Bedriften prøver for tiden ut teknologien, men kan ikke love utfasing før 2002.

Framtiden for lystgassutslippet fra bedriften er mer i det blå. Statens forurensningstilsyn (SFT) har satt krav til utslippsmengden. I 1999 ble tillatelsen delvis overskredet. Ifølge SFT er det ikke aktuelt med tiltak for å få ned utslippet.

Drivhusregion

Det er ikke bare Hydro Porsgrunn Industripark som slipper ut klimagasser i Grenland. Sementfabrikken Norcem slipper ut CO₂ tilsvarende et gasskraftverk alene, og petrokjemiske bedrifter og annen industri bidrar også. Industrien i regionen spyr årlig ut

Her på Hørøya slipper Norks Hydro ut enorme mengder CO₂.

4,33 millioner tonn CO₂-ekvivalenter, noe som utgjør omtrent 7,5 prosent av landets samlede klimagassutslipp.

Tone Skau Jonassen, leder i Naturvernforbundet i Telemark, er overrasket over tallet.

– Dette var mye mer enn vi har vært klar over. Vi visste at området var en stor bidragsyter til Norges klimagassutslipp, men ikke at det var så

ille, sier Jonassen.

Naturvernforbundet i Telemark diskuterte utslippene fra Hydro Porsgrunn på et møte i starten av oktober.

– Skal Hydro klare å opprettholde et snev av miljøprofil, må bedriften ta utslippene på alvor. Det betyr at de må intensivere arbeidet med å få utslippene ned, sier Jonassen. ■

Klimagass-fjerning i det blå

Hydro Porsgrunn Industripark jobber for å redusere klimagassutslippene. Men tidsplanen er mildt sagt usikker.

AV TOM ERIK ØKLAND

Lystgassutslippet fra HPI er alene et mer alvorlig klimagassutslipp enn et gasskraftverk, hvis man regner om til CO₂-ekvivalenter. Lystgassen kommer fra salpetersyrefabrikken, som lager råstoff til kunstgjødselproduksjon.

– Hydro forsker på ny teknologi som skal redusere utslippene fra anlegget. Men forskningen er foreløpig bare kommet til pilotstadiet. I løpet av et år skal det testes på en fabrikk, sannsynligvis i Frankrike, sier HMS-sjef Karina Aas ved Hydro Agri Porsgrunn. Foreløpig er det usik-

kert når teknologien er ferdig utviklet og kan installeres på Hørøya.

Gassrørledning som miljøltiltak?

Hun forteller videre at de rene CO₂-utslippene fra gjødselproduksjonen blir til ved produksjon av ammoniakk.

– Eneste mulighet for å få ned disse utslippene er å bytte råstoff. I dag bruker vi propan, butan og etan. Det beste råstoffet for oss vil være naturgass. For å gå over til dette råstoffet trenger vi en gassrørledning til Grenland, sier Aas.

Hun presiserer at nytt råstoff i ammoniakkproduksjonen ikke vil føre til stor reduksjon av CO₂-utslippene.

Ammoniakkfabrikken ved HPI står for nesten halvparten av bedriftens totale CO₂-utslipp. ■

Foto: Norsk Hydro

Klimagasser truer ozonlaget

Klimagasser øker nedbrytingen av ozonlaget. Ozonhullet vil vokse i 20 år til.

AV AUDUN GARBERG

Drivhuseffekten og hullet i ozonlaget er to forskjellige miljøproblemer. Likevel fører det ene til det andre. For selv om utslippene av ozonnedbrytende stoffer er kraftig redusert i løpet av 90-tallet, gjør drivhuseffekten at «hullet» i ozonlaget blir stadig større.

Drivhusgasser som CO₂, senker nemlig temperaturen i den delen av atmosfæren der ozonlaget er. Og lav temperatur øker nedbrytingen av ozonlaget. Kulden gjør at ozonlaget er tynnere over Antarktis.

– Vi kan nok frykte at vi får et ozonhull rundt Arktis, som ligner på det vi ser i Antarktis. At det blir fullt så galt skal noe til, men det vil nok bli en god

OZONLAGET

- Befinner seg stort sett mellom 10 og 50 kilometers høyde.
- Filtrerer bort noe av UV-strålingen fra sola. Strålingen kan blant annet gi hudkreft og øyensykdommer.
- Montreal-protokollen forbyr produksjon og bruk av ozonnedbrytende KFK og haloner. Erstatningsstoffene HKFK har også en viss ozonnedbrytende effekt. Stoffene skal i hovedsak tas ut av bruk innen 2020.

Kilder: Natur- og miljøleksikon, samt Norsk klima- og ozonforskning – De første 10 år.

del verre enn vi har sett hittil, sier forskningssjef Geir O. Braathen i Norsk institutt for luftforskning.

– Kan dette få betydning lenger sør, for eksempel over Oslo?

– Episodevis får det det, men området med lite ozon er stort sett begrenset til polarområdene.

Ozonlaget over Oslo i månedene mars til mai er redusert med 15 prosent fra 1979 til 1997.

Verst i 2020

Geir O. Braathen har vært redaktør for rapporten *Norsk klima- og ozonforskning – de første 10 år* fra Norges forskningsråd. Den konkluderer med at ozonlaget nok så sikkert er reddet på lang sikt. Årsaken er at klimagassene ikke bryter ned ozonlaget alene.

– Ozonnedbrytende stoffer må også være til stede. I og med at de nå er på vei nedover regner vi med at ozonproblemet er løst i løpet av 50 til 60 år, sier Braathen. Mengden ozonnedbrytende stoffer i atmosfæren var på topp i 1997, og går nå langsomt nedover.

– De neste 10 til 20 årene blir mest kritisk. En gang i fremtiden vil kombinasjonen av drivhuseffekten og ozonnedbrytende gasser være på topp. Det blir omtrent rundt år 2020, men man kan ikke si nøyaktig når det vil skje, sier Braathen.

Betinget suksess

Montreal-protokollen betraktes som suksessen i internasjonal miljøsam arbeid. Den har effektivt bremsset bruken av ozonnedbrytende stoffer i industriland. Stoffene som har kommet til erstatning bryter imidlertid også ned ozonlaget. Erstatningsstoffene er ikke på langt nær så farlige for ozonlaget, men bruken av dem vokser så raskt at de kan virke negativt. Det er også høyst usikkert om utviklingslandene vil følge opp Montreal-protokollen. ■

Gasskraft blir Europas CO₂-versting

Gasskraft kan gjøre det europeiske Kyoto-målet vanskelig å nå. Det viser materialet regjeringen bruker i arbeidet med å gi Naturkraft mer liberal utslippstillatelse.

AV AUDUN GARBERG

Fredag 6. oktober besluttet regjeringen å omgjøre Naturkrafts utslippstillatelse for to planlagte gasskraftverk.

Viktige deler av bakgrunns materialet er laget av Olje- og energidepartementet (OED). Det gjelder blant annet anslagene for fremtidig energiproduksjon i Europa, som er hentet fra Det internasjonale energibyråets rapport *World Energy Outlook 1998*. Det OED ikke forteller er at rapporten anslår en økning i utslippene fra gasskraftverk i Europa på hele 442 prosent i perioden 1990 til

2010. Fra 84 millioner tonn CO₂ til 454 millioner tonn.

Gass størst i 2020

I år 2020 vil gasskraftverk være ansvarlig for de største utslippene av CO₂ fra elektrisitetsproduksjon. Da vil gasskraftverk i de europeiske OECD-landene stå for utslipp av hele 745 millioner tonn CO₂.

– Ville ikke utslippene vært større med kull?

– Jo, sannsynligvis, men utfordringen er å redusere utslippene, ikke å få til en mindre vekst. Da utsetter vi bare problemene noen år. Vi kan ikke satse fossilt hvis vi skal redusere. Rapporten viser det vi har sagt hele tiden: Alternativet er ikke kull eller gass, men utslippsfrie energikilder, sier talsmann Lars Haltbrekken i Fellesaksjonen mot gasskraftverk.

Rapporten fra energibyrådet viser at de samlede utslippene

fra elektrisitetsproduksjon vil øke med 26 prosent fra 1990 til 2010. Kyoto-avtalen binder landene til en gjennomsnittlig reduksjon i utslippene med 5,2 prosent fra 1990 til perioden 2008–12.

Usikker konklusjon

I sin begrunnelse for å lemppe på utslippskravene til gasskraftverkene sa miljøvernminister Siri Bjerke at CO₂-utslippene med «rimelig god sikkerhet» blir redusert i Europa som følge av norske gasskraftverk. Bakgrunnen er en rapport fra Frisch-senteret for samfunnsøkonomisk forskning. Rapporten konkluderer med at norsk gasskraft vil trenge mer forurensende kullkraft, hovedsakelig i Danmark. Det Siri Bjerke unnlot å nevne fra Frisch-senterets rapport er at «...selv små endringer i bakenforliggende forhold, for eksempel skifte i

kraftverkenes effektiviteter og skatt på CO₂-utslipp, kan få relativt store utslag på utslippsendringene ...» Usikkerhet og kunnskapsmangel gjør at senteret vurderer sine egne konklusjoner som: «usikre. Dette tilsier at resultatene bør benyttes med varsomhet.» ■

MONSANTO MÅ ERSTATTE GIFTIG BYGNING

■ Kjemiselskapet Monsanto er dømt til å betale over 800 millioner kroner i erstatning etter at et 12 etasjer høyt offentlig bygg brant i byen Philadelphia i 1994.

Erstatningsårsaken er at bygningen inneholdt store mengder PCB-holdig byggemateriale, og derfor måtte rives etter at brannen hadde ført til forurensning av bygget.

Genmodifisert mais i norsk chips

■ – Forsvinnende små mengder, mener Maarud.
■ – En veldig viktig prinsipp sak, mener Svenska Naturskyddsforeningen, som har påvist genmodifisert mais i en rekke maischips og taco-produkter.

AV JENS P. TOLDNÆS

Svenska Naturskyddsforeningen har testet tretten forskjellige maischips. I samtlige tilfeller inneholdt chipsen rester av genmodifisert mais. Flere av produktene er i salg i Norge, blant annet Nachos Chips og Taco skjell fra Santa Maria og Tortilla Chips og Nachips fra Old El Paso.

Analysene er gjort av firmaet Hanse Analytik i Bremen, og det tyske laboratoriet fant mellom 0,1 og 0,6 prosent genmodifisert materiale i de forskjellige produktene. Grensen for når produkter skal merkes på samme måte som to prosent i EU og Norge.

– Dette er en viktig prinsipp sak for oss. Selv om mengdene ikke er så store inneholder de genmodifisert mais og da mener vi at de uansett skal merkes på samme måte som økologiske varer. Først da har forbrukerne en reell mulighet til å velge hva de vil spise, sier Gunn Rudquist ved Naturskyddsforeningens jordbruksavdeling.

Gensmittet?

– Dersom dette stemmer er det uheldig. Vår konsern policy er at vi ikke bruker genmodifiserte råvarer i det hele tatt. Vi tester råvarene selv og har sertifikater på disse, sier informasjonssjansvarlig hos A/S Maarud, Irene Guldbrandsen. Maarud, som eies av Kraft Foods, markedsfører Old El Paso produkter i Norge.

Ifølge Guldbrandsen kan ingen garantere at ikke produkter inneholder genmodifisert materiale.

– Genmodifisert materiale kan smitte fra en naboåker. Ingen kan garantere at svevestøv ikke gir utslag. Går du ut og plukker en blomst i naturen kan du få utslag på den også, sier hun.

– Chipsen med genmodifisert mais ville vært forbudt i Australia, sier koordinator i Nettverk for Mat og Miljø, Heidi Sørensen.

Jeg er enig i at mengdene er små, men denne chipsen ville likevel vært forbudt i Australia, sier koordinator Heidi Sørensen i Nettverk for Mat og Miljø.

Ifølge Sørensen har det vært vanskelig å stole på maisprodukter.

Økologisk fisk kommer

Snart kan du få økologisk oppdrettslaks. Vel og merke hvis produsentene har lyst til å satse etter Debios nye retningslinjer.

AV TOM ERIK ØKLAND

Debio, godkjenningsinstansen for økologisk matproduksjon i Norge, har sendt reglene for økologisk fiskeoppdrett ut på høring for kort tid siden. Regelverket skal etter planen være i gang fra årsskiftet.

– Det nye regelverket er utarbeidet i samarbeid med den svenske økokerkeordningen, Krav, forteller Jan Widar Finden, inspektør i Debio.

Foreløpig gjelder regelver-

ket kun laksefisk, men det vil bli utvidet til å omfatte skalldyr og skjellproduksjon etter hvert.

– For laksefisk vil regelverket omfatte hele produksjonen. Det regulerer plassering av oppdrettsanlegget, fiskens opprinnelse, karenstid for en overgangsperiode, behandling av lakselus, impregnering av oppdrettsnøter, transport av levende fisk og mye mer, sier Finden.

Utvikler nytt for

Ifølge Debio er foretsets sammenstilling et usikkert punkt i utkastet til regelverk.

– Vi har foreslått at foret skal inneholde minst en fjerdedel av fiskeproteinene fra

mel lagd av avskjær fra fiskeindustrien. Resten skal dekkes med fisk som normalt ikke brukes i matproduksjon eller utsortert matfisk. Men her er uenigheten stor, sier Finden.

I Austevoll jobber firmaet SeaGrain AS med utvikling av økologisk for.

– Vi har fått til forproduksjon etter Kravs økologiske kriterier, og vår egen forsøksfisk blir av minst like god kvalitet som annen oppdrettsfisk, sier daglig leder Kjartan Sandnes i SeaGrain.

I prøveproduksjonen har man hatt opptil 100 prosent av fiskeproteinene fra avskjær. Førkvaliteten blir god, men produksjonen er avhengig av ferske råvarer.

Personlig har jeg sluttet å spise maischips for lenge siden. Det kan være vanskelig å laste produsenten i enkeltsaker som kan dreie seg om gensmitte og ikke bevisst bruk av genmodifiserte råvarer. Det viser uansett behovet for bedre teknologi og rutiner for å analysere og merkeprodukter, sier hun.

Statens næringsmiddeltilsyn (SNT) kjenner ikke til innholdet i maischipsen som selges i Norge.

– Vi har i øyeblikket tre hundre forskjellige matvarer til analyse, hvor blant annet maisprodukter er med. Det er ikke bare viktig å finne ut om maisen er genmodifisert, men også hva slags mais det er. Eksempelvis kan maistypen 87176 forårsake antibiotikaresistens. Da er det ikke lenger bare snakk om at produktet skal merkes, men at det kan bli forbudt, sier Dag Lillehaug ved SNT, til Natur & miljø.

Ifølge Lillehaug analyserer SNT i øyeblikket fødevarer fra matvarebutikker, helsekostforretninger og apotek. ■

Taco Bell må bytte råvarer til 7000 restauranter

Restaurantkjeden Taco Bell må bytte ut råvarer på 7000 restauranter. De ulovlige tacobskjellene er produsert av Kraft Foods.

Miljøorganisasjonen Friends of the Earth, hvor Norges Naturvernforbund er medlem, påviste nylig at restaurantkjeden Taco Bell Corp brukte en ulovlig genmanipulert mais-sort som kan være allergifremkallende i tacobskjellene sine.

Taco Bell har forsikret sine kunder om at skjellene nå skal byttes i samtlige 7000 av firmaets restauranter.

Saken fikk store mediaoppslag i USA. Det er selskapet Kraft, som også eier Maarud, som har produsert tacobskjellene for Taco Bell. Kraft Foods eies av Philip Morris Co. ■

Forbund i farta

Selv om Naturvernforbundet går ut med full tyngde og bredde og krever lavere fartsgrenser – 80 er for fort, 70 mer passe – registrerer vi at den umulige verden, stadig vekk av en eller annen besynderlig grunn legger sjela si i å bevege seg fortere og fortere. Noen ganger går det så fort i svingene at jeg føler meg litt syk, som når det går unna i 170 – hundreogsytti – på lokale veistreknninger. Men selvsagt kan ughenheten også ha med framskreden alder og svekket refleks å gjøre. Jeg ser ikke bort fra det, idet jeg mimrer over henfarene tider og erindrer hvor godt og sakte ting slepte seg av sted, ikke minst i Naturvernforbundet.

Fx (som det heter i dag etter å ha hett «for eksempel» og deretter «f. eks.») husker jeg at Naturvernforbundet for rundt 30 år siden kom til at 20 000 medlemmer var for lite. Man måtte bli flere. Og dermed dro man i gang et møysommelig løp. Først var det lange forberedelser med fagfolk involvert. I løpet av 1972 ble det gjennomført en medlemsundersøkelse, og resultatet ble gjengitt i Norsk Natur nr. 1 1973. Her fikk NNV-medlemmene identitet, og organisasjonen kom på sporet av hvor nye målgrupper

kunne befinne seg. Det var en slags finne sæ sjæl-prosess, før en gikk ut og sa god dag til de andre.

Samtidig snekret man sammen reisverket i en vervekampanje. En omstendelig historie som i hvert fall ikke gikk i 100. Den gikk neppe i 70 engang! Steg for steg gikk det slik til, at én sentralt plassert vervesjef fikk med seg verveledere i alle fylker. Hver fylkesverveleder mobiliserte minst ti verveledere i sitt fylke. I sin tur skaffet hver verveleder til veie ti ververe. Hver verver hadde som mål å verve ti medlemmer. Minst.

Et pyramidabelt prosjekt, med andre ord, der sten ble lagt til sten gjennom mange måneder. Spesialutgave av medlemsbladet ble forberedt og produsert.

Ledelsen forfattet velvalgte ord. Vervemateriell ble utarbeidet etter diskusjon på alle nivåer og mye om og men og klipp og lim og tre korrekture, før en endelig, endelig var framme ved mars 1973 og to måneders vervekampanje. Tre tusen ververe gikk ut i gatene, besøkte folk, delte ut materiell og vervet. Resultat: Ti tusen nye medlemmer. Femti prosent medlemstilvekst.

Men slik er det ikke nå. Nå går det mer unna for unna, lissom, når en skal ha tak i folk og få jobber gjort. Jeg tenker på forbundets siste vervekampanje. Det aner oss fx at det ikke tok veldig mange minutter å få klemt ut de A4-kopiene med lett betuttete kafétravere som formante at DUI kan redde regnskogen og bremse privatbilismen, hvis du blir medlem i NNV. I løpet av noen få kjøpe uker skulle fylkes- og lokallag med denne fastfooden som agn mobilisere, finne på noe lurt, organisere noe swisj og komme seg ut på gater og streder og verve, verve, verve i 170, så skulle det bli mengder av nye medlemmer. Og det ble det nok antar vi, sånn i farta...WAROOOM!

Hvaler 30/10 2000
ARILD ÅDNEM

gitt for uten kunstige tilsetningsstoffer som ikke harskner.

Voksende marked

SeaGrains satsing på økologisk oppdrettsfor er ikke resultat av idealisme. Sandnes tror markedet vil ha Debio-merket laks og ørret.

– Matvaresikkerhet og økt bevissthet rundt biologiske ressurser vil bli stadig viktigere for forbrukerne i årene som kommer. Området er dermed økonomisk interessant for oss. Det vil det også bli for oppdretterne. Så lenge man kan produsere økologisk og får et godt økonomisk resultat, tror jeg flere vil velge slik produksjon, sier Sandnes.

SeaGrain regner med å kunne starte med full produksjon av økologisk for om ett til halvannet års tid. ■

VI OPPFYLLER MILJØKRAVENE

Svanemerkede kopimaskiner vokser ikke på trær.

DOCUMENT

Oslo	22 89 70 40
Hamar	62 55 05 00
Gjøvik	61 17 60 00
Stavanger	51 63 74 00
Tønsberg	33 30 85 30

Drammen	32 21 20 20
Haugesund	52 73 74 00
Skien	35 52 70 60
Trondheim	73 80 67 00
Lillehammer	61 25 99 00

TOSHIBA

GENERALAGENT: SCRIBONA OFFICE MACHINES AS 08-734 34 00
TOSHIBA'S LICENSNUMMER: 319 003

JWT Oslo

Atos Prime

– akkurat som en dyr bil,
bare litt mindre

- Servostyring
 - Stor bakdør
 - ABS-bremser
 - Elektriske vinduer
 - Elektrisk oppvarmede forseter
 - Sentrallås
 - Kollisjonspute for fører
 - Bakrutevisker
- *Utstyr tilhører GLS modell

Lille Atos – stor suksess
fra kr 121.950* og nedover
Kan også leveres fra 103.950,-* i GL versjon.

Aita: Hansen Auto A/S Arendal: Sigmund Aasen A/S, Stoa Bil A/S Askim: Osloveien Bil A/S Avalsnes: Utvik Autoservice A/S Bergen: Auto 1923 A/S Bodo: Vestbil Bodo A/S Brekstad: Fosen Bilsalg A/S Drammen: Centralgaragen A/S Egersund: A/S Auto Elverum: Oddvar Olsen A/S Førde: Fonn Auto A/S Gjøvik: Suland Bil A/S Gressvik: Fredrikstad Bil AS Hamar: Oustad A/S Harstad: Seljestad Bil A/S Haugesund: Nils Søhaug A/S Holmestrand: Ravnås & Co AS Hønefoss: Ullbraathen Bil A/S Jessheim: Nygaard Bil A/S Kongsvinger: Oddvar Olsen A/S Kristiansand S: N.O.R. Auto A/S, Roinås Bilforretning A/S Kristiansund: Slattem & Co AS Larvik: Gjermundsen Auto A/S Leirfjord: Midt Norge Bil & Caravancenter Leknes: Vestlofoten Bil A/S Lillehammer: Autocenteret AS Lillestrøm: Autopartner A/S Mandal: Mandal Bilteknikk A/S Mo i Rana: Bilpartner A/S Molde: Busbygg Bilsenter A/S Moss: Moss To-Takt A/S Måløy: Barmen & Lund Eff. A/S Namsos: Heknes Bil A/S Narvik: Fagerthun Bil A/S Nesbyen: Bidne Bil A/S Nyborg: Sands Auto A/S Oppaker: Glommen Bil A/S Oppdal: Oppdal Bil A/S Oslo: Arne Ingier Bil A/S, Auto Kvikk A/S, Iglebak AS, Ullem Bil Økem A/S Otta: Bilhuset Otta A/S Rakkestad: Nærstorp Bil A/S Risøyhamn: Vøling Auto Roa: Roa Auto A/S Rud: Bærum Bilsenter A/S Rødal: Fana Bilforretning AS Sandefjord: Bilco A/S Sandnes: Hegre Auto AS Sannidal: Sannidal Auto A/S Sarpsborg: Nordtug Bil A/S Skien: Formo Bil A/S Skårer: Lørenskog Bil A/S Sortland: Biltrend AS Stathelle: Grindbakken Bilverksted AS Stavanger: Autogården A/S Stjørdal: Krogstad Bil A/S Steinkjer: Steinkjer Auto co Storås: Syrstadeng Bil A/S Straume: Lieco Auto Strømmen: Strømmen Bil A/S Sørreisa: Bakkehaug Bil A/S Tolga: Tolga Bil & Landbruksverksted A/S Tromsø: Biltrend Tromsø A/S Trondheim: Kjell Okkenhaug A/S, Strandveien Auto A/S Tønsberg: Gjermundsen Auto A/S Ulsteinvik: Ulstein Bil A/S Vadsø: Autosalg AS Verdal: Veimo & Molde Eff. AS Voss: Langeland Auto AS Vøyenenga: Aaby Auto AS Østerås: Østerås Bilsenter A/S Ålesund: Rico Bil A/S Ås: Ås Bilforretning A/S

*121.950,- Veil. priser levert importlager Drammen. Frakt kommer i tillegg.
Utstyrsnivået varierer med modell. For nærmeste forhandler, brosjyre eller prøvetur eller internett www.hyundai.no. Importør: Hyundai Auto Norge AS - et Kolberg selskap.

Et smartere valg

Vernegruppe vil bygge ut vassdrag

Vernegruppa for Saudavassdraget jubler. Nå får de støtte for å bygge ut vassdrag i Sauda.

AV KRISTIAN JAHRE

Vernegruppa for Saudavassdraget har gått hva man kan kalle noe uortodokst til verks. I stedet for å kjempe mot hele Saudautbyggingen, har vernegruppa lagt fram et eget utbyggingsalternativ, Alternativ 2000.

Opprinnelig er det søkt om å bygge ut 17 elver. Vernegruppa vil bygge ut ett vassdrag, beholde to av dagens fire kraftverk i Sauda og dessuten bygge tre nye kraftverk. Med denne utbyggingen blir kraftproduksjonen i Sauda økt med 40 prosent, tilsvarende om lag 480 GWh. Dette mener de er meget miljøvennlig.

– Ja, vårt forslag tar natur og miljøverdier på alvor. Vi sparer 16 vassdrag, påpeker vernegruppas leder, Ole Martin Lund.

Langfossen i Sauda blir spart med Alternativ 2000.

– Hva var galt med den opprinnelige utbyggingen?

– Den vil tørlegge eller sterkt redusere vannføringen i 17 vassdrag. Vassdragene forsvinner der både det biologiske mang-

foldet og friluftslivet er mest variert. Der ssene i dag buldrer ned fjellsidene blir det kun små sildrebekker tilbake. Det kan vi ikke akseptere, sier Lund.

– Men dere kan tillate utbygging av et

vassdrag. Hvorfor?

– Vårt forslag har sitt utgangspunkt i krav om vern av flere spesifikke vassdrag. Vassdraget som blir bygd ut med vårt forslag er rett og slett ikke like konfliktfylt, forklarer Lund.

Verdifull hjelp

I løpet av høsten har Vernegruppa fått verdifull hjelp. Fylkesmennene i både Rogaland og Hordaland, fylkesting og fylkesutvalg, samt de to berørte kommunene, Suldal og Etne, har gått inn for vernegruppas Alternativ 2000.

– Dette er helt fantastisk. Den brede oppslutningen vi har fått i hele regionen betyr at Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) må si ja til redusert utbygging, sier Lund.

Vanskelig å avvise

– Det er ganske spesielt at ei vernegruppe går inn for utbygging av et vassdrag?

– Ja, så vidt jeg vet er dette første gangen noe slikt har skjedd. Men det har vært helt avgjørende for å få med de som nå er enige om vern av de øvrige 16 vassdragene.

Denne kompromisslinja har gjort at politikere og byråkrater har tatt oss alvorlig på en helt annen måte enn hvis vi gikk mot all utbygging. Det har vært veldig vanskelig å avvise oss, sier Lund.

Etter at alle berørte instanser nå har sagt sitt om Saudautbyggingen, ligger ballen hos NVE. NVE skal først avgi sin innstilling til Olje- og energidepartementet (OED) som igjen legger saken fram for Stortinget. NVE har sagt de vil ha innstillingen klar til våren. ■

Lar Homla bruse

■ Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har i høst sagt nei til utbygging av Homlavassdraget i Sør-Trøndelag. NVE mener prosjektet ville gitt «betydelige negative konsekvenser for miljø og friluftsliv». Planene innebar blant annet regulering av Foldsjøen og utbygging av Storfossen. Utbyggingen skulle til sammen gi 23,8 GWh – om lag en åttendedel av Beiar-utbyggingen.

FLERE VASSDRAGSSLAG I VENDE

Samarbeidsrådet for naturvernsaker (SRN) har laget en liste over kommende vassdragskonflikter. Lista er prioritert ut fra tidsaspekt og konfliktgrad. SRN består av Den Norske Turistforening (DNT), Norges Naturvernforbund, WWF og NJFF. Lista er utarbeidet av fagsjef Jan Olav Nybo i DNT og leder av Naturvernforbundets vassdragsvernråd, Svein Thore Jensen.

■ BEIARN:

Som Natur & miljø skrev i forrige nummer er det sterk motstand mot Statkrafts planer om å bygge ut Beiar-vassdraget i Nordland. Statkraft var allerede inne i området med anleggsmaskiner og brakkeleir da Olje- og energidepartementet ga ordre om å stoppe arbeidene.

Da dette bladet gikk i trykken lå saken fortsatt på olje- og energiminister Olav Akselsens bord. Akselsen har flere ganger i høst uttalt at en avgjørelse er «rett rundt hjørnet». Siden Akselsen bruker så lang tid er det sannsynlig at han vil etterkomme kravet om nye utredninger. Dermed kan stansen bli varig.

■ BJELLÅGA:

Den andre av de tre store vassdragsprosjektene i Saltfjellet. Ligner veldig på Beiar-saken. Også her har Statkraft en gammel konsesjon som de har justert noe. NVE har i høst innstilt på å tillate denne endringen. – I Bjellåga kan det muligens bli mer bråk enn i Beiar. Mens lokalsam-

funnet i Beiar-saken var noe delt i spørsmålet om utbygging eller ikke, er både politikere, administrasjon og befolkning i Rana motstandere av Bjellåga-utbyggingen, sier leder av vassdragsvernrådet, Svein Thore Jensen. Statkraft har frist til 24. april neste år med å starte utbyggingen av Bjellåga, men denne blir sannsynligvis forlenget.

■ MELFJORD:

Det største av de tre utbyggingsprosjektene i Saltfjellet. Rødøy kommune ser for seg store inntekter og vil ha utbyggingen. Også her har Statkraft søkt om endring i forhold til de ti år gamle planene. NVE sa ja rett før Natur & miljø gikk i trykken. – Paradoksalt nok er dette den utbyggingen hvor naturinngrepene er aller størst. Utbyggingen vil blant annet berøre et unikt grottesystem og det kjente Marmorslottet. Dessuten planlegges det en enorm tappedam med nivåforskjeller på over 70 meter, sier Jensen.

■ HATTEBERG-VASSDRAGET: Miljøverndepartementet (MD) går imot utbyg-

gingen av Hattebergvassdraget. Departementet mener utbyggingen berører nasjonalt viktige natur-, landskaps- og kulturmiljøverdier. Vassdragets skjebne ligger nå i Olje- og energidepartementets hender.

– Dette betyr at OED bør avslå søknaden om utbyggingen av Hatteberg og skrinlegge prosjektet en gang for alle, sier Svein Thore Jensen.

Jensen mener uttalelsen fra MD er en smekk på fingrene til Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), som har innstilt på utbyggingen og hevdet at Hattebergutbyggingen er et miljømessig godt prosjekt.

■ KJØSNESFJORDEN, JØLSTRA:

Vassdraget vil bli regulert kloss opptil og delvis inne i Jostedalsbreen nasjonalpark.

– Både reguleringsmagasin, inntak og anleggsvei vil gi betydelige inngrep i høyfjellsnaturen nær nasjonalparken. Det er ikke mulig å gjennomføre denne utbyggingen uten negative konsekvenser for nasjonalparken. Utbyggingen er ikke i samsvar med naturvern-

lovens bestemmelser, slår Jensen fast.

■ ØVRE OTTA:

Øvre Otta er en av de mest profilerte vassdragskonfliktene det siste tiåret. De opprinnelige planene om

en utbygging på over én TWh ble stoppet av Stortinget for halvannet år siden. Samtidig ble det åpnet for å søke om en redusert utbygging. Utbygger var ikke sen om å halvere planene og sende

ny søknad til NVE.

– Da Stortinget åpnet for å søke om halv utbygging, ble dette av mange oppfattet som et ja til halv utbygging. Dessverre virker det som NVE også deler denne misoppfatningen. Utbyggingen er fortsatt stor og en søknad betyr at konsekvensene må vurderes på nytt, mener Jensen.

■ VERMÅA:

Vassdraget er vernet gjennom Verneplan IV. Rauma Energi sier at deres planer er en opprustning av allerede eksisterende anlegg. Vassdragsvernere og lokale elveeiere kaller dette en bløff og mener det er snakk om en ny utbygging.

– NVE er nødt til å avvise planene. Hvis ikke kan vi like godt kaste hele Verneplan IV, sier Svein Thore Jensen.

■ JØRPELANDS-VASSDRAGET:

Allerede i 1988 innstilte NVE på utbygging av Jørpelandsvassdraget. 12 år etter ligger saken fortsatt til behandling i OED. Både Naturvernforbundet, Turistforeningen og Norges Jeger- og Fiskerforbund har jobbet sammen for å unngå

denne relativt store utbyggingen på Jæren. De krever nye og oppdaterte konsekvensutredninger og ny behandling av utbyggings-søknaden. Organisasjonene har også laget en alternativ utbyggingsløsning som de mener vil tredoble dagens kraftproduksjon uten store miljødeleggelser.

■ FORSANVATN:

Nedslagsfeltet for denne relativt lille utbyggingen i Nordland fremstår ifølge DNTs fagsjef Jan Olav Nybo som et fantastisk naturområde praktisk talt uten tekniske inngrep. Områdene som blir berørt er blant de siste villmarksområdene i regionen.

■ SMIBELG OG STORÅVATN:

En relativt stor utbygging i et urørt kystområde på Helgelandskysten. Gjervalelva, som ligger klemte mellom de to kraftverkene, er allerede vernet. Kjerringåga, som også renner i samme område ble vurdert vernet da Verneplan IV ble vedtatt.

– Vassdragene er artsrike og frodige med store botaniske verdier. Det er også godt utvalg av våtmarksbiotoper med

mange hekkende fuglearter i området, sier Jan Olav Nybo i DNT.

■ OVERFØRING AV FINNKOISJØEN TIL NESJØEN:

Finnkoisjøen er allerede regulert. Nå vil Trondheim Energiverk føre vannet fra Finnkoisjøen i tunnel til Nesjøen. Utbyggingen innebærer tørlegging av elva Lødøla som i dag renner ut fra Finnkoisjøen. Utbyggingen vil påvirke reinbeitet, og nå har også sør-samene kastet seg inn i kampen mot utbygging.

■ ØRSDAL OG BJØRDAL I BJERKREIMSVASSDRAGET:

Bjerkreimsvassdraget ble vernet for 10 år under behandling av Verneplan I i 1973. Vassdraget ble vurdert på nytt i forbindelse med Verneplan III og ble da plassert i høyeste verneklasse. Nå er det søkt om utbygging i Ørsdal og Bjørdal, som isolert sett er vurdert som noe mindre konfliktfylte.

– Her gjelder det å tenke helhetlig. Vi kan selvsagt ikke tillate kraftutbygging innenfor et vassdrag som har så store verneverdier og som i det vesentlige er urørt, sier Nybo DNT.

* NVE – Norges vassdrags- og energidirektorat
** OED – Olje og energidepartementet

NATURKALENDEREN 2001 I NYTT, STORT FORMAT

Ja takk!

Jeg kjøper Naturkalenderen 2001
Pris: kr 150,- • Medlemspris: kr 100,-
Jeg bestiller på internett
<http://www.naturvern.no/>
eller på tlf. 22 40 24 00 • faks 22 40 24 10,
eller på denne slippen (skriv tydelig):

Jeg er/er ikke medlem
og bestiller naturkalender(e)
Navn:
Adresse:
Postnr. og sted:

Sendes:
Norges Naturvernforbund
Boks 342 Sentrum
0101 Oslo
Besøksadresse: Skippergata 33, 4. et.

• Vår levende natur •

Norges rike dyre- og planteliv er tema for Naturkalenderen 2001. Bildene er som vanlig levert av våre fremste naturfotografer. Tekstene, som er på norsk og engelsk, handler om vårt ansvar for biologisk mangfold og de utfordringer Naturvernforbundet står overfor.
Kalenderen har i år fått ny utforming. Den er heftet slik at den både kan henges på veggen og plasseres i bokhylla når året er omme.
Oversiktlig kalendarium med månefaser.
Naturkalenderen er en fin gave til familie og venner i inn- og utland.

Norges ledende natur- og miljøavis

Vil du lese Natur & miljø Bulletin? Tegn abonnement på nå.

Natur & miljø Bulletin gir deg nyheter og kunnskap om nasjonale og internasjonale miljøspørsmål. Kortfattet, poengtert og uten utenomsnakk - slik at du selv kan danne deg en mening om aktuelle miljøraker.

Vi kommer hver 14. dag, med unntak av juli måned. I tillegg gir vi ut fire omfattende temabulletiner i løpet av året. Du betaler kun kr. 280,- og vil motta 26 blader i løpet av året.

Kjenner du ikke Natur & miljø Bulletin fra før, sender vi deg gjerne et gratis prøvenummer.

Fyll ut og legg kortet i postkassa, eller faks det på nr. 22 40 24 10.
E-post: redaksjonen@naturvern.no

Sendes
ufrankert.
N&M Bulletin
vil betale
portoen

Svarsending

Avtalenr.: 171210/146 Pb

Natur & miljø Bulletin
Norges Naturvernforbund
Boks 342 Sentrum
0101 OSLO

Ja takk, jeg vil abonnere på
Natur & miljø Bulletin.

Dette vil jeg vite mer om.
Send meg et gratis prøvenummer.

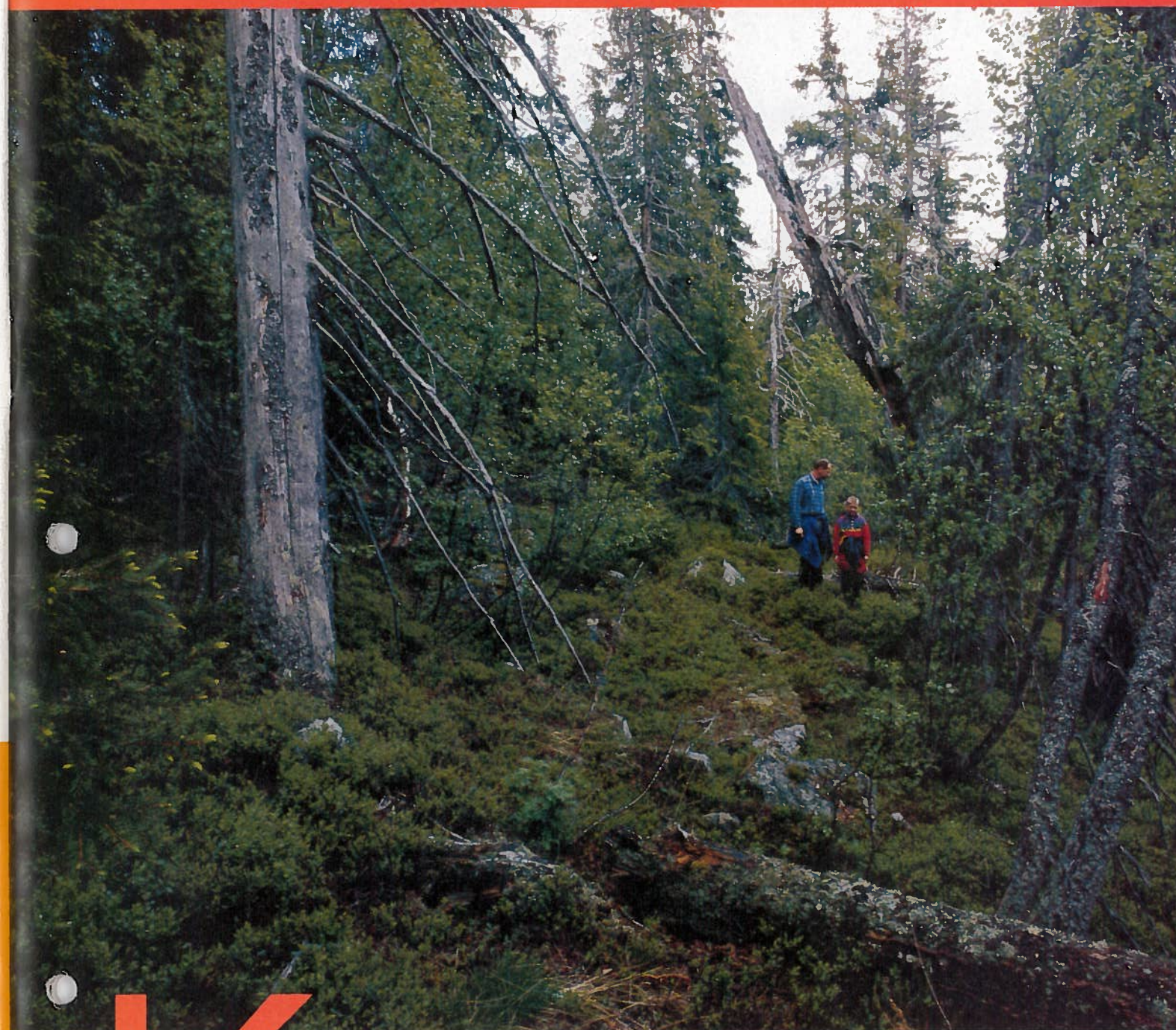
Navn:

Adresse:

Postnummer:

Poststed:

I Trillemarka finnes fortsatt uberørt urskog.

Kamp OM TRILLEMARKA

Trillemarka-Rollagsfjell på grensen mellom Sigdal og Rollag i Buskerud er landets siste, store urørte skogområde. Direktoratet for naturforvaltning foreslår å verne deler av området, men Sigdal kommunestyre har avvist forslaget som gjelder vern av Kortefjell-Trillemarka. Naturvernforbundets Gjermund Andersen lover at hele dette urørte skogområdet før eller siden skal bli vernet. Forsøk på å ødelegge området vil bli møtt med alle midler. ➤

Etter at Vassfaret er blitt ødelagt av skogsdrift søker Gjermund Andersen til Trillemarka for å oppleve villmark.

Tekst og foto: TOM SCHANDY

► «Vassfaret er død. Leve Trillemarka», er Gjermund Andersens nye slagord. Før dro lederen av Naturvernforbundets skogutvalg til Vassfaret for å oppleve villmark. I dag drar han til Trillemarka. Ikke noe er som en tur opp lia sør for Vardefjellet – mellom gamle trær og læger i tilnærmet urskog. På toppen av fjellet har han utsikt over Vindolvann og Danmark som ligger sentralt i selve Trillemarka.

Gjermund Andersen er klar i sin tale: – Dette er landets siste, store urørte skogområde. Blant 40 kjente, verneverdige områder større enn 10 kvadratkilometer er dette det største og mest verdifulle. Her er 145 kvadratkilometer med sammenhengende fjell-naturskog – og med Trillemarka som landets siste noen-

lunde intakte dalføre.

Store deler av området er inngrepsfritt, det vil si at det ligger 1–3 km fra tekniske inngrep, og det gir en sjelden følelse av å vandre i villmark. Landskapet er kupert – topper og dalbunner om hverandre i forskjellige høydelag. Gjermund Andersen ser utover landskapet og lover at forsøk på å ødelegge områdets verneverdier vil bli møtt med alle tenkelige midler. – Vi aksepterer ikke under noen omstendighet at det tas ut tømmer av dette området. Sigdal kommune kan bare prøve seg.

I 1998 lagde Direktoratet for naturforvaltning formelt verneforslag på deler av Trillemarka-Rollagsfjell, det 40 kvadratkilometer store Kortefjell-Trillemarka. Dette er med i utkast til verneplan for barskog, fase to som kom i 1999. I vedtaket fra Hovedutvalget for landbruk og naturforvalt-

Ulvelav trives i gammel skog.

ning fra 25. mai i år avvises imidlertid Kortefjell-Trillemarka som verneområde. I uttalelsen heter det at «Sigdal er den kommunen i Buskerud som blir desidert hardest berørt etter det utstedte høringsutkastet til verneplan for barskog i Øst-Norge. I følge Sigdal kommunes behandlingsplan har et enstemmig kommunestyre vedtatt at kommunen skal arbeide for at vår kommune ikke blir hardere rammet enn gjennomsnittet av kommuner i fylket».

At oddsene for øyeblikket er dårlige, bekymrer likevel ikke Gjermund Andersen. Han er vant til å være i skuddlinjen. I over ti år har han kjempet for å øke Norges minimale prosentandel når det gjelder barskogsvern – per dags dato 1,06 prosent av landets produktive barskogareal.

Arbeidet går fremover, men det går så sakte at Andersen flere ganger har måttet aksjonere for å redde truede arter i norske barskoger. Han har «tagget» urskogstømmer og vært i retten.

– Stortinget har signalisert at det er viktig å verne større barskogsarealer – og at store områder er spesielt viktig. Derfor er jeg optimist, sier han. Ifølge den nye barskogsplanen skal det vernes 40 kvadratkilometer produktiv barskog i Øst-Norge. Det foreslåtte vernearealet i Trillemarka omfatter 15,6 kvadratkilometer med produktiv skog i Sigdal kommune.

– Hva vil Fylkesmannens miljøvern-avdelingen tilrå?

– Jeg vil ikke forskuttere noen ting, sier naturverninspektør Bertil Anderson i Buskerud.

– Vi er nå i ferd med å sammenfatte høringsuttalelsene, og først ved nyttårskiftet foreligger vår innstilling til Direktoratet for naturforvaltning, sier han. Men oddsene er helt klart dårlige når Trillemarka tar halvparten av arealrammen for hele Østlandet.

Gjermund Andersens kongstanke er en fremtidig Kittelsen Nasjonalpark.

– Sigdal markedsfører seg som kunst-

nerdalen – med klar henvisning til blant andre Kittelsen som malte troll og hulder. Det er synd om kommunen som baserer seg på et slikt image, skal ødelegge de verdiene som inspirerte kunstnerne i dalen, mener skogverneren.

Angiveren

Trillemarka som den østlige delen av det foreslåtte verneområdet Kortefjell-Trillemarka, var inntil 1989/1990 på private hender. Da ga eieren, Anne Margrete Bugge, 80 prosent av eierandelen i Trillemarka til Sigdal kommune – på betingelse av at kommunen ikke solgte videre eller overførte ansvaret for ledelse og drift til andre i løpet av periode på 30 år. Det ble opprettet et styre for den nyervervede gaven, og i løpet av de kommende årene ble det bygd skogbilvei innover i Trillemarka. I 1992 foreslo Sigdal ressursutvalg at det skulle utarbeides en flerbruksplan for området, men det kommune-nedsatte skogstyret trenerte arbeidet. De ville drive skogen slik de selv ønsket.

Verneprosessen fikk fart på seg da Øystein Engen ble ansatt som miljøvernleder i 1996. Han var ganske fersk i kommunen da han fikk brev fra Fylkesmannen med ønske om innspill til områder som kunne vurderes i barskogsplanen.

– På det tidspunktet var det forslag om tre mindre barskogsreservater på privat grunn i Sigdal. Jeg spurte meg selv om det ikke fantes skoger i kommunal eie, og det hadde vi – Trillemarka. Jeg sendte derfor et brev til Fylkesmannen og anmodet om at dette området ble undersøkt for verneverdier. Det var imidlertid ikke noe direkte verneforslag fra min side, poengterer Engen.

Det skulle ikke Engen ha gjort. Selv om han samtidig informerte styreformannen og den aktuelle grunneieren om sitt utspill, ble det et rabalder uten like. På et møte i formannskapet ble det brukt ord som angiveri og gerilja – og varaordføeren på det nærmeste truet den nytilsatte miljøvernlederen med oppsigelse. Engen hevdet at han kunne ha en faglig dialog med Fylkesmannens miljøvern-avdeling, men det mente tydeligvis ikke politikerne som ville være informert om en slik dialog på forhånd. De følte primærnæringsinteressene i kommunen truet, og etter dette har Engen vært en rød klut i ansiktet på bygdas grunneiere og skogbruksinteressenter.

– Jeg har hele tiden gjort jobben min på bakgrunn av vedtak fattet i Stortinget. Hvis du er lege, må du ha lov til å undersøke pasienten før diagnose stilles, kommenterer Engen.

Bare få dager etter Engens anmodning om undersøkelser, ble det startet hogst i Trillemarka. To mann var i sving i hjertet av Trillemarka – med traktor og hvilebrakke på plass. Verken skogbruksleder eller styreformann ville imidlertid ►

KAMPEN ÅR FOR ÅR

- 1989. Sigdal kommune får tre eiendommer i gave fra Anne Margrete Bugge.
- 1990. Sigdal kommune får ytterligere en eiendom i gave (totalt ca 10 000 daa).
- 1992–1995. skogsbilveg blir bygd innover Trillemarka.
- 1992. Flerbruksplan blir ønsket.
- 1994. Kommunestyret vedtok flerbruksplan, men Skogstyret motarbeidet dette.
- 1996. Stortinget vedtok barskogvern (6.6.96).
- 1996. Miljøvernleder Engen ber om undersøkelser av Trillemarka for eventuelt barskogvern (10.6.96).
- 1998. Direktoratet for naturforvaltning lager formelt verneforslag på Kortefjell-Trillemarka..
- 1999. Rapport om vernet vassdrag i Trillemarka fra miljøvernleder Engen.
- 2000. Vurdering fra Norsk institutt for naturforskning: Kortefjell-Trillemarka har høy verneverdi. Kommunestyret i Sigdal avviser verneforslaget (22.6.00).
- NNV forslår Trillemarka – Rollagsfjell som verneområde for fremtiden, og området utnevnes til Norsk «Hotspot» i den internasjonale kampanjen «The last of the last» (TRN).

► stoppe hogsten før Fylkesmannens miljøvernnavdeling tok affære og truet med midlertidig vern.

Nasjonalt verneverdig

Undersøkelsene fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) er entydige: Trillemarka Kortefjell er nasjonalt verneverdig. Her finnes blant annet en rekke hensynskrevende og sårbare arter knyttet til gammel kontinuitetsskog, blant annet hul-drestry, mjuktjafs, trådragg, praktlav og skoddelav. Her finnes ganske rike forekomster av ulvelav, enkelte funn av hensynskrevende sopparter på furu og ett funn av en vedlevende sopp som ikke tidligere er kjent i Norden. En rødlistet orkidéart er også påvist. Av rødlistede fuglearter forekommer både dvergspett, skogdue, trane og kongeørn. Av ikke-truede arter er tretåspetten en karakterfugl i de høyere-liggende barskogene, likeså den tillitsfulle lavskrika. Dessuten er det godt med storfugl og jerpe i de gamle skogliene i det foreslåtte verneområdet.

Kommunestyret i Sigdal har avvist verneforslaget, fordi dette vil innebære store konflikter, sier ordfører Knut Tore Eidal. Tap av tømmerinntekter har vært hovedargumentet til nå. Mye av den produktive skogen er imidlertid tatt ut, og nå er det derfor økt fokus på hva kommunen og private kan tape når det gjelder salg av eventuelle hyttetomter. Det nevnes ikke at kommunen har 700 ledige hyttetomter og over 3000 hytter.

På en befaring tidligere i sommer beskyldte Høyre-politikeren Helen Jamne miljøvernlederen for å representere en «grådighetskultur».

– Snakk om å sette saken på hodet. Jeg har foreslått vern av kommunal grunn – og per dags dato er det vernet 1,06 prosent produktiv barskog i Norge. Er det å være grådig, spør Engen.

Ikke nok med det. I disse dager går Sig-

dal kommune igjennom alle stillingene for å se hvor de kan spare penger. Det er stor fare for at miljøvernleder Engen er den ene som blir slanket bort – etter at kommunestyret nedsatte en «hoderul-lingskomite» fra partiene SP, Venstre og AP.

Kommune på sitt verste

Gjermund Andersen er ikke nådig i sin karakteristikk av Sigdal kommune:

– Dette er en primærnærings-kommune på det verste – uten sans for stor-samfunnets behov.

Andersen mener dessuten at kommunen ville tjent på å verne Trillemarka.

– Trolig vil kommunen få mer i erstatning for vern enn hva disse skogområdene vil kunne gi i økonomisk utbytte, understreker han.

Han minner om at det allerede ligger mange føringer som vil redusere det økonomiske utbyttet av skogsdrift i Trillemarka. For eksempel er vassdraget i dalen varig vernet – med 100 meters buffersone på hver side. Her er naturskogsområder som bare kan plukkhogges, og her er mange nøkkelområder som man ifølge Levende Skog-standarder heller ikke kan hogge. Dessuten er store deler av området et såkalt inngrepsfritt område med klare offentlige føringer om at inngrep skal unngås. Når kommunen i tillegg eier halvparten av den produktive skogen i Trillemarka, burde det ikke være noen tvil om at vern er det mest fordelaktige. Sigdal kommune fører en stabukkipolitikk, slår Gjermund Andersen fast.

Skogbrukssjef Asbjørn Møllerud har liten sans for Gjermund Andersen som han kaller «Naturvernforbundets sjefs-idealist». Han har ikke noe tro på at man vil få et fullverdig erstatningsbeløp ved fredning. Han mener Sigdal blir alt for kraftig rammet av barskogsplanen og synes 40 km², hvilket utgjør fire prosent

av kommunens areal, er alt for mye å frede. Møllerud vektlegger at skogen har vært hogd hardt tidligere – og at det likevel er store verdier i området.

– Du sier at 40 kvadratkilometer er alt for mye å frede, men kommunen går for ingenting?

– En flerbruksplan ville vært bra nok. I en slik plan vil man ha områder hvor man driver ordinær skogsdrift og områder som ikke røres, sier han og understreker at det var en betingelse ved overtakelse av den private Trillemarka – at ordinær skogsdrift fortsatt skulle drives. Det blir glemt i debatten, sier han og legger til at han kunne akseptert fredning av noen mindre områder. Dette ble foreslått i saksdokumentet, men kommunestyret ville det annerledes.

Skogbrukssjefen er klar over at Sigdal kan oppfattes som en antinaturvern-kommune.

– Selv var jeg medlem av Naturvernforbundet helt inntil man begynte å løpe til Springer Verlag i Tyskland for å fortelle hvor dårlig det står til i norske skoger. Norsk skogbruk er imidlertid bare småskogbruk i forhold til mange andre land, sier han.

Gjermund Andersen vil aksjonere hvis det startes hogst i Trillemarka.

– Vi skal stoppe all hogst. Vi kan ikke godta at tømmer fra Trillemarka selges som miljøvennlig papir. Skogeierne er medlemmer av Viken Skogeierforening som er miljøsertifisert, og dermed forpliktet til å holde Levende Skog-standarder for miljøvennlig skogsdrift.

Før eventuelle aksjoner vil Andersen og Naturvernforbundet prøve mer diplomatiske veier.

– Vi håper at Sigdal kommunestyres vedtak ikke er endelig. Ved mer informasjon håper vi at kommunen vil ta et annet standpunkt. Noe annet ville i såfall være pri-sippriyteri, sier Gjermund Andersen. ■

VOLVO

for life

KLAR FOR SKROTING

Bensindrevne Volvo S80 er sammen med Volvo V70, verdens eneste bil med godkjent miljødeklarasjon. Det betyr at den er bygget ikke bare med hensyn til drivstofforbruk og utslipp, men med tanke på hele bilens livssyklus.

Lloyd's Register Quality Assurance Ltd har godkjent miljødeklarasjonen, som omfatter alt fra hvordan vi organiserer vårt miljøarbeide internt til hvilke plastdeler som skal hvor når bilen endelig vrakes. Akkurat det kan du trygt regne med vil ta sin tid.

For mer informasjon om Volvo og miljøet, ta kontakt med nærmeste forhandler eller besøk oss på www.volvocars.no

VOLVO S80. MILJØDEKLARERT FRA BEGYNNELSE TIL SLUTT.

SKAP DIN EGEN VOLVO PÅ ► WWW.VOLVOCARS.NO

KAMP FOR STOROMRÅDENE

■ Mens våre nordiske naboer har vedtak på å verne drøyt fem prosent av sine skoger, har Norge så langt kun vernet én prosent. Samtidig er Norge det landet innen den europeiske delen av taigaen som har minst verneverdig naturskog igjen. Følgende 46 områder over ca. 10 km² er ikke vernet, og den pågående verneplanen for barskog og nasjonalparkplanen kan bare sikre noen av disse svært verneverdige områdene. Norges Naturvernforbund

vil derfor arbeide for å sikre flest mulig av områdene på listen.

Verneverdige storområder i Norge (km²):

FINNMARK:	
• Oksvatn-Spurvatn	20
• Store Sametti/Skjelvatnet(*)	83
• Basevouvd*	17
• Gåssjåkka*	29
NORDLAND:	
• Junkerdalsura(*)	40
• Mannfjorbotn*	10
• Fallmoen	11
• Holmvassdalen	15

• Stavassdalen	13
• Sørvassdalen	14
• Eidsvatnet*	19
• Eidsfjorden*	13
• Sæterdalen	14
• Forfjord-dalen (*)	12,5

N-TRØNDELAG:	
• Finnvollvatnet (*)	10
• Almdalen/Storgårningen	40
• Mjøsundvatnet	10
• Follidalen	10
• Simle statskog*	15
• Verdal-Snåsa-Lierne nasjonalpark(*) NP	ca. 590
• Sanddøla-dalen*	23 (6,5 utv.)
• Røyklibotn*	20

S-TRØNDELAG:	
• Flensmarka	35
• Tekstjølia	11
• Nyvassdalen-Hildremvatnet*	24

HEDMARK:	
• Fuggdalen	35
• Engulvsfjellet	12
• Storberget	10
• Gutulia nasjonalpark utvidelse(*)	27 (ca. 8 utv.)

OPPLAND:	
• Fiskelausen	22
• Åsen	17
• Selsjøen	32
• Skjellingshovde	29

AKERSHUS:	
• Østmarka utvidelse	18 (3 utv.)

BUSKERUD:	
• Holtefjell	24
• Såta	17
• Kjøllefjellet	>28
• Skrim(*)	45
• Trillemarka-Rollagsfjell(**)	148

TELEMARK:	
• Haugehei	11
• Vardefjell	11

AUST-AGDER:	
• Kyddingåsen	10

VEST-AGDER:	
• Skråstadvatn-Havsåsen	10

HORDALAND:	
• Jondal	10

SOGN OG FJORDANE:	
• Stordalen	12
• Nakkane	10

* = områder som trolig vil bli vernet gjennom utvidelsen av verneplan for barskog eller forslag til nasjonalpark.
(*) = områder som trolig vil bli sikret gjennom nasjonalparkplan eller barskogplan, men trolig med redusert verneomfang eller svake vernebestemmelser.
(**) Myndighetenes verneforslag (40 km²) inngår i Trillemarka-Rollagsfjell.

Miss Bissi

Det ligger noe rart på bordet. Er det en

rugbyball? Nei! ... Er det filofaxen til Siri Bjerke? Ja! Gratulerer

- du har vunnet en snau time med landets miljøvernminister.

Av JENS P. TOLDNÆS og BÅRD LØKEN (foto)

Er det dere som skal til Siri? Bare bli med meg dere.

Tonen i Miljøverndepartementets korridorer er hyggelig og uformell. At man blir vinket inn til «Siri» når man skal snakke med selveste statsråden er jo unektelig sjarmerende. Er det slik i «finans» også? Eller er det bare de grønne myke menneskene i Myntgata 2 som opprettholder inntrykket av at vi bor i et ganske lite, og veldig hyggelig land?

I det vi kommer inn til miljøvernminister Siri Bjerke forandrer Norge seg. Det er stadig svært så hyggelig, men nå er vi plutselig også i et veldig travelt land. Vår opprinnelige avtale om kafé-besøk må gjøres om grunnet tidspress. På bordet ligger en skinnomsvøpt tidsplanlegger som ser så

sprengt ut at den burde vært sendt til tømning ved returpiranlegget på Skogn.

- Hvor mange timer jobber du i uken?
- Seksti!

Svaret kommer kontant, og vi får en eksakt følelse at det ikke dreier seg om 62 - eller for den saks skyld 59 timer og tre kvarter.

På veggen til Siri henger forgjengerne hennes. Norges, og verdens, første miljøvernminister var Olav Gjærevoll. Vanskeligere er det kanskje å huske Trygve Hauge-land, Helga Gitmark og Tor Halvorsen. Lettere igjen med Gro og Thorbjørn Berntsen.

Berntsen var spesiell

Berntsen og Bjerke er to blad miljøvernministre fra samme by og samme parti.

Likevel virker de like forskjellig som en slagbjørn og en rasekatt.

Slagbjørn Berntsen sa for eksempel «vi må gjørre no' me' sallamandra» og fektet vilt i luften med de svære labbene, når han omtalte det offentlige forvaltningsansvaret i amfibiesaker. Det gjør definitivt ikke Siri Bjerke. Som for øvrig er enig i at de er svært forskjellige.

- Vi representerer jo to forskjellige generasjoner både som mennesker og politikere. Jeg tror likevel Thorbjørn Berntsen var spesiell i sin generasjon. Jeg har lært meg å sette pris på ham, så får andre vurdere hva som er de store forskjellene mellom oss, sier hun selv.

- Hvordan føles det, som miljøvernminister, å legge fram et forslag til statsbud-

sjett der bensinavgiften settes ned, samtidig som det blir innført moms på kollektivtrafikk?

- Dette var ikke det jeg var mest begeistret for i budsjettet, men hardt press gjorde det nødvendig å gå til et slikt skritt. Jeg synes ikke dette er et alvorlig tilbakeskritt. Vi må investere mer i kollektivtrafikken i framtida. Samtidig er jeg fullt innforstått med at vi må kjøre mindre bil, men dette er noe vi må jobbe med over lang tid. Jeg innrømmer at utfordringene er svært store i tiden framover.

Samtidig mener Siri Bjerke at det med moms på kollektivtrafikken er blåst unødig mye opp. Pris er ikke det eneste som er viktig, dessuten vil ikke dette gi de store prisforhøyningene for folk flest. Samtidig

er ikke bensinavgiften satt så mye ned, mener hun.

- Det er både viktig og riktig å bruke moms som et styringsredskap på forbruk.

- I forrige nummer av Natur & miljø etterlyste en mangeårig medarbeider i Naturvernforbundet, Thor Midteng, et annet miljøverndepartement enn det fagdepartementet som finnes i dag. Han etterlyste et departement slik det var tenkt i utgangspunktet. Et overdepartement som la rammer for de andre departementene slik Finansdepartementet gjør.

- Jeg ønsker jo hele tiden større gjennomslag for miljøpolitikken, men jeg tror saksbehandlerne hos oss er vant til å samarbeide. Folkene i Miljøverndepartemen-

tet har vært vant til å veie alt de gjør opp mot alle andre samfunnsinteresser.

Alle snakker om været

Siri Bjerke er ikke i tvil om hva som er den største utfordringen for tiden. Det er klimapolitikken. Det er kanskje ikke så overraskende høsten 2000. I tillegg til nasjonalt klimaarbeid står klimaforhandlinger i Haag for døren. Og, hadde nedbøren i oktober og første halvdel av november kommet som snø, hadde det ligget fem og en halv meter i Nordmarka. Folk er rett slett litt over gjennomsnittet opptatt av været.

- Hva tror du blir bygget først, foruren-sende eller forurensningsfrie gasskraft- verk?

► – Det tror jeg ikke jeg tar sjansen på å gjette på, men jeg håper jo inderlig at de forurensningsfrie gasskraftverkene blir bygget først.

Må møte folk

Vi spør Siri om det ikke er et paradoks med lokal sjølråderett i for eksempel rovdyraker. På bygdene hater jo, om ikke alle, så i hvert fall svært mange de rovdyrerne de skal forvalte.

– Jeg ser opplagt det dilemmaet, men jeg lurer på hva som er alternativet. Det kan fort bli pålegg som ikke forstås, og som gradvis uthules som en følge av det. Det er likevel behov for at Stortinget gir klare retningslinjer om hvordan rovdyrerne skal forvaltes. Når vi snakker om «lokal forvaltning» må vi forstå at det dreier seg om håndtering av et lovverk som allerede er klart.

– Rovdyr fremstår nå nesten utelukende som et problem i media. Har dere et formidlingsproblem når det gjelder å forklare at det også dreier seg om en nasjonalverdi – en naturarv som er verdt noe å ta vare på?

– Vet ikke om vi er kommet langt nok. Vi må uansett ut å møte folk i rovdyrspørsmål. Det gjør statssekretæren og jeg,

og jeg håper vi kan komme i gang med flere kommunikasjonsprosjekter i tiden framover, slik vi har gjort i Hedmark, der vi har involvert skoler. Vi må la unger vokse opp i et samfunn der de ser at rovdyra er en naturlig del av norsk natur. Problemet er jo at det har levd et par generasjoner som ikke har vært vant til dette. Det har vært unaturlig – nå er vi tilbake til det naturlige igjen.

Hjertesaken

Miljøpolitikk er nesten alltid kontroversiell. Da er det godt å kunne gripe fatt i noe man ikke blir utskjelt for av minimum halve befolkningen. Forgienger Berntsen ble kjent for bærekraft. Siri Bjerke har en forkjærlighet for friluftspolitikken. Hun liker dårlig at det tukles med allemannsretten og markerte seg raskt som en forkjemper for fri ferdsel i strandsonen. Som god sosialdemokrat har hun også et skarpt blikk på økt privatisering av jakt og fiskerettigheter.

– Jeg er glad vi har tatt tak i friluftspolitikken. Skal vi få gjennomslag for tunge og vanskelige saker tror jeg det er viktig at vi har en del saker som folk umiddelbart oppfatter som positive.

På miljøverministerens kontor henger

det en klokke. Den går fryktelig fort. Fotograf Løken gjør det helt klart at hvis det skal bli noen bilder innenfor tidsrammen må vi komme i gang.

– Denne vei, sier miljøvernministeren og geleider oss hastig gjennom korridorene. Vi småspringer over Miljøverndepartementets høstvåte plener. Siri poserer ved kastanjetrær og monumenter. Hun er påfallende flink til å stå stille. Skjønnere sikkert at det lønner seg hvis vi skal bli ferdige til tiden. Vi tar pent farvel og ser statsråden springe over plenen og inn på kontoret sitt igjen. Hun er raskere nå som hun ikke har oss på slep.

Siri er fra Årvoll i Groruddalen. Oslos beste østkant, vil mange hevde. Hun er født på slutten av femtitallet den gang familiene dro på campingtur med folkevognboble. Den gang borettslagene anla plener og vedtok innkjøp av «Rådyrgruppe i sprang» for å forskjønne fellesarealene.

Sånn sett er hun som snytt ut av Ro Jacobsens krønike om det norske sosialdemokratiet. Bortsett fra at hun ikke er en seierherre.

Og – for dem som har lest boken; hun springer ikke på idealtid heller. ■

Siri fikk fem – hvor mange klarer du?

Siri Bjerkes tippekupong:

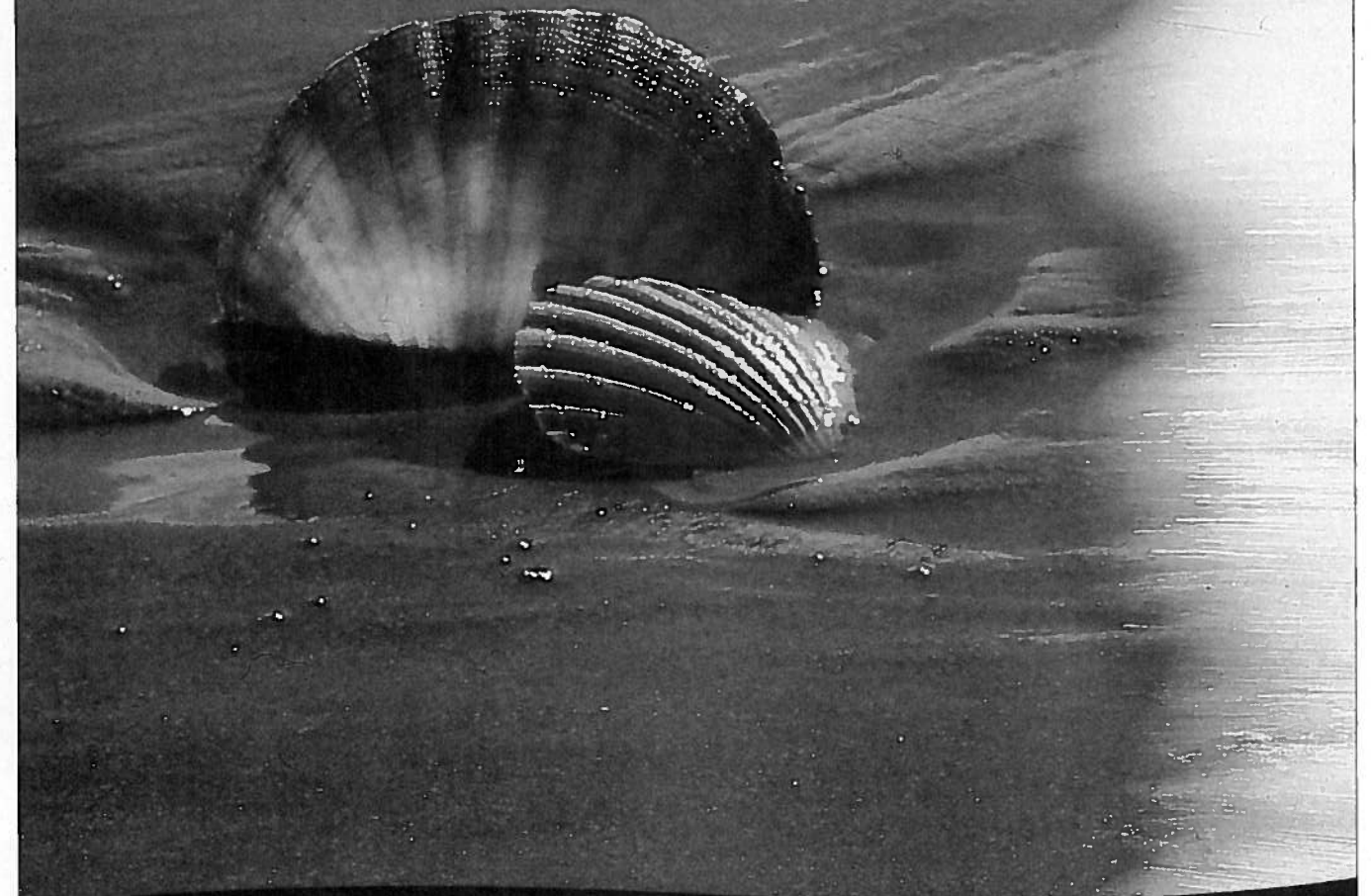
	1	X	2
1. Hva heter Norges minste rovdyr?			
1. Røyskatt X. Snømus			
2. Spissmus			
2. Hvilken nasjonalpark er Norges minste?			
1. Ormtjernkampen X. Gutulia			
2. Rago			
3. Når ble Norges Naturvernforbund stiftet?			
1. 1914 X. 1958			
2. 1935			
4. Hvem skrev bok om Bellona for noen år siden?			
1. Ingvar Ambjørnsen X. Kim Småge			
2. Lars Saabye Christensen			
5. Om lag hvor store er Norges årlige utslipp av klimagassen CO₂?			
1. 42 millioner tonn X. 55 millioner tonn			
2. 108 millioner tonn			
6. Hva er Norges tredje høyeste fjell?			
1. Store Skagastølstind X. Romsdalshorn			
2. Gaustadtoppen			
7. Ville du blitt skeptisk dersom du støtte på "ursus arctos"?			
1. Nei, som miljøvernminister kan jeg ikke være redd for kjøttmeis. X. Kanskje, hvis den hadde unger.			
2. Ja, denne er litt skummel siden den ligner såpass mye på vanlig sjampinjong.			
8. Avdød miljøengasjert forfatter som blant annet ga ut boken "Naturkatedral"?			
1. Peter Wessel Zapffe X. Hans Børli			
2. Finn Alnæs			
9. Hva heter den gule kameraten til Blekkulf?			
1. Krabbelars X. Rokkerolf			
2. Knirkekrepsen			
10. Hva er Norges største fugl målt etter vingespennet?			
1. Havørn X. Kongeørn			
2. Sangsvane			
11. Hva var motivene på de tre frimerkene som ble gitt ut i forbindelse med naturvernåret i 1970?			
1. Jerv, marihøne og tormyrull. X. Ulv, mogop og Vøringsfossen.			
2. Bjørn, dagpåfugloye og motiv fra Fokksturnyra.			
12. Hvilken tidligere miljøvernminister sitter i styret i Regnskogsfondet?			
1. Guro Fjellanger X. Sissel Rønbeck			
2. Thorbjørn Berntsen			

Thorbjørn Berntsen ble spurt om han kunne nok om miljøvern da han begynte som statsråd. Han svarte i kjent stil at problemet snarere lå i at han kunne for mye om emnet. Siri Bjerke har gått noe mer forsiktig ut. Vi valgte likevel å teste vår nesten nye miljøvernminister med en liten tippekupong.

Dersom du vil teste deg selv mot Siri Bjerke må du slutte å lese her og gå over til spørsmålene.

Siri gjorde det ikke alt for skarpt i vår uhøytidelige konkurranse, men det var sporty å stille opp. Hun har nok god greie på katter, men ikke røyskatter. Det er snømusa, som for øvrig ikke er en mus, som er Norges minste rovdyr. Ormtjernkampen er ganske riktig Norges minste nasjonalpark, mens Naturvernforbundet ble stiftet i 1914. Det er riktig at Ingvar Ambjørnsen skrev bok om Bellona, men det er galt at Norges årlige utslipp av CO₂ er 55 millioner tonn (dette var gjort for å lure kandidaten, 55 millioner tonn er Norges totale utslipp av klimagasser – for CO₂ er tallet 42 – det er jo galt nok som det er ...). Store Skagastølstind er ganske riktig Norges tredje høyeste fjell, men *Ursus arctos* ligner ikke så veldig på vanlig sjampinjong ettersom det er latinsk for brunbjørn. Finn Alnæs står bak boken «Naturkatedral», og Rokkerolf er bestis med Blekkulf. Havørna er desidert Norges «bredeste» fugl, og i 1970 var det ulv, mogop og Vøringsfoss på brevene våre, mens det er Berntsen som brenner for regnskogen.

A/S Norske Shell deltar i alle ledd av norsk oljevirksomhet

A/S Norske Shells aktiviteter omfatter alt fra undersøkelse og produksjon til raffinering, forsyning, markedsføring og distribusjon. Selskapet har deltatt aktivt i leting etter olje og gass på den norske kontinentalsokkelen siden de første seismiske undersøkelsene ble foretatt i 1964.

Det er ikke bare forurensning som truer dyrelivet. Nye sykdommer er også en alvorlig trussel.

Når dyra blir syke

Vi er vant til at epidemier blant dyr er noe naturen rydder opp i selv. Slik er det ikke lenger, mener flere og flere forskere.

Av JENS P. TOLDNÆS

Det er ikke bare husdyr som får nye sykdommer. Også i naturen gjør nye patogener, eller sykdomsfremkallende stoffer, store innhogg i dyrebestandene. I India er de store Griffongribbene i ferd med å forsvinne. Dette naturens opprydningskorps eksisterte tidligere i bestander opp mot fem tusen bare rundt en enkelt søppelfylling. På tyve minutter renser gribbene et bøffelkadaver. Nå er snart alle gribbene borte. Og det er ikke matmangel som utrydder dem – andre gribbearter er nemlig ikke berørt.

– Alle våre data og rapporter viser at gribbene dør av en virussykdom, sier Asad Rahmani, direktør ved Bombay Natural History Society, til magasinet *New Scientist*.

De indiske gribbene er de siste i en lang rekke av arter som rammes hardt av virus-sykdommer. Det er flere eksempler på at virus som har vært tilsynelatende harmless på sitt opprinnelige levested, slår fryktelig til hos nye verter. Årsaken til slike «knock-outs» er ofte menneskelig aktivitet.

I 1887 ble kvegpest innført til Kenya via importert storfe. I løpet av ti år ble 75 prosent av flere antilopearter, deriblant gnuen og den store kuduen, utryddet i hele det sørlige Afrika.

100 år senere, i 1988, dukket et valpe-syke-virus opp i Nordsjøen. Viruset ble transportert av grønlandssel og smittet annen sel langs kysten. Grønlandsselen trakk fra sine normale leveområder på grunn av matmangel, som igjen var et resultat av overfiske.

West Nile-viruset

Den etter hvert så berømte «dødsmyggen» som kom til New York i fjor høst bar med seg et virus som aldri før har vært registrert i vesten. Det såkalte West-Nile-viruset har foreløpig drept sju mennesker i New York. Nyliq døde også en mann i New Jersey og viruset har fortsatt sørover og rapporteres å ha nådd North Carolina.

Det som ikke har fått så stor oppmerksomhet i amerikanske medier er at tittusenvis av fugler har dødd av viruset. Det hører også med til historien at 300 rasende hummerfiskere i delstaten Connecticut beskylder myndighetene for å ha utryddet hummeren i området med en intensiv sprøytekampanje for å bekjempe West Nile-viruset.

Alvorlige epidemier har tradisjonelt enten vært svært regelmessige, slik som

for eksempel hos smågnagere, eller svært sjeldne i dyreverdenen. Menneskets stadig økende og raskere transport av mat, planter og dyr gjør at dette mønsteret er i ferd med å brytes. I tillegg til en stadig økende transport av varer er mennesket i seg selv blitt mer mobilt, vi reiser som aldri før. Som om ikke dette var nok forandres klimaet og nye arter får fotfeste på steder de ikke ville klart seg tidligere.

Dette fører til dødelige epidemier blant alt fra sardiner og flamingo til ekorn, kenguruer, frosk og koraller.

Miljøgifter har fått all skyld

Problemet har så langt ikke blitt viet tilstrekkelig oppmerksomhet, verken fra biologer, økologer eller myndigheter, mener en internasjonal gruppe forskere som arbeider med ville dyrs helsetilstand.

– Denne ettergivenheten skyldes at man har ment at dyrelivet har hatt en evne til å håndtere alvorlige epidemier på tross av at en rekke nye forskningsresultater beviser det motsatte. Inntil for tre-fire år siden ble sykdom nærmest ikke nevnt når det var snakk om truede arter, sier Ross McPhee, ved American Museum of National History.

Han får støtte fra Andy Dobson ved Princeton University som mener dette har vært en unnlattelse fra forskernes side.

– Unnlattelsen består i at det har vært en annen og mer skummel faktor å skylde på: miljøgifter.

– Ved massedød av ville dyr har det vært vanlig å rette mistanken mot forurensning, sier viltskydomsspesialisten Peter Daszak, ved University of Georgia.

Daszak har vært med blant de forskerne som har funnet ut at mange av verdens amfibiearter dør av en soppsykdom. Utryddelsen har vært alarmerende i antall og utbredelse. I 1998 var det klart at ti amfibiearter var utryddet i Australia. Videre var syv arter utryddet i Panama, en i California og seks arter var helt og holdent forsvunnet i amerikanske dyrehager og akvarium.

Forskerne klødde seg i hodet og tørket av seg på bena – en av teoriene på utryddelsene var nemlig at forskerne brakte med seg smitte når de reiste rundt for å finne ut hvorfor dyrene døde ut.

– Forskere brukte enormt med tid på å jakte etter miljømessige forklaringer på amfibiedøden, mens det viser seg at sykdom er hovedårsaken, sier han.

Amfibiedøden skyldes høyst sannsynlig en sopp som «spiser» keratin, et protein som finnes i huden. Noen arter, blant annet en sentral-amerikansk paddeart og to australske arter er blitt utryddet av denne soppen på tross av at det ikke finnes noe vertydyr for soppen i de områdene der de levde.

– Problemet er at proteinet keratin finnes mange steder i miljøet i skinn fra døde dyr. Det betyr at soppen kan leve i vevet selv om verten har vært død lenge, sier Daszak.

Daszak og hans forskerkolleger håper at det vil bli mulig å begrense katastrofale virusangrep på dyrelivet i fremtiden. Det krever imidlertid strengere kontroll av alt materiale vi mennesker frakter med oss rundt i verden.

– I England blir alle animalske varer som kan smitte bufe eller oppdrettsfisk kontrollert. Ingen sjekker materiale som kan skade det ville dyrelivet, sier Andrew Cunningham, ved Zoological Society i London.

I Norge har vi, etter at damfrosken ble oppdaget i Aust-Agder i 1996, seks amfibiearter. Av disse står fire på Direktoratet for naturforvaltnings rødliste over truede arter.

En av Norges fremste amfibieeksperter, Jon Kristian Skei ved Universitetet i Trondheim er bekymret for disse artene, men innrømmer at det forskes lite på sykdom i Norge.

– Vi vet mye om hvordan forurensning, fiskeutsetting og ødeleggelse av leveom-

rådene virker, men det er ingen i Norge som har jobbet med sykdommer på disse dyrene, sier han.

Sjøstjerner og ekorn

Hvis vi ser på virussykdommer fra virusets ståsted, er det ikke noen fordel å være for ondartet. Da dør jo vertydyret og viruset trenger dette dyret, i hvert fall lenge nok til at sykdommen kan spres videre. Ofte utvikler vertydyrene en viss immunitet og sykdommen etablerer seg på et nivå som kan tolereres for arten. Et eksempel på dette er viruset myxomatosis, et virus som ble innført til Australia og Europa på femtitallet, for å begrense antall kaniner. I dag lever kaninene og dette viruset i balanse.

Men det finnes også eksempler på at dyrearter ikke har evnen til å slå tilbake. Da en ny bakterie plutselig drepte store mengder sjøstjerner på den amerikanske vestkysten i 1984 viste det seg at noen ►

Hjernesykdom hos hjortevilt

En ny viltskydom gjør at amerikanske jegere må bruke gummihandsker under parteringen. Jegerne anbefales heller ikke å spise hjerne og ryggmarg av viltet.

Av JENS P. TOLDNÆS

Det er om lag 250 000 wapiti-hjort i den amerikanske delstaten Colorado. Hos om lag en prosent av disse dyrene har forskere nå funnet den smittsomme prion-sykdommen cwb (chronic wasting disease). Sykdommen er også påvist hos andre hjorteviltarter.

– Dette er et «søskenbarn» av kugalskap, sier Jeff Obrecht i Wyoming Game and Fish Department, til nyhetsbyrået Reuters.

Ligner på skrapesyke

Det er foreløpig ikke bevist at sykdommen, som har rammet hjortevilt i de amerikanske delstatene Wyoming og Colorado, kan overføres til mennesker, ifølge Dr Richard Hoffman, chief medical officer i staten Colorado.

Hoffman sammenligner lidelsen med sauesykdommen skrapesyke som også er en hjernesykdom.

– Det finnes ikke bevis for at mennesker som har spist sauekjøtt fra dyr med skrapesyke har fått sykdommen, sier han.

Amerikanske myndigheter tar like-

Wapiti-hjorten lider av «søskenbarnet» til kugalskap.

vel ingen sjanser, og anbefaler jegere å bruke gummihandsker under parteringen, samt unnlåte å spise hjerne og ryggmarg fra viltet.

Sulter i hjel

cwb fører til at dyrene sulter i hjel. I sene stadium av sykdommen slutter dyrene helt å ta til seg vann og næring. I likhet med Creutzfeldt Jacobs-syndrom, sykdommen som settes i direkte forbindelse med kugalskap, er cwb forårsaket av prioner, en type proteiner som ødelegger vev i hjernen.

– Det er foreløpig ingen forskere som har anbefalt å forby jakt som en følge av cwb, sier informasjonssjef Todd Malmesbury, ved Colorado Division of Wildlife. ■

➤ sjøstjernearter kom til hektene raskere enn andre. I dag er den mest tallrike arten blitt svært sjelden.

I flere land i Europa er det grå nord-amerikanske ekornet i ferd med å danke ut det røde europeiske. Årsaken er at de

røde ekornene er mer utsatt for et koppevirus enn sine grå konkurrenter.

– Det er på tide at alvorlige sykdommer i naturen blir vist den samme respekt som når de herjer blant mennesker. Sykdommer som AIDS og Ebola har blitt ansett som

en alvorlig trussel mot oss i flere år. Forskjellen mellom oss og dyrene er at vi foreløpig ikke blir utryddet, sier Cunningham ■

Kilder: New Scientist, N&M Bulletin, Reuters, Nasjonal redliste for truede arter 1998

Feberhett

Varmere og våtere vær gir flere sykdommer. Får vi 20 påfølgende tropenetter er det fare for at malariamyggen kommer til Norge.

AV AUDUN GARBERG

Oppvarming og mer ekstremt vær som følge av klimaendringer øker tilfellene av sykdommer, og sprer dem til nye områder.

– Vi har hatt malaria i Skandinavia før. For at myggen skal utvikle seg må vi ha 20 påfølgende tropenetter. At det kan slå til er ikke umulig, sier professor Ingolf Kanestrøm ved Institutt for geofysikk, Universitetet i Oslo.

Varmesommeren 1997 var det 18 tropenetter ved Færder fyr ytterst i Oslofjorden.

I perioden 1960–96 var det bare 27 slike netter.

Forskningsprosjektet RegClim regner med at gjennomsnittstemperaturen i Norge vil stige med 1,2 grader de neste 50 årene. Størst blir temperaturstigningen om nettene. I samme periode øker nedbøren med om lag 10 prosent. Insektsplagen blir verre både på grunn av høyere temperaturer og mer nedbør. Malaria mygg og flått er det vi har mest grunn til å frykte i Norge. Hvordan spredningen av flått vil slå ut vet forskerne foreløpig lite om. Malaria-myggen er derimot en velkjent sykdomsspreder med to millioner menneskeliv på samvittigheten årlig. Sykdommen er i dag mest utbredt i Afrika sør for Sahara, sørøst i Asia, samt Sør- og Mellom-Amerika.

Dødsfall i storbyer

En rapport skrevet av visedirektør Paul Epstein ved Harvard Medical School konkluderer med at klimaendringer vil ha omfattende og for det meste skadelige virkninger for folks helse:

- Lengre og varmere heteperioder vil føre til flere dødsfall i storbyer.
- Mer ekstremt vær som stormer vil sannsynligvis drepe og skade mennesker, forurense drikkevann og gi psykologiske problemer.

Kolera fra plankton

■ Langvarig oppvarming av havet i kombinasjon med forurensning kan føre til spredning av sykdommer som kolera, fra bakterier som holder til i plankton. Kolera er akutt og ofte dødelig. Sykdommen kan spre seg raskt for når den har oppstått, for eksempel når det kommer kloakk i drikkevannet. I dag rammer sykdommen flere land enn noen gang tidligere. Det største utbruddet av kolera skjedde imidlertid ikke som følge av klimaendringer eller ekstremt vær, men ved sammenbruddet i Rwanda i 1994. I løpet av få uker drepte sykdommen mer enn 40 000 mennesker.

Andre rammes hardere

■ Andre land vil rammes langt hardere av klimaendringene enn Norge. En av de sykdommene man regner med vil spre seg er dengue-feber. I dag lever 1,8 milliarder mennesker i områder hvor de risikerer smitte. Sykdommen kan være dødelig – og det finnes ingen vaksine. Ifølge Verdens helseorganisasjon (WHO) er dengue en av de ti sykdommene som forårsaker flest dødsfall i verden. I tillegg antar forskerne at flere vil bli utsatt for blant annet gulfeber og elveblindhet.

Beregningene av hvordan de forskjellige sykdommene kommer til å spre seg regionalt er usikre, ikke minst på grunn av naturlige variasjoner. Regionale beregninger er derfor mer usikre enn de globale.

6 KILO AV MOSSEVEIEN FUNNET I BARNEHAGE PÅ TÅSEN!

Det gjentar seg hver vinter. Millioner av metallpigger freser opp veinettet i Oslo. I gjennomsnitt 100 kilo støv per bil med piggedekk. Det meste faller ned langs veiene. Men de minste og letteste partiklene – svevestøvet – kan du finne igjen i en vinduskarm på Tveita, i en barnehage på Tåsen eller på et rekesmørbrød på Aker Brygge. Og i munn, nese og lunger på samtlige Oslo-beboere. Slik kan det ikke fortsette. Det sier seg selv.

Derfor innfører vi restriksjoner på bruk av piggedekk innenfor byens grenser. Ikke forbud, men et solid gebyr for dem som fortsatt velger å kjøre med pigger. Og en solid gulrot for dem som velger å skifte til piggfritt: 1000 kroner i refusjon for de gamle piggedekkene. Gode nyheter for Oslo og alle som vil bidra til en renere og triveligere by. Litt dårligere nyheter for dem som ikke bryr seg.

GI BYEN PUSTEROM - KJØR PIGGFRI

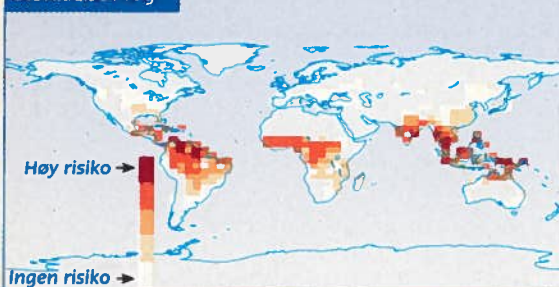
Kjøper du nye piggfrie vinterdekk, får du 250 kroner i refusjon for hvert av dine gamle piggedekk. Dette gjelder for bilene med bostedsadresse i Oslo i henhold til Vegdirektoratets motorvognregister. Dessuten slipper du piggedekkgebyr på 1000 kroner per år.

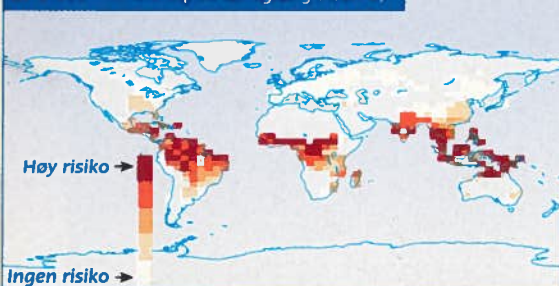
Oslo kommune
Samferdselsetaten

MALARIA SPRER SEG

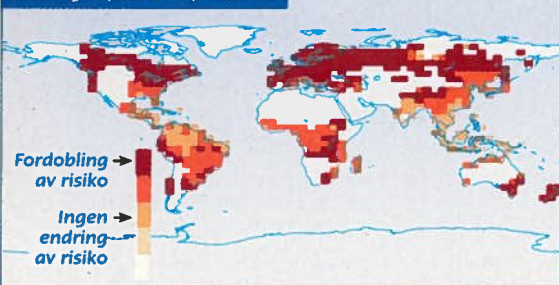
Utbredelse i dag

Utbredelse ved temperaturstigning (1,16 °C)

Endring i epidemisk potensial

Grafikk: Gerd Arendal

Grafen viser utbredelsen av malaria i dag, og hvilke områder som står i fare ved en temperaturstigning på 1,16 grader. «Epidemisk potensiale» betyr at områdene må innføre ekstra beskyttelsestiltak for å holde risikoen på dagens nivå.

Kilder: Martens, P. et al. (1995): Potential impacts of climate change on malaria risk. Environmental Health Perspectives 103(5): 659-664

Føllblom i Regnvær.
Jørn B. Olsen/Rolf Sørensen/NN/Samfoto

Vannspeiling. Helgelandskysten, Rødøy.
Baard Næss/NN/Samfoto

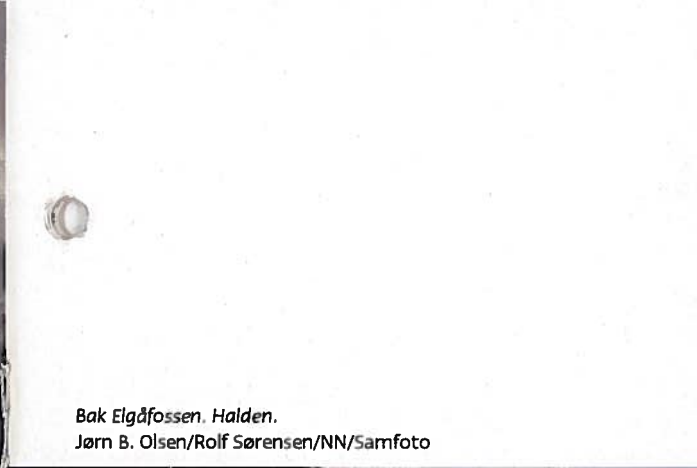
I KAMERAØYET
vannkraft

Intet er så rummeligt som havet, intet så tålmodigt. På sin brede ryg bærer det lig en godslig elefant de små puslinger der bebor jorden; og i sit store kjølige dyp eier det plass for al verdens jammer. Det er ikke sant at havet er troløst; thi det har aldrig lovet noget: Uden krav, uden forpligtelse, frit, rent og uforfalsket banker dets store hjerte – det siste sunde i den syge verden.

Alexander L. Kielland
Garman og Worse

Bølger på havet. Fra Hvaler.
Jørn B. Olsen/Rolf Sørensen/NN/Samfoto

Bak Elgåfossen. Halden.
Jørn B. Olsen/Rolf Sørensen/NN/Samfoto

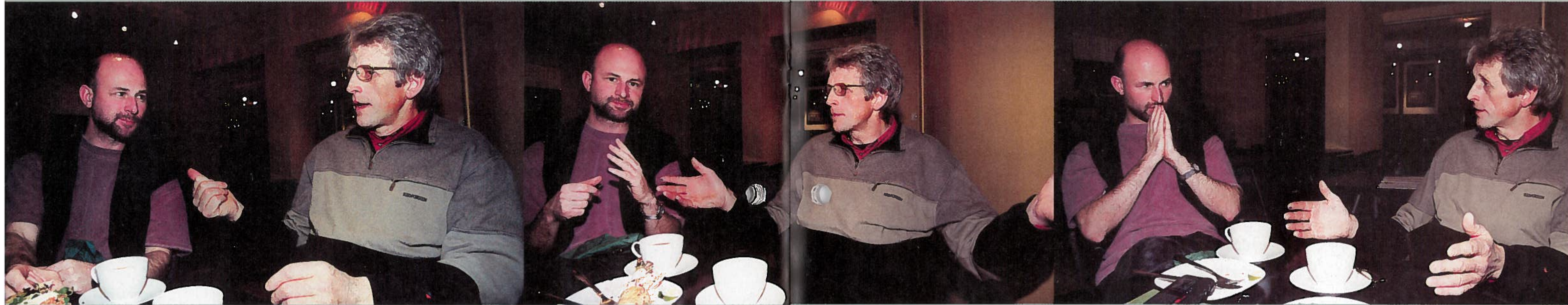
Vann i kraftig bevegelse. Eidfjord, Hardangervidda.
Per Eide/Samfoto

På jord det største er: at
være hvor kræfter, som er
stort i gære, skal tage
skikkelse og sted.

Bjørnstjerne Bjørnson

Hvorfor taper Naturvernforbundet medlemmer? Er de frivillige organisasjonenes dager talte? Skyldes det fokus på feil saker, mangel på media oppmerksomhet, eller dårlig håndverk?

Hvordan få fart på Naturvernforbundet

UMODERNE:

Erling Dokk Holm: Å være medlem i en organisasjon appellerer ikke til det moderne, individualistiske mennesket.

Erik Solheim: – Akkurat nå er medlemsskap litt umoderne, men historien er aldri lineær.

KAMPSAKER:

Erling Dokk Holm: – Man trenger saker som forener det globale engasjementet med det lokale. Hvorfor ikke samarbeide med en kaffebar, og importere kaffe fra steder bøndene får god betaling?

Erik Solheim: – Et kaffeprojekt er en sak vi kan få velvilje for, men neppe særlig med medlemmer. Da tror jeg gen-mat er bedre egnet.

MEDIA:

Erling Dokk Holm: – Etter min oppfatning er ikke Naturvernforbundet gode nok i media. Det er en svakhet at både valgt leder og generalsekretær skal uttale seg.

Erik Solheim: Vi kan ikke prioritere media i den grad at det står over alt annet.

Av AUDUN GARBERG (tekst)
og KRISTIAN JAHRE (foto)

Forsøket på å besvare noen av spørsmålene inviterte Natur & miljø til debatt på kafe Falsen i Oslo. Fra hjemmelaget stiller Erik Solheim (ES), leder i Norges Naturvernforbund. Han møter Erling Dokk Holm (EDH), maktutreder, statsviter og tidligere sivilarbeider i Naturvernforbundet. I dag jobber Dokk Holm i Norsk Form, og er kommentator i Nettavisen.

Fra begynnelsen av 90-tallet frem til i dag er medlemstallet i Naturvernforbundet mer enn halvert. *Hvorfor?*

ES: – Det er en generell nedgang i medlemstallet til organisasjoner og politiske partier. For det andre har organisasjonen Naturvernforbundet vært dårlig skjøttet de siste fire-fem årene. Det har vært gjort for lite fra sentralt hold for å samle folk. Tillitsvalgte går trøtt fordi det skjer for lite. Da er det ikke spennende å være medlem.

EDH: – Enig. Men det er også andre årsaker. Å være medlem i en organisasjon appellerer ikke til det moderne, individualistiske mennesket. De vil ikke være med i medlemsorganisasjoner fordi de synes det er ufikst, sier Dokk Holm. Han påpeker at store deler av den frivillige innsatsen i dag

utøves uten medlemskap i organisasjoner. **ES:** – Akkurat nå er medlemsskap litt umoderne, men historien er aldri lineær. Dessuten gir den folkelige støtten oss legitimitet, sier Solheim og minner om at medlemskap betyr inntekter og dermed reduserer behovet for støtte fra staten og private bedrifter.

– Ta folks hverdag på alvor

Medlemmer i Naturvernforbundet får billigere kundekort hos NSB, men Erling Dokk Holm er skeptisk til å bruke medlemsfordeler i vervearbeidet.

– Se på Turistforeningen: folk er medlemmer fordi det lønner seg etter én hytteovernatting, ikke fordi de er interessert i lederens syn på vannkraftutbygging.

I stedet må forbundet verve på sine saker, skal vi tro Dokk Holm.

– Hvor mange innvandrere er for eksempel medlemmer i Naturvernforbundet? Jeg tror terskelen for medlemskap blir lavere dersom man er synlig i nærmiljøet. I Oslo og Akershus legger Naturvernforbundet vekt på vern av Kattfoss/Spålen – et utrolig naturromantisk prosjekt. Man tar ikke på alvor bybefolkningens problemer med blant annet trafikken. Jeg sier ikke at Naturvernforbundet ikke har en politikk på området, men

man arbeider ikke med sakene. I dag kan man være aktiv miljøverner uten å ha et forhold til naturvern. Skal man fange opp nye medlemmer må man ta folks hverdag på alvor.

ES: – Dette gjelder i første rekke Oslo og Akershus-området. Vi har et lokallag i Oslo som jobber med disse sakene, men skulle gjerne hatt flere. Her er det et dilemma: Det som skjer i fylkes- og lokallag er resultatet av interessene til de aktive. Vi kan ikke legge restriksjoner på det, tvert i mot.

Konkrete saker

Så innsatsen bør rettes mot konkrete enkeltsaker, fremfor mer komplekse saksfelt?

ES: – Lokal- og fylkeslag har grepet fatt i enkeltsaker. Det er enklere å jobbe mot gasskraftverk, enn mot drivhuseffekten.

EDH: – Det er viktig å finne konkrete saker. Vassdragsstriden som begynte på 70-tallet sørger nok ennå for noen tusen medlemmer. Man trenger saker som forener det globale engasjementet med det lokale. Hvorfor ikke samarbeide med en kaffebar, og importere kaffe fra steder bøndene får god betaling?

Han tar en slurk av den lite økologiske kaffen og nevner genmanipulering og trygg

mat som sikre vinnere i opinionen.

ES: – Et kaffeprojekt er en sak vi kan få velvilje for, men neppe særlig med medlemmer. Da tror jeg gen-mat er bedre egnet, sier Solheim og minner om at flere andre organisasjoner driver med denne typen problemstillinger.

– Trenger en fiende

Debattantene vil imidlertid ikke gi slipp på alle gamle klassikere.

EDH: – Ulv og vassdrag er bærere av konfliktlinjer som går gjennom hele samfunnet. Ulv henspiller på konfliktlinjen sentrum/periferi. Vassdrag er kortsiktig tenkende næringsliv mot folk i byene. Kanskje bør man følge den linjen videre, og finne saker der fiendene er få og fører en primitiv argumentasjon.

ES: – Naturvernforbundet kan ikke lete etter saker som går ut over geografiske områder eller grupper.

EDH: – Det er der de største suksessene er i dag.

ES: – Mange ynder å fremstille ulvesaken som bymiljøvernere mot landsbygda, men vi mener det er staten som må ta ansvaret.

EDH: – Det er ingen tvil om at ulvestammen går direkte utover levevilkårene i dis-

triktsnorge. Samtidig gir ulvepolitikken Naturvernforbundet utrolig god uttelling. Kanskje er det flere slike saker man kan forfølge? Man trenger en fiende.

– Den klassiske vernetanken harmonerer veldig godt med bybefolkningens holdninger. Man kan vinne mye ved å tilby bybefolkningen både nære og fjerne saker.

– For lite i media

– Må man prioritere hardere hvilke saker man arbeider med i stedet for å favne alt?

EDH: – Man kan bestemme hvilke saker man vil jobbe med, men ikke hvilke saker som er i media. Etter min oppfatning er ikke Naturvernforbundet gode nok i media. Det er en svakhet at både valgt leder og generalsekretær skal uttale seg. Å jobbe inn et menneske i media tar tid. Jobben er enklere med én enn to personer, sier Dokk Holm uten at resonnementet blir omfavnet av Naturvernforbundets leder.

– Gjennom et år er vi ganske mye til stede i lokal- og riksaviser, men vi har for få nasjonale toppoppslag. At miljø ikke er in i media tror jeg er en del av forklaringen. Dessuten er handling viktigere enn personer. Vi kan ikke prioritere media i den grad at det står over alt annet. Få saker blir avgjort i media.

EDH: – Journalistene trenger noen med merkenavn: Den flinke debattanten, eller den som er flink til å komme med utspill. I stedet for å klage på hvordan media er, bør man innfinne seg med det.

ES: – Jeg er ikke så sikker på at man trenger én person.

EDH: – De fleste i organisasjonene er ikke det, men de fleste i media er sterke på det.

Ikke blåkopi

Løsningen på sviktende medlemstall, synkende inntekter og færre ansatte er ikke å ta blåkopi av andre organisasjoner, hvis man skal tro maktutreder Dokk Holm:

– Bellona-modellen er handlekraftig, samtidig vet de av oss som kjenner miljøbevegelsen at de er i ferd med å bli et konsulentbyrå. Organisasjoner for umiddelbare behov er i vekst. Samtidig går ikke alle ideelle organisasjoner tilbake. Man må tilby noe som virker nyttig for den enkelte, uten at det betyr rabatt i butikken.

Vi forlater kafeen mens Oslo-trafikken står nesten stille i ettermiddags-rushet. Denne dagen kan Naturvernforbundets medlemmer lese om kollektivtrafikk, rovdyr og gasskraft i avisene. Og når de tar en titt i postkassa er det slett ikke usannsynlig at de finner kontingentkravet for 2001. ■

finsefondet

DELER UT STIPENDIUM TIL VERN AV FJELLNATUR

Finsefondet er en uavhengig stiftelse etablert i 1988. Gjennom utdeling av årlige stipender ønsker fondet å støtte forskning, undersøkelser og tiltak som tar sikte på å verne norsk fjellnatur. Fondsmidlene er basert på en privat gave og utgjør i dag ca 6,5 millioner kroner.

Styret har i år 2001 anledning til å dele ut stipend(er) på 100 000 – 300 000 kroner. Fondets styre vurderer søknadene, men etter behov vil ekstern kompetanse trekkes inn. Styret består av Øystein Dahle, Berit Forbød Moen, Knut Norman og Arild Ådnem. Utdelingen finner sted i mai 2001.

Finsefondet er åpent for alle privatpersoner, organisasjoner eller bedrifter som faller inn under fondets formål. Fondet ønsker spesielt å oppfordre til lokale initiativ hvor sunn fornuft og praktiske løsninger kombineres med nytenkning og dristighet. Finsefondet vil dekke områder hvor andre støttemidler normalt ikke kan påregnes.

Eget søknadsskjema og fondets statutter fås ved henvendelse til fondets sekretariat. Søknadsfristen er satt til 1. mars 2001. Prosjektet gjennomføres i løpet av en 3-årsperiode og det utarbeides en rapport om resultatene av prosjektet eller tiltaket, eventuelt i form av en presentasjon ved en senere utdeling.

finsefondet

v/ Norges Naturvernforbund, Postboks 342 Sentrum, 0101 Oslo - Tlf. 22 40 24 00, Faks: 22 40 24 10

NSB Eiendom

Kollektivtrafikk reduserer miljøbelastningen

- Oslo S er Norges knutepunkt nr. 1
- Toget reduserer trafikkskader, energibruk, støv og støy
- Boliger og arbeidsplasser i gangavstand til stasjonen
- 75 000 togpassasjerer er daglig innom Oslo S – dette tilsvarer 43 000 biler
- Oslo S blir sentrum i Bjørvika – en ny bydel der gode miljø-løsninger vil bli høyt prioritert

Norge i verdensrommet

Norsk Romsenter sørger for at Norge får mest mulig ut av medlemskapet i den europeiske romorganisasjonen:
<http://www.spacecentre.no>

Norsk Romsenter er hovedeier av Andøya Rakettskytefelt, som skyter opp raketter for forskere fra hele verden. Nordlysforskning er i "skuddet":
<http://www.northern-lights.no>

Norsk Romsenter bygger en stor bakkestasjon for satellitter på Svalbard, som har en ideell geografisk plassering:
<http://www.svalsat.com/>

Norsk Romsenter tilbyr ferske satellittbilder for prosjektoppgaver i ungdomskolen og videregående skole. Internett-tjenesten er gratis for skoler:
<http://www.sarepta.org>

GRØNN VIRKSOMHET

Akershus fylkeskommune er i full gang med å gjøre virksomheten mer miljøvennlig. Prosjekt Grønn virksomhet skal støtte opp om dette arbeidet.

Vi skal:

- Øke miljøkunnskapen
- Redusere forbruket
- Gjøre miljøriktige innkjøp
- Kaste mindre/ resirkulere mer
- Bruke mindre energi

Det er gjennomført pilotprosjekter på Sørumsand videregående skole, fylkeskultursjefens kontor og Ski sykehus. Deres erfaringer skal nå komme hele fylkeskommunen til gode.

Ønsker du informasjon om Grønn virksomhet eller evalueringsrapporten fra pilotprosjektene, så ta kontakt med:

Akershus fylkeskommune
Schweigaardsgt. 4
0185 Oslo
Telefon: 22 69 24 12

Barentssamarbeidet foregår mellom de administrative områdene som utgjør Barentsregionen; det vil si: Nordland, Troms og Finnmark fylker i Norge, Norrbotten og Västerbotten län i Sverige, Lappland og Oulu län i Finland, Murmansk og Arkhangelsk fylker, Nenets okrug og Den Karelske Republik i Russland.

Barentssekretariatet har kontor i Kirkenes og er sekretariat for den norske siden i Barentssamarbeidet. Sekretariatet har utstrakt samarbeid med miljøer i hele Barentsregionen, og har kontakter i en rekke land i Europa og i USA.

Barentssekretariatet driver en utstrakt informasjonsvirksomhet og har bl.a. ansvaret for prosjekthåndteringen og oppfølgingen av prosjekt som får støtte over Barentsprogrammet fra norsk side. Barentsprogrammet er et handlingsprogram rettet mot den russiske siden i samarbeidet. Programmet består av 5 hovedsatsningsområder. Et av disse områdene er miljø/helse. Ta gjerne kontakt med oss for mer informasjon!

BARENTSSEKRETARIATET

Postboks 276
9915 Kirkenes
Telefon: 78 97 70 50
Faks: 78 97 70 55
E-post: barsek@barsek.no

Fra vondt til verre? Siri Bjerke overtar nøkkelen til Miljøverndepartementet fra sin forgjenger, Guro Fjellanger.

Billig bensin og bønn gass

Gass, ulv, bensinavgifter og Beiar har dominert årets miljødebatt. Miljøvernerne tapte de første tre rundene, men ser ut til å vinne Beiar. Her er et tilbakeblikk på noen av miløsakene anno 2000.

AV AUDUN GARBERG

Kontroversiell ulv

Det har knapt gått en dag i år 2000 uten at ulven på en eller annen måte har fått oppmerksomhet i pressen. Fra verdikommisjonen ved årets begynnelse la sitt debattmøte til Spydeberg i Østfold, til NTB 15. november kunne melde at bøndene i Hedmark og Oppland har søkt om erstatning for til sammen 17 070 rovvilt drepte sauer og lam etter årets beitesesong. En kjøttmengde som tilsvarer årsforbruket til 70 000 mennesker.

Fra høydepunktene:

14.04: Regjeringen endrer viltloven. Det skal bli enklere å felle ulv.

11.09: Naturvernforbundet med flere vinner en «endelig» seier etter at staten trekker sin anke og innser at de ikke hadde rett til å gi fellingstillatelse for ulv. Men med lovendring ligger alt an til at ulvene som vant livets rett blir felt i vinter. «De to flokkene befinner seg utenfor det området jeg ser for meg at vi skal ha ulv», sa miljøvernminister Siri Bjerke i vår.

Billig bensin

Bilistene skriker etter lavere bensinpriser, og regjeringen adlyder. Mens kollektivtrafikken i regjeringens budsjettforslag kan vente seg en kraftig momsregning.

Fra høydepunktene:

18.09: Aksjonister ledet av lastebilsjåfør Knut Enger blokkerer oljeanlegget på

Sjursøya i protest mot drivstoffavgiftene. Statoil anmelder aksjonistene, og klokka 13.01 samme dag skygger aksjonistene banen før politiet rekker frem til Sjursøya. **20.09:** Femti øre av avgiftskuttet kunne redusert prisene på kollektivtrafikk med 40 prosent landet over. Det viser et regnestykke Natur & Ungdom har gjort med tall fra Finansdepartementet, Transportøkonomisk institutt og Statistisk sentralbyrå.

Samme dag forteller Dagens Næringsliv at nordmenn kan kjøpe 11 liter bensin for timelønnen sin. Norge har dermed den 3. billigste bensinen i Europa.

04.10: I forslaget til statsbudsjett blir avgiftene på bensin kuttet med én krone og tjue øre. I tillegg blir dieselavgiften kuttet med nesten en fjerdedel. Samtidig foreslår regjeringen moms på kollektivtrafikken.

Gasskraftstriden

Fra høydepunktene:

09.03: Stortingsflertallet vil pålegge regjeringen å omgjøre rensekravene i utslippstillatelsen til Naturkraft. Etter lange rundter med gasskraft-debatt, stiller regjeringen følgende forslag: «Stortinget forutsetter at Forurensningsloven ikke svekkes som miljøpolitisk instrument.»

Men Høyre og Arbeiderpartiet står på sitt, og vil slett ikke stemme for forslaget. Klokken 20.40 er det avstemning; Regjeringen får flertallet mot seg og går av.

Men gasskraftsaken er ikke over.

06.10: Miljøvernminister Siri Bjerke gir grønt lys for bygging av gasskraftverk med dagens teknologi.

20.10: Gasskraft vil i fremtiden være Europas CO₂-versting, avslører N&M Bulletin. Tallene stammer fra en rapport regjeringen brukte for å gi gasskraftverkene ny utslippstillatelse. Men regjeringen unnlot å nevne utslippstallene.

Beiar berges?

Statkraft fikk det travelt med å starte utbygging av Beiar-vassdraget i Saltfjellet-Svartisen før fristens utløp. Et flertall på Stortinget krever ny konsekvensutredning.

Fra høydepunktene:

20.08: Beiar-saken spisser seg til, men olje- og energiministeren hevder han ikke har mulighet til å gripe inn: «Jeg har ikke innflytelse på valg av tidspunkt for Statkraft sitt bruk av konsesjon og anleggstart», sier Olav Akselsen til Nordlands Framtid.

08.09: Aksjonister stanser Statkrafts trailere på vei inn til Beiar-vassdraget. Politiet fjerner ikke aksjonistene, men viser til at Stortingsflertallet er skeptisk til utbyggingen. Til slutt gir olje- og energiminister Olav Akselsen etter for kravet fra Stortinget om å vurdere ny konsekvensutredning. Utbyggingen stanses inntil videre.

Andre glimt fra miljøåret 2000:

JANUAR

14.01: Hyttebyen i Hafjell sluker like mye elektrisitet som alle kommunale bygg i Øyer og Ringeby til sammen, kan N&M Bulletin fortelle. En enkelt hytte har elektriske installasjoner med forbruk tilsvarende syv bolighus – og det er bare utendørs.

FEBRUAR

11.02: Rekordvarmt havvann langs norskekysten, melder forskerne. Ikke siden målingene startet i 1936 har forskerne målt høyere temperaturer langs kysten av Nord-Norge.

MARS

01.03: 14 aksjonister stopper skyteøvelse i det omstridte Mauken skytefelt i indre Troms.

APRIL

Årsregnskapet til Norges Naturvernforbund viser nedgang i antall medlemmer og inntekter, men forbundet tjener godt med penger. Særlig er det spilleautomater man drar inn kroner på. Overskuddet ble 2,6 millioner. Antall medlemmer 18.680.

MAI

03.05: Nord-Europas største sammenhengende verneområde blir foreslått i forbindelse med Dovrefjell. Rekordvernet kan bli på hele 4500 kvadratkilometer, eller dobbelt så stort som Vestfold fylke. Forslaget kommer fra fylkesmennene i Sør-Trøndelag, Hedemark, Oppland og Møre og Romsdal.

05.05: Statens næringsmiddeltilsyn advarer mot å spise mer enn 5–10 måsegg pr. år. Nye analyser av egg fra fire ulike kolonier i Nord-Norge viser høye verdier av PCB, forteller Lofotposten.

JUNI

10.06: Canadiske myndigheter reagerer skarpt mot at en nordmann lot sin syv år gamle sønn skyte bjørn i Canada.

18.06: Stopp Regionfelt Østlandet og Natur og Ungdom lover sivile ulydighetsaksjoner hele sommeren for å forstyrre planleggingen av Forsvarets skyte- og øvingsfelt i Åmot i Østerdalen.

19.06: Flertallet i Arbeiderpartiets landstyre sier ja til EU-omstridte patentrektiv, under forutsetning av at det ikke er i strid med FN-biodiversitetskonvensjon – noe de fleste mener det er.

20.06: Greenpeace lanserer rapporten *Statoil – et energiselskap inn i det nye årtusenet*. Der de ikler seg Statoils navn og logo og forteller hvordan selskapet skal satse fremtidsrettet på fornybare energikilder. Ironisk perle i pen design.

26.06: Forsiktig med fisken, råder Statens næringsmiddeltilsyn. Ved Tvedestrand, Arendal, Kristiansand, Farsund og Flekkefjord inneholder nemlig fiskelever ofte for store mengder av miljøgiften PCB. I Farsund er dessuten miljøgiften PAH funnet i blåskjell.

JULI

13.07: Natur og Ungdom og Nordland Fylkes Fiskarlag aksjonerer mot seismikkskyting i Vesterålen.

22.07: Natur og Ungdom og Bellona aksjoner mot oljeplattformen Transocean Artic som er på vei til Barentshavet.

AUGUST

25.08: Norske havner skal renses for miljøgifter, men det er uklart hvem som må betale milliardregningen.

SEPTEMBER

13.09: Niktin frikjennes, etter fem år med juridisk tautrekning, fengselsopphold og husarrest. Påtalemyndighetene hadde nok en gang forsøkt å få rettens aksept for ny etterforskning, men denne gangen satte Høyesterett foten ned. Kjennelsen er endelig og dette er første gang en russer beskyldt for høyforræderi blir fullstendig frikjent.

25.09: Norske skogs anlegg for gjenvinning av returpapir i Skogn, blir offisielt åpnet av miljøvernminister Siri Bjerke. Landets første store anlegg for gjenvinning av papir skal ta seg av 170 000 tonn returpapir årlig.

28.09: Naturvernforbundet i Vesterålen mener norske fiskere hvert år kaster 600 000 søppelsekker på havet.

OKTOBER

04.10: I forslaget til statsbudsjett for 2001 er bevilgningene til Miljøverndepartementet kuttet. Det samme er bevilgningene til nye fornybare energikilder og energioptimalisering. Dessuten gir regjeringen opp fuglereservatet Tautra i Nord-Trøndelag, og Norge blir dermed svartelistet av Ramsar-konvensjonen.

NOVEMBER

Høsttemperaturen er svært behagelig, mens regnet fosser ned på østlandet. 13. november startet en ny runde i de internasjonale klimaforhandlingene.

Får ikke Jaglands søtte

■ Hanne Grotjord, Thorbjørn Jaglands kone, har ifølge Drammens Tidende skrevet under på Naturvernforbundet i Liers underskriftskampanje mot et stort lagerbygg i Tranby. Men Jagland selv vil visstnok ikke skrive under.

Det er dagligvaregrossisten ASKO som planlegger å bygge nytt lager. Naturvernforbundet i Lier krever stans i planleggingen av hensyn til tilgrensede natur- og landskapsvernområder.

– Vi protesterer på det sterkeste mot at det blir tilrettelagt for bygging av mer industri eller lager i dette området. Tranby landskapsvernområde, Gjellebekkmyrene naturreservat og buffersonene rundt er i dag utsatt for sterkt press fra menneskelig aktivitet. Vi kan ikke tillate at det legges enda en stein til byrden, sier fungerende leder Erik Jacobsen i Lier Naturvernforbund.

Ny fylkessekretær i Rogaland

■ Stig Moltumyr er engasjert som fylkessekretær i Naturvernforbundet i Rogaland fram til 1. april neste år. Moltumyr er utdannet siviløkonom og har tidligere startet opp Håpet Økologisk, et firma hvor man kan abonnere på økologiske grønnsaker og frukt.

Ingvald Erga, som har permisjon fra stillingen som fylkessekretær, skal bruke tiden på Erga Gard og til å få igang skjøtselstiltak og mulig åpning av naturreservatet rundt Orre og Erga-vatnet for publikum i form av sti, sivgjemmer og lignende.

600 000 søppelsekker på havet

■ Naturvernforbundet i Vesterålen mener norske fiskere hvert år kaster 600 000 søppelsekker på havet.

Mye av avfallet driver i land på Svalbard og forbundet krever at norske myndigheter rydder opp.

– Det er en tragedie at ikke næringen selv ser at de skiter i eget reir, sier lokallagsleder Barry Schønningsen til NTB.

Schønningsen mener avfallet er en trussel for sårbare dyrearter og miljøet på Svalbard. Derfor krever han at norske miljøvernmyndigheter pålegger fiskeflåten å anskaffe søppelhåndteringssystemer. Han krever også at fartøyer som ikke følger slike pålegg, blir tatt ut av fisket og bøtelagt.

– Myndighetene bør gi Kystvakta fullmakt til å kontrollere hvor fiskerne gjør av avfallet sitt når de er ute på feltet, sier Schønningsen.

– Blant fiskerne er problematikken godt kjent. Men det er også flere enn vår yrkesgruppe som ferdes på sjøen, blant annet handelsflåten, sier formann i Norges Fiskarlag, Oddmund Bye i en kommentar til saken.

Norges Naturvernforbund bør opprette egne studentlag og gi de status som lokallag, mener Øystein Solevåg, leder av vedtektskomiteen i Naturvernforbundet.

Vil ha egne studentlag

Studentlag bør få samme status som lokallag, mener vedtektskomiteen i Naturvernforbundet.

AV KRISTIAN JAHRE

Vedtektskomiteen er godt igang med arbeidet. Mens dette bladet er i trykken har landsstyret allerede hatt de første diskusjoner om hvilken retning vedtektene bør endres i. Rett over nyttår ønsker vedtektskomiteen å gå løs på de konkrete formuleringene. Eventuelle vedtektsendringer skal vedtas på landsmøtet i Mandal i juni.

En av de mer spennende tankene fra vedtektskomiteen er å opprette egne studentlag.

– Ja, vi mener det kan opprettes egne studentlag som får status som lokallag i organisasjonen, og at også eventuelle felles studentlag mellom Natur og Ungdom og Naturvernforbundet bør gis slik status, sier komiteens leder Øystein Solevåg.

Solevåg forteller at de også har diskutert hvorvidt faggrupper på ulike nivåer i organisasjonen bør ha en formalisert status.

Rettferdig fordeling

En gammel klassiker som kommer opp igjen i Mandal er kontingentfordeling.

– Vi mener Naturvernforbundet bør over fra et system hvor fylkeslagene nærmest straffes økonomisk for å starte nye

lokallag, til et system som gir fylkeslagene belønning når de starter lokallag, sier Øystein Solevåg.

Dagens fordeling gir 50 prosent av kontingenten til sentralledet. Der det ikke finnes lokallag mottar fylkeslaget den resterende halvparten. Der det finnes lokallag fordeles denne andelen likt mellom fylkeslaget og lokallaget, og oppstart av lokallag fører dermed til halv andel for fylkeslaget.

Direkte møterett

En annen gjenganger når organisasjonen diskuterer seg selv, er representasjon på landsmøtet.

– Uten å ha konkludert, er komiteen positiv til å gi lokallagene direkte representasjon på landsmøtet. I så tilfelle må fylkesdelegasjonene reduseres. Dessuten må de økonomiske konsekvensene klargjøres, og vi må utrede nærmere hvor mye større landsmøtene eventuelt blir, sier Solevåg.

Han forklarer begrunnelsen for å gi lokallagene direkte representasjon med at det vil gi en større grad av organisasjonsdemokrati, og at lokallagene vil føle at de har høyere status i organisasjonen dersom de er direkte involvert i organisasjonens høyeste organ.

– Det at representanter fra lokallagene får delta på landsmøtet kan også skape økt tilhørighet til organisasjonen, mener Solevåg. ■

Gravøl og fakkeltog for Bratsbergbanen

Naturvernforbundet i Telemark har avholdt gravøl for Bratsbergbanen som er lagt ned som følge av NSBs innsparinger.

AV KRISTIAN JAHRE

– Det er uakseptabelt at man i år 2000 skal være tvunget til å velge bil foran tog. NSB er den viktigste aktøren i kollektivtransporten i Norge og må arbeide aktivt for å løse utfordringene på Bratsbergbanen, sier Tone Skau Jonassen, leder i Naturvernforbundet i Telemark.

Gravølet for Bratsbergbanen ble arrangert av Aksjonen for Jernbane i Telemark, som foruten Naturvernforbundet består av blant annet Telemark Fylkeskommune, flere kommuner, NHO i Telemark, LO i Telemark, Natur og Ungdom, Forbrukerrådet i Telemark, Miljøheimevernet i Telemark, Dalen Arbeiderlag og Telemark Bondelag.

Umiddelbart etter gravølet ble det også arrangert fakkeldemonstrasjon for fortsatt drift. Fylkesordfører Andreas Kjær og Ivar Moen fra NHO Telemark var blant flere som holdt apeller.

– Vi krever at NSB enten satser på det såkalte timetog-konseptet som har stått klar til å ta over togdriften på Bratsbergbanen, eller gir andre muligheter til å ta over, forklarer Jonassen.

Naturvernforbundet krever også at Eidangertunnelen står ferdig i 2007. Ifølge forslaget til Nasjonal Transportplan vil byggingen av Eidangertunnelen starte i 2007, og det er uvisst når den vil stå ferdig.

– Dette kan vi ikke godta. Grenland med 100 000 innbyggere og den høyeste konsentrasjonen av tungindustri i landet trenger en rask og effektiv jernbaneforbindelse, sier Jonassen. ■

Tone Skau Jonassen og Naturvernforbundet i Telemark sto i spissen for en stor tverrpolitisk demonstrasjon for fortsatt drift på Bratsbergbanen.

Ga 100 000 til miljøstiftelse

På sin 75-års dag donerte Tor Aarnes 100 000 kroner til ny miljøstiftelse i Kirkenes.

AV AUDUN GARBERG

Miljøentusiasten Tor Aarnes har i samarbeid med Naturvernforbundet i Kirkenes startet stiftelsen «Naturvern i Sør-Varanger». Fra egen lomme donerte Aarnes 100 000 kroner til startkapital for stiftelsen.

– Jeg har en levende interesse for naturen, og konstanterer med sorg at den er veldig truet i Sør-Varanger, forteller Tor Aarnes.

Aarnes var i en årrekke sentral i Aksjon Stopp Dødsskyene som i 1990 fikk regjeringen til å love 300 millioner

Tor Aarnes

Stiftelsen skal imidlertid ikke engasjere seg i forurensningen fra Russland.

– Det er blitt et rent storpolitisk problem. Vi går inn for oppgaver vi kan gjøre noe med. De viktigste formålene til stiftelsen er å redusere motorisert ferdsel i kommunen, både snøscootere og kjøring på barmark. I tillegg kommer tradisjonelle naturvernoppgaver som å beskytte ville dyr og fugler.

– Vi har også som mål å revitalisere naturvernorganisasjonen her, som lenge har ligget i dvale. ■

Usikkert verve-resultat

Naturvernforbundet mister fremdeles medlemmer, men ikke så mange som før. – Det er for tidlig å si om vi klarer å snu den negative utviklingen, sier organisasjonskonsulent Steinar Alsos.

AV KLAUS TVEDT

Siden 1992 har Naturvernforbundet mistet om lag 2600 medlemmer per år. I 1999 sto 18 680 personer registrert som medlemmer. Ikke siden 1970 har oppslutningen om Norges eldste miljøorganisasjon vært lavere.

Landsmøtet besluttet i fjor at trenden skulle snus og medlemstallet økes. Likevel er det usikkert om årets vervekam-

panjer vil slå ut i et etterlenget plusstall.

– Vi har fått flere nye medlemmer i år enn i fjor. Det er likevel for tidlig å si om det er nok til å unngå en ny nedgang, sier Alsos.

Vervekonkurranse

I februar ble fylkes- og lokallagene invitert til vervekonkurranse. Resultat: Rundt 300 nye medlemmer. Fylkeslaget i Buskerud fikk en kano i premie. I resten av landet var resultatene så beskjedne at de to andre premie-kanoene ikke ble delt ut.

I andre halvår har det gått bedre, mener Alsos. To nye lokallag har kommet til, samtidig som ulike vervekampanjer har blitt prøvd ut.

I september satte Naturvernforbundet

av en uke til vervearbeid. Tidligere i år ble lokal- og fylkeslag oppfordret til å «angi» venner og bekjente. Nå venter en julegavekampanje. Muligens blir det også avisannonsering.

– Vi vet ikke resultatet av disse kampanjene. Vi er fremdeles i en situasjon hvor vi prøver ut ulike virkemidler, framholder Alsos.

– Men skal dere nå målet om å øke medlemstallet i løpet av 2001, må dere øke innsatsen neste år?

– Ja, verving av medlemmer vil få høy prioritet neste år. Det blir ingen enkel jobb, spesielt ikke når miljø står så lavt den politiske dagsorden, fastslår Alsos.

Saks-verving

Naturvernforbundet har så langt satset mer på organisasjonsbygging enn verving. Generalsekretær Jørund Ubøe Soma mener de 18 fylkeslagene nå er styrket. Neste skritt blir å aktivisere lokallagene.

– Den generelle tendensen er at alle typer medlemsorganisasjoner mister medlemmer, og at det jobbes mer tverrpolitisk enn før. Alle vassdragssakene det siste året er et eksempel på det. Jeg tror saksrelatert verving er veien å gå, sier Ubøe Soma.

Steinar Alsos trekker fram golfbaneakksjonen på Haga i Bærum som forbilledlig:

– Her har det blitt gjort åpenbare overtramp i saksbehandlingen. Lokallaget skal nå sende innbetalingsblanketter til golfbanens naboer. Jeg er spent på resultatet.

Over 20 000

Halvannen stilling ved Naturvernforbundets sekretariat er satt av til å arbeide primært med lokallagene neste år. Ubøe Soma er likevel ikke sen med å påpeke at alle i organisasjonen må stå på om Naturvernforbundet skal forbli mer enn et «hode uten kropp», det vil si et forbund uten medlemmer.

– Alle kan gjøre en bedre jobb, og vi må erkjenne at det er flere steder aktiviteten ikke står i stil med sakene det jobbes med, sier han.

Naturvernforbundet må dessuten regne med trange økonomiske kår i overskuelig framtid.

– Går alt etter planen, vil vi være gjeldsfrie igjen i 2001. Likevel ser vi at inntektene har stagnert. Bare nye medlemmer kan gi organisasjonen et skikkelig løft. Et mål bør være å komme på den rette siden av 20 000 i løpet av to år, erklærer Jørund Ubøe Soma. ■

Reddet fra Statskog – tatt av vinden

Foto: Jostein Lorås

Hønehaugen har mistet en hekkeplass etter at uværet har herjet i Nordland.

Først reddet Naturvernforbundet i Nordland en hønehaugbiotop fra ogstmaskinene. Deretter slo naturen til. I slutten av oktober jevnet uværet hønehaugens hekkeplass med jorden.

AV KRISTIAN JAHRE

Da Statskog ville hugge ut en skogteig i Svenningdalen i Nordland, tente Naturvernforbundet. Med henvisning til at den truede arten hønehaug hekker i området, krevde de full stans i hogsten. I tolvte time gjorde Statskog tverrvendig og bestemte seg for å legge hogsten på is noen år. Ikke før hadde Naturvernforbundet dratt i land en viktig seier, før naturen selv slo tilbake. Da uværet som herjet hele landet de siste dagene i oktober traff Nordland, blåste hele hønehaugbiotopen overende.

– Helt Utrolig

– Det var en durabelig storm. Hele hønehaugbiotopen er ødelagt. Ingen av de gamle her kan huske at så mye trær noen

gang har blitt felt av uvær. Ødeleggelsene er helt utrolige, sier Jostein Lorås i Naturvernforbundet i Nordland.

Lorås beskriver den 150 mål store skogteigen som ei grønn øy midt i et enormt stort hogstfelt. Dermed har ikke vinden møtt noe motstand og fått god fart inn i skogen. Lorås har nettopp vært på befaring og vil anslå at mellom 70 og 80 prosent av trærne er feid rett ned.

– Stormfellingene er for så vidt et naturlig fenomen som hører hjemme i skogen, men dette er ikke naturlig. Hadde det ikke vært for at det er fullstendig snauhogd rundt, ville helt sikkert noe skog klart seg slik at hønehaugen fortsatt hadde hatt et sted å hekke, sier han.

Raserte reirtre

Før Statskog bestemte seg for ikke å hogge ut skogteigen som nå er rasert av uværet, rakk de å bygge en skogsbilvei inn i området. Under anleggsarbeidet ble et av hønehaugens reirtre ødelagt. Dette forholdet har Naturvernforbundet anmeldt Statskog for. ■

NORGES NATURVERNFORBUND

Boks 342 Sentrum
0101 Oslo, Norge
Besøksadr.: Skippergata 33, Oslo
Tlf: 22 40 24 00
Faks: 22 40 24 10
E-post: naturvern@naturvern.no
Internett: http://www.naturvern.no
Medlemskontingent:
Hovedmedlem (inkl. Natur & Miljø) kr 290,-
Pensjonist og studenter: kr 150,-
Husstandsmedlemmer: kr 60,-
Livsvarig medlemskap (inkl. Natur & Miljø): kr 5800,-
Medlemmer av Norges Naturvernforbund er automatisk medlem av det lokal- og fylkeslag vedkommende søker til.

Naturvernforbundets fylkeslag:

■ **ØSTFOLD:**
Leder: Tore Hoell
Tlf: 69 19 20 11 (p), 69 11 72
06 (a). Fylkessekret.: Freddy Larsen. Kontoradr.: Torbjørnsens gt. 8, Fredrikstad. Tlf: 69 31 49 80. Faks: 69 31 85 27. Postadr.: Boks 487, 1601 Fredrikstad.
■ **OSLO OG AKERSHUS:**
Leder: Line Andersen Tlf: 92 68 62 52. Daglig leder: Gjermund Andersen. E-post: gjermund@noa.no. Fylkessekretær: Oddveig Thoresen. E-post: oddveig@noa.no. Kontor- og postadr.: Maridalsvn. 120, 0461 Oslo. Tlf: 22 38 35 20. Faks: 22 71 63 48. E-post: noa@noa.no Web: http://www.noa.no
■ **HEDMARK:**
Fungerende leder: Arve Fossen, Postboks 14, 2501 Tynset. Tlf: 62 48 22 10.
■ **OPPLAND:**
Leder: Thomas Klevmark, 2743 Harestua. Tlf: 61 32 35 13 (p), 63 98 06 00 (a). E-post: tho-klev@online.no
■ **BUSKERUD:**
Kontaktperson: Marit Bergila Hovind, Furukollen 7, 3300 Hokksund. Tlf: 32 80 44 50 (p). Fylkessekret.: Per Øystein Klunde. Kontor- og postadr.: 3322 Darbu. Tlf: 32 75 05 04. Faks: 32 75 84 91. E-post: pedrokl@online.no
■ **VESTFOLD:**
Kontaktperson: Dag Abrahamsen, Ynglingvn. 16, 3184 Horten. Tlf: 33 08 18 12 (p), 33 03 43 52 (a). E-post: dagab@bigfoot.com. Kontor- og postadr.: Håkon Gamlesgt. 6, 3111 Tønsberg. Tlf: 33 31 56 70. Faks: 33 31 56 10.
■ **TELEMARK:**
Leder: Tone Skau Jonassen, Trollvn. 8c, 3925 Porsgrunn. Tlf: 35 55 87 93 (p). E-post: tones@online.no. Fylkessekretær: Kirsti Arvesen. Tlf: 97 53 76 24.
■ **AUST-AGDER:**
Leder: Nils Åge Vikingsdal, Landbo, 4849 Arendal. Tlf: 37 03 32 14. E-post: nilsav@online.no. Kontoradr.: Klevgt. 1, Arendal. Tlf/Faks: 37 02 79 44. Postadr.: 4934 Nesgrenda.
■ **VEST-AGDER:**
Leder: Torbjørn Frødricksen, Grønnevn. 33, 4514 Mandal. Tlf: 38 26 13 49 (p), 38 26 71 80 (a). Kontoradr.: Miljøhuset, Skansen 6, Kristiansand. Tlf: 38 02 57 66. Faks: 38 02 46 33. Postadr.: Boks 718, 4666 Kristiansand.
■ **ROGALAND:**
Leder: Willy Miljeteig, Øksnevarden 35, 4352 Kleppe. Tlf: 98 87 66 68 (p). Fylkessekret.: Stig Møltumyr (vikar). Kontoradr.: Løkkevn. 45, 4008 Stavanger. Tlf: 51 52 88 11. Faks: 51 52 88 15. E-post: nnv.rogaland@online.no. Postadr.: Boks 441, 4001 Stavanger.
■ **NORDALAND:**
Leder: Mekonnen Titos Germiso, Professor Hanstengst 20, 5006 Bergen. Tlf: 55 31 94 30 (p), 93 41 18 11 (m). Kontoradr.: Jacobsfjorden, Bryggen, Bergen. Tlf: 55 31 38 51. Faks: 55 31 53 92. Postadr.: Boks 1201 Sentrum, 5811 Bergen. E-post: naturho@online.no.
■ **SOGN OG FJORDANE:**
Leder: Astrid Kallstveit, Llavegen 39 B, 6800 Førde. Tlf: 57 72 53 75 (p), 57 72 31 30 (a). E-post: astrid.kals@sensaware.com. Postadr.: Boks 470, 6853 Sogndal. Fylkessekretær: Kristen Breisnes. Tlf: 900 711 711. E-post: kristen.breisnes@vestforsk.no
■ **MORE OG ROMSDAL:**
Kontaktperson: Kirsti Moe Øterhals, Jermannveien 8, 6480 Aukra. E-post: kirsti.moe@c2i.net. Tlf: 71 17 42 48 (p), 71 26 64 00 (a).
■ **SØR-TRONDHELAG:**
Leder: Odd Rangar Lerstøl, E.B. Schieldrops vei 10c, 7033 Trondheim. Tlf: 73 93 28 58 (p), 92 80 13 52. Fylkessekret.: Ottar Michelsen. Tlf: 91 53 59 83 (p). Kontoradr.: Munkegt. 27, Trondheim. Tlf: 73 51 52 24. Faks: 73 51 27 27. Postadr.: Boks 706, 7407 Trondheim. E-post: naturvern@st.telia.no
■ **NORD-TRONDHELAG:**
Leder: Per Flatberg, Øvergata 11, 7670 Inderøy. Tlf: 74 15 38 01. Kontoradr.: Kongensgt. 18, Steinkjer. Tlf: 74 16 99 56. Postadr.: Boks 132, 7702 Steinkjer. E-post: levanger@apotek.no
■ **NORDLAND:**
Leder: Finn Erik Sommerseth, Sildvikgata 2, 8516 Narvik. Tlf: 76 94 61 52 (p), 76 96 15 00 (a).
■ **TROMS:**
Kontaktperson: Stig Ulvang, Lars Hagerupsvei 38, 9012 Tromsø. Tlf: 77 61 01 29 (p), 77 62 02 56 (a). Fylkessekret.: Frode Skarstein. E-post: frode@skarstein.no. Kontoradr.: Skippergt. 11B, Tromsø. Tlf: 77 68 99 60. Faks: 77 61 10 69. Postadr.: Boks 924, 9151 Tromsø.
■ **FINNMARK:**
Leder: Dag T. Elgvin, Furuslun 8, 9512 Alta. Tlf: 78 43 20 11 (p), 78 45 03 89 (a), 78 43 44 38 (faks). E-post: dag.elgvin@c2i.net. Postadresse: Boks 1176, 9504 Alta.
■ **BARENTSHAVKONTORET:**
Kontaktperson: Gunnar Alburn. Tlf: 75 77 84 10. Faks: 75 77 84 74. Postadr.: Boks 10, 8082 Leines. E-post: alburn@online.no
■ **NATUR OG UNGDOM:**
Leder: Einar Handlykken. Tlf: 23 32 74 00. Faks: 23 32 74 10. Kontor- og postadr.: Torggt. 34, 0183 Oslo. E-post: info@nu.no. Web: www.nu.no

● Ta kontakt med organisasjonskonsulent Steinar Alsos hvis lista inneholder feil: 22 40 24 03, steinar@naturvern.no

Foto: Svein E. Berresen

Skogbruket må nå fortelle alle hvordan de ivaretar miljøhensyn i skogen.

Sivilombudsmann åpner skogen

■ Etter henvendelse fra Naturvernforbundet i Oslo og Akershus har Sivilombudsmannen bestemt at all informasjon om hvordan miljøet blir ivaretatt i skogbruksplaner heretter skal være offentlig.

– En meget viktig prinsippseier, sier Gjermund Andersen.

Andersen forklarer at skogbruksmyndighetene hittil har stemplet skogbruksplanene som interne forretningshemmeligheter. Det betyr at landets skogeiere nå må legge kortene på bordet når miljøvernere og potensielle kunder vil sjekke hvordan de ivaretar miljøhensyn.

Trafikkmelding uten grønn profil

Nasjonal Transportplan (NTP) skulle bli den store kursendringen for sikker og miljøvennlig transport. Norges Naturvernforbund mener planen er en krigserklæring mot naturverninteresser.

Reiser mer, men ikke med tog

Hver nordmann reiser ifølge Statistisk sentralbyrå 37,8 kilometer dagen. Våre daglige reisekilometer foretaks slik: personbil 28,3, annen veitransport 4,4, fly 2,5, tog 1,9 og båt 0,5.

Går vi tilbake til 1946 reiste nordmenn bare fire kilometer daglig i gjennomsnitt. Den gang reiste vi 1,8 kilometer med tog og bare 0,9 kilometer med bil.

Gods på veien

Mengden transportert gods har økt kraftig siden krigens slutt, men jernbanen frakter om lag like mange tonn i dag som i 1946. Mengden gods på sjø har også steget kraftig, noe som de siste tiårene skyldes frakt av olje og gass. På landjorda blir fire av fem tonn gods fraktet på veiene. I 1998 utgjorde det 265 millioner tonn, ifølge Statistisk sentralbyrå.

4000 km jernbane

Det offentlige jernbanelinjenets lengde er rundt 4000 kilometer, om lag det samme som i 1946. I samme periode har lengden offentlige veier økt fra i underkant av 44 000 kilometer til mer enn det dobbelte. Lengden på det offentlige veinettet tilsvarer dermed mer enn to ganger rundt ekvator.

Foto: Jo Eirik Gjertsen

AV TOM ERIK ØKLAND og KRISTIAN JAHRE

- NTP kan muligens betegnes som enkelte forsiktige skritt i riktig retning, men planen skjemmes sterkt av den voldsomme satsingen på vei, sier Gunnar Sander, leder for Naturvernforbundets samferdelsutvalg.

Nasjonal Transportplan, som ble lagt fram 29. september, er en plan for all transport i Norge i perioden 2002 – 2011. På forhånd var det varslet at planen skulle være en kursendring til fordel for mer sikker og miljøvennlig transport. Men noen kursendring blir det neppe. Regjeringen har brukt investeringer på over 40 milliarder kroner til jernbanen som et argument for transportplanens «grønne profil». Investeringene i veier vil bli tre ganger så store.

– De store veiprosjektene som planlegges både i byene og i de såkalte transportkorridorene vil forverre konkurranseforholdet for

både kollektivtrafikken, båt og jernbane. Den voldsomme satsingen på vei er en krigserklæring mot naturverninteresser, sier Sander.

Som eksempler nevner han planene om å bygge firefelts motorveier gjennom Østfold og Vestfold, uten at det er lagt opp til forbedringer i jernbanetilbudet. Likeledes kyststamvegen som står i direkte konflikt med målet om å styrke båttransporten.

Både Naturvernforbundet og Natur og Ungdom mener dessuten satsing på kollektivtrafikken er totalt fraværende i planen.

Dette henger ikke sammen med visjonen om å satse på miljøet

Informasjonssjef Egil Otter, Norges Automobil-Forbund

Hva er i veien?

Siden 70-tallet har utviklingen miljømessig sett gått gal vei for transporten i Norge. Tog og båt taper terreng for veitrafikken.

Tallenes tale er klar i forhold til transport og miljø. Personbil er lite energieffektivt. Det samme er lastebiler. Tog er bra til både personer og gods, mens båter er uslåelige på godstransport. ➤

FORURENSNING FRA VEITRAFIKK

Gass:	Veitrafikkens andel:	Effekter for helsen:	Effekter for miljøet:
Karbondioksid (CO ₂)	21 prosent	Nedsatt lungefunksjon. Økt mottakelighet for luftveisinfeksjoner og betennelse. Øye- og svelgirritasjon.	Klimaendringer. Forsuring av vann og jord. Kan virke både som gjødsel og redusere, samt gi skader på vegetasjon.
Nitrogenoksider (NO _x)	29 prosent		
Svoveldioksid (SO ₂)	5 prosent	Nedsatt lungefunksjon. Økt mottakelighet for luftvegsinfeksjoner.	Forsuring av vann og jord. Redusert vegetasjonsvekst. Tærer på materialer. Nedsmussing.
Svevestøv		Nedsatt lungefunksjon. Luftveissykdommer. Økt dødelighet.	
Bakkenær ozon (O ₃)		Kan gi betennelse i luftveier. Nedsatt lungefunksjon. Økt mottakelighet for luftveisinfeksjoner. Økt dødelighet. Økt celledeling. Nese- og svelgirritasjon.	Redusert vekst og skader på vegetasjon. Tærer på materialer.
Benzen (C ₆ H ₆)		Kreftfremkallende.	

I tabellen finner du en oversikt over de viktigste utslippene fra veitrafikken. Støy er for eksempel ikke tatt med, selv om 260 000 personer er sterkt plaget av støy fra veitrafikken der de bor, ifølge Samferdselsdepartementet.

KILDE: Miljøhåndboken, Transportøkonomisk institutt.

► Likevel har vi et jernbanenett i Norge som ikke er utbygd siden 60-tallet. De siste årene har banelengden faktisk blitt redusert med et par hundre kilometer. Nylig har NSB bestemt at togene skal slutte å kjøre på to kortbanestrekninger.

Samtidig er det investert vanvittige summer i nye og gamle veier. Veitransporten har da også økt kraftig. I 1960 sto veitransport for 17 prosent av det totale transportarbeidet i Norge. I 1996 var tallet økt til 56 prosent.

Utviklingen har også vært negativ for sjøfartsnæringen. I 1960 sto skipstransport for 67 prosent av det innenlandske transportarbeidet. I 1997 var andelen redusert til halvparten. Godstransporten på bane har stagnert i samme periode.

– Bånn i bøtta

Fem dager etter at transportplanen ble sluppet, kom regjeringens forslag til statsbudsjett for 2001. Der vil regjeringen blant annet pålegge persontrafikken moms. Det betyr at buss og jernbane får dårligere konkurransevne i forhold til privatbilisme. Og i forhold til flytrafikk, som er unntatt fra de nye momsreglene. Selv Norges Automobil-Forbund reagerer på manglende kollektivsatsing. «Helt bånn i bøtta» var NAFs informasjonssjef Egil Otters reaksjon på den nye avgiften til Drammens Tidende. «Dette henger ikke sammen med visjonen om å satse på miljøet», fortsatte Otter.

Samtidig som en presset Arbeiderparti-regjering vil sette ned avgiften på bensin, skal altså kollektivtransporten slite med økte avgifter.

Tommelen ned

Norske miljøvernere har svaret klart: Et enstemmig nei. Transportplanen, og statsbudsjettet som kom fem dager senere, blir møtt med sterke ord. «Regjeringen må våkne opp fra drømmen om at folk vil reise kollektivt når det legges til rette for veitrafikk», var beskjeden fra Natur og Ungdom. «Fem dager gammel plan forlatt?», spør Bellona. «Regjeringens budsjettforslag er et målrettet forsøk på å strupe kollektivtrafikken», sier Naturvernforbundet. ■

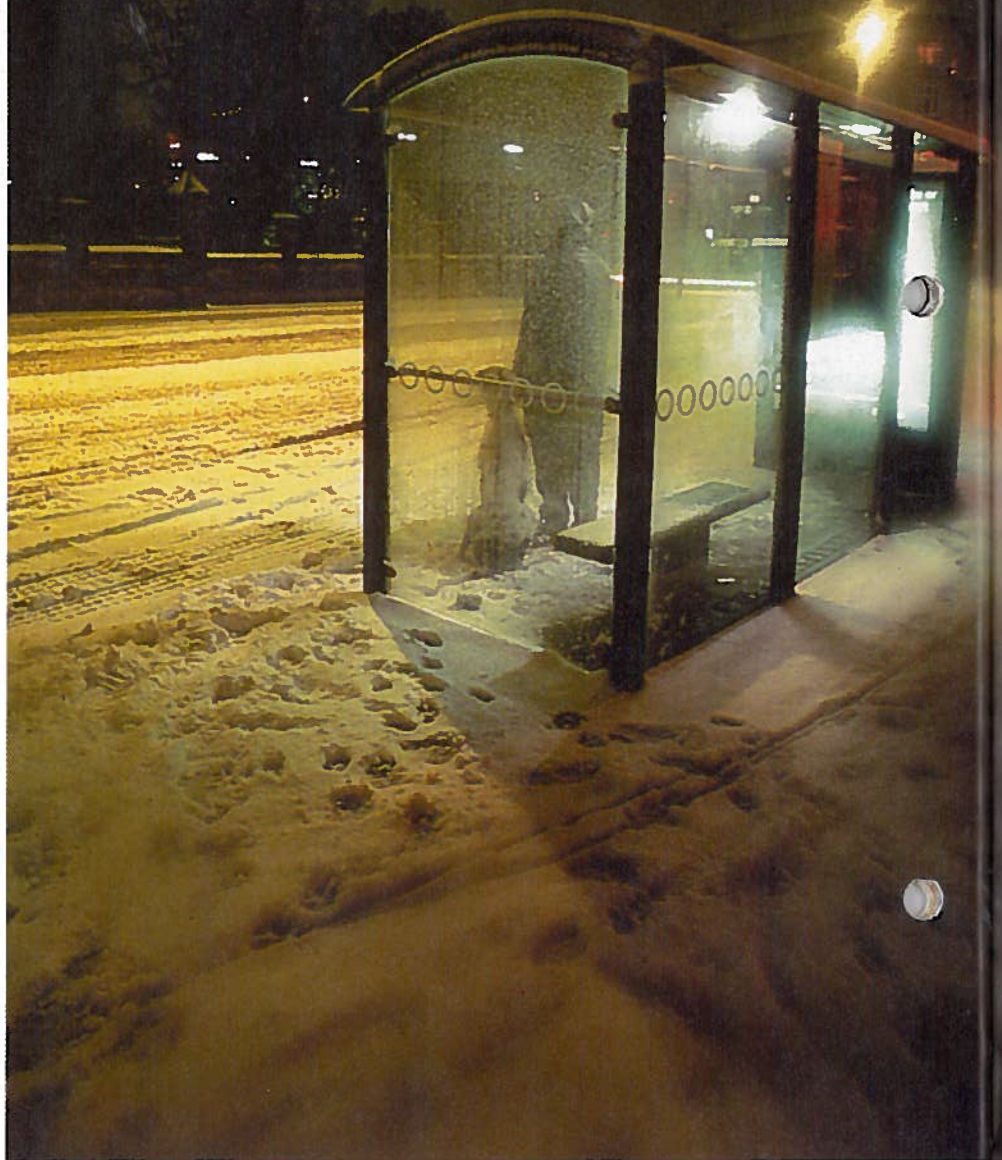
Dagligvarer med båt

► Første oktober startet Hakon-grubben å sende alt fra tubeost til sjokolade med båt fra Bergen til Trondheim.

Båtfrakten er et resultat av et prøveprosjekt som Hakon utarbeidet i samarbeid med firmaet Kystterminalen AS i fjor sommer.

– Tid og pris er avgjørende, og så kommer miljøgevinsten som en bonus, sier logistikkjef Sten Nerland i Hakon til Norsk Havneavis.

– Katastrofalt for kollektivtrafikken

Regjeringens forslag til Nasjonal Transportplan er en katastrofe for kollektivtransporten, mener Natur og Ungdom.

AV KRISTIAN JAHRE

Da samferdselsminister Terje Moe Gustavsen presenterte regjeringens forslag til Nasjonal Transportplan (NTP), skreit han uhemmet av alle milliardene som skal brukes på kollektivtransport. Natur og Ungdom (NU) er ikke imponert.

– Vi hadde nærmest forventet at regjeringen gjennom Nasjonal Transportplan ville ta de nødvendige grep for å få kollektivtrafikken i Norge opp på et nogenlunde anstendig nivå. I stedet viser de total mangel på handling og vil fortsette trenden med å favorisere veiutbygging og bilisme, sier NU-samferdselstalsmann Tarjei Huse.

Over hele landet kuttes det i rutetilbudet og billettprisene settes opp.

– I dag må brukerne betale mer for et dårligere tilbud på buss og bane. Til tross for at behovet for mer penger til kollektivtrafikken er skrikende, velger regjeringen likevel å bruke 123 milliarder på vegutbygging. Myndighetene må snart våkne opp fra drømmen om at folk vil reise kollektivt når det legges til rette for biltrafikk. Har folk valget mellom å bruke en ny vei eller et dårlig kollektivtilbud, er det opplagt hva de velger, argumenterer Huse.

Trenger omorganisering

Mye av problemet med kollektivtrafikken er ifølge Natur og Ungdom organiseringen. I dag går alle tilskuddene til drift via fylkeskommunene. Dermed må kollektivtrafikken konkurrere med andre viktige samfunnsoppgaver som eksempelvis sykehusdrift. I denne konkurransen trekker sjelden kollektivtrafikken det lengste strået.

– For å få til et bedre kollektivtilbud må en omfattende omorganisering til. Fylkene bør få øremerkede midler til transport, og midler til vei og drift av kollektivtransport bør gis i en samlet pott slik at politikerne får en reell sjanse til å prioritere mellom kollektivtransport og nye veiutbygginger, sier Huse. ■

Foto: David Troost/2. mai/Samfoto

Mindre Oslopakke enn forventet

For første gang er det planlagt en samlet utbygging av kollektivtrafikken i Oslo-området. Men regjeringen vil kutte «pakken» med om lag 2,5 milliarder kroner.

AV KRISTIAN JAHRE

Oslopakke 2, statens finansieringspakke for infrastruktur til kollektivtrafikken i Oslo, blir avspist med 13,4 milliarder i forslaget til Nasjonal Transportplan (NTP) for perioden 2002 – 2011. Opprinnelig var det foreslått om lag 17 milliarder til samme formål.

– Den totale potten til å utbedre kollektivtrafikken i Oslo ser ikke ut til å bli like stor som planlagt, slår Marit Ulveseth, prosjektkoordinator for Oslopakke 2 i Statens Vegvesen Oslo, fast.

I NTP er det satt av åtte milliarder kroner til investeringer i jernbanen i Oslo-området. Av disse pengene er det allerede bestemt at det skal bygges dobbeltspor fra Skøyen til Asker. Lokalpolitikere har dessuten ytret ønske om å bygge dobbeltspor

fra Oslo til Ski, men dette blir ikke aktuelt før i perioden 2006 – 2011. Imidlertid er det satt av penger til å ruste opp Ski stasjon.

Innenfor disse åtte milliardene skal det også bygges ut kollektivtrafikk til Fornebu. Om dette blir jernbane, t-bane eller buss er ennå ikke bestemt.

Det er også satt av 4,1 milliarder til andre tiltak enn jernbane. Av disse er 1 milliard allerede bundet opp til å fullføre t-baneringen. De resterende tre milliardene vil det bli drakamp om.

– En rekke prosjekter er foreslått. Pengene kan bli brukt til nye banestrekninger, kollektivfelt gjennom sentrum eller bedring av knutepunkter. Det vil bli en stor diskusjon om hva vi skal bruke resten av pengene til, mener Ulveseth.

I tillegg skal det brukes 1,3 milliarder på nye vogner og tog.

Statens Vegvesen og Jernbaneverket vil ifølge Ulveseth bruke vinteren til å lage et forslag til arbeidsprogram for de neste 10 år. Her vil endelig fordeling av pengene i Oslopakke 2 avgjøres. ■

Dyrere og dårligere kollektivtrafikk

De store norske byene får stadig mindre i offentlig støtte til kollektivtrafikk. Regningen blir betalt av publikum i form av dyrere billetter og dårligere tilbud.

AV KRISTIAN JAHRE

Over hele landet kutter det offentlige tilskuddene til kollektivtrafikken. Det er imidlertid store forskjeller på tilskuddenes størrelse.

Bussen Trafikkselskap i Kristiansand har billettinntekter på om lag 54 millioner kroner og får 28 millioner kroner i støtte fra fylkeskommunen.

– Tilskuddene har gått betydelig ned de siste 10 årene. I Vest-Agder prøvde vi lenge å holde billettprisene på kollektivtransporten nede, men det har vi måttet gi opp. Når det offentlige kutter ned tilskuddene, går det ut over de reisende, sier direktør Svein Horrisland i det fylkeskommunale driftsselskapet Vest-Agder Kollektivtrafikk.

Reddes av billettinntekter

Bedre er det ikke i Trondheim. Trondheim

Trafikkselskap mottar i år 7,3 millioner kroner fra det offentlige. Inntekter fra billettsalg vil utgjøre hele 190 millioner.

– Det er inntekter fra de reisende som berger oss. Det er smått med penger fra det offentlige, og det blir bare mindre og mindre for hvert år, sier administrerende direktør Arne Nymo i Trondheim Trafikkselskap.

Nymo forteller at det offentlige driftstilskuddet utgjorde flere titalls millioner kroner for bare få år siden.

1 milliard fra de reisende

Også i Oslo har driftstilskuddet gått jevnt nedover. I 1987 var halvparten av driftsbudsjettet i Oslo Sporveier offentlig tilskudd. I fjor kom om lag 30 prosent av inntektene i form av driftsstøtte fra Oslo kommune og Akershus fylkeskommune. Byrådets budsjettforslag viser at de får enda mindre å rutte med i 2001.

– Mens det offentlige bidro med 509,7 millioner kroner betalte de reisende mer enn 1,1 milliarder til Oslo Sporveier i 1999, forteller markedsutreder Peder Avlund i Oslo Sporveier. ■

Stadig flere terrengbiler

► Nordmenn har fått sansen for terrengbiler. Hittil i år har vi kjøpt 3588 stykker, og salget stiger.

Terrengbiler, eller «firehjulstrekkere», har stadig bare få prosent av det norske markedet, men andelen stiger.

– I 1997 utgjorde terrengbilene om lag 1,5 prosent av nybil-salget her i landet. I 1998 steg dette til 3,5 prosent og i 1999 kom det opp i 4,6 prosent, forteller Thorvald Gjønnes, ved Opplysningsrådet for veitrafikken.

Trolig vil salget fortsette å stige. Tendensen i

Norge finnes igjen i Sverige, hvor det ble solgt 25 000 slike biler i fjor.

Problemet med bilene er at de ofte veier opp mot det dobbelte av en vanlig personbil. Følgelig har de en mye større motor og bruker mye mer bensin.

Kan spare ett tonn CO₂ per sjåfør

► Autoriserte Trafikkskoleers Landsforbund (ATL) setter nå i gang prosjektet EcoDrive. Nye sjåfører skal få miljømessig og økonomisk tankegang fra første dag bak rattet.

– Erfaringer viser at en gjennomsnittssjåfør

sparer 13 prosent av drivstofforbruket sitt etter et to og en halv times kurs. Sjåfører med litt kunnskap om økonomisk kjøring kommer ofte opp i 20 prosent. Fra Finland vet vi at bedrifter sparer om lag fire tusen kroner og ett tonn CO₂ per ansatt per år. Dette forutsetter en bensinpris på ti kroner, sier administrerende direktør i ATL, Leif N. Olsen.

Teknikken man lærer på kurset gir størst resultater i tettbygd strøk. Det er også der den lokale miljøforurensningen er størst.

Foreløpig er ikke EcoDrive støttet av norske myndigheter. Det er på tide, mener Olsen.

NSB – bedrift med banesår?

Hva vil ansvarlige politikere gjøre med NSB utover å kaste ledere og styrer – for noe må de da snart gjøre?

Av AUDUN GARBERG OG JENS P. TOLDNÆS

138 år etter at jernbanen fra Hamar til Grundset ble åpnet som Norges første statsbane, ligger bedriften NSB igjen med brukket rygg og kastet styre. Som en døende dinosaur i et glassmagasin har bedriften knust og pulverisert den siste rest av folks tillit. NSB har kuttet flere avganger fra rutetabellene over hele landet. Som en følge av NSB's spareljå er både Bratsbergbanen i Grenland og Nelaugsbanen til Arendal lagt ned i høst.

Men tog som fremkomstmiddel er ikke noen fortidslevning. I andre europeiske land suser det mest miljøvennlige av alle fremkomstmiddel rundt med millioner av mennesker hver måned. De kommer dit de skal – når de skal. De reiser i 300 kilometer i timen inn i fremtiden, mens enda et tog er innstilt på Vestfoldbanen grunnet lokførermangel.

Men når alle ledere er sagt opp nok ganger og alle styrer er kastet, er det ikke til å komme forbi at NSB til syvende og sist er politikernes ansvar.

Natur & miljø har spurt partiene på Stortinget hva de vil gjøre med NSB. Spørsmålene er sendt skriftlig til partiene og vi har redigert svarene etter beste evne, noe som har bydd på visse problemer etter som en del ikke alltid svarer på det de blir spurt om, men på noe annet. Ved fristens utløp hadde vi ikke mottatt svar fra partiet Venstre.

NSB er inne i en tung periode – hva er problemet?	Hvor stor del av den norske gods- og passasjertrafikken bør NSB stå for?	Hva ønsker ditt parti å gjøre for å få flere mennesker til å bruke tog i Norge?	Hva ønsker ditt parti å gjøre for å få større andel av gods over på jernbane i Norge?	Trenger NSB økte bevilgninger – eventuelt i hvilken størrelse?
 NSB har hatt for ambisiøse planer i forhold til ressursene. I tillegg kommer et sett av uheldige omstendigheter.	Så stor som mulig	Arbeiderpartiregjeringa har akkurat lagt fram Nasjonal transportplan 2002-11, hvor vi går inn for store utbygginger av jernbanenettet, nye dobbeltspor i sentrale strøk og store økninger til Jernbaneverket. Totalt foreslår vi en økning til jernbanen på nesten 20 prosent. I tillegg vil partiet begrense biltrafikken, særlig i storbyene.	Utbygging av godsterminaler, tilrettelegging for kombinerte transporter veg/bane og bane/sjø er viktig. Men på dette området er NSB Gods inne på et godt spor, og er et av veldig få godsselskaper i Europa som går bra.	NSB trenger muligens høyere bevilgninger, men dette er et forhandligsspørsmål med selskapet som tas fra år til år. Enda viktigere er det imidlertid at Jernbaneverket får økte bevilgninger, slik at vi får bygd ut gode og lønnsomme togstrekninger.
 Det hele skyldes NSBs gammeldagse struktur og driftsmåte. Private aktører må slippes til og strekninger bør legges ut på anbud.	Bør økes ved hjelp av konkurranse på sporet.	Konkurranse på sporet. På denne måten kan transporten av både gods og passasjerer økes og derav mindre trafikk på veiene.	Vil ha konkurranse.	Ikke besvart.
 Selskapet mangler «sunn konkurranse». Som bedrift er ikke NSB tilstrekkelig skjerpet. Dette fører til at driften blir ineffektiv.	Det er i tett befolkede områder at potensialet er størst.	Kapasitetsøkning i Oslo-området. Nye dobbeltspor til Ski og Asker, for å bedre effektiviteten. Dessuten konkurranse på sporet, for å få et bedre tilbud.	Vil ha konkurranse. Samtidig er det viktig å se infrastrukturutbygging i sammenheng, jernfærd tankegangen om transportkorridorer som kommer fram i NTP. Utbygging av lastepunkter og bedre tilførselsmuligheter for gods.	Vi ønsker ikke å tilby NSB økte bevilgninger. Vi foretrekker å legge norsk jernbanedrift ut på anbud. Erfaringer fra utlandet tyder på at private operatører gjør jobben billigere enn statseide selskap.
 Situasjonen er svært uoversiktlig. Ledelsen og styret må se sitt ansvar. (Merk at partiet svarte før NSB-styret ble kastet).	Så mye mennesker at det ikke blir aktuelt med nye motorveitbygginger rundt Oslo. Godstrafikken bør økes på lengre strekninger.	Sikkerhet må ha høyeste prioritet. Deretter regularitet, komfort og god service. Takstene for kollektivreiser har uforholdsmessig stor økning de siste årene sammenlignet med nesten alle andre varer. Derfor vil KrF vurdere økt støtte til drift av kollektivtrafikk for å få ned prisene.	Bedre tilrettelegging, blant annet med utvidede tunnelprofiler for å kunne kjøre med trailere på toget. «Dermed kreves det god samordning med andre transportformer, på veg og sjøvegs.»	KrF vil satse på økte investeringer i infrastruktur, med blant annet dobbeltspor fra Skøyen til Asker og fra Oslo til Ski. I tillegg må vi trolig betale mer for kjøp av persontransporttjenester. Fortrinnsvis i form av betaling per passasjerkilometer, slik at NSB har incentiv til å øke antall pasasjerer.
 Har ikke besvart spørsmålet.	Ikke programfestet mål for dette, bare at det må økes.	Utbedre jernbanenettet og modernisere vognmateriellet. Videreføre krengetogsatsingen. Staten må fortsatt kjøpe persontransporttjenester for å sikre togtilbudet der det er bedriftsøkonomisk ulønnsomt.	Knutepunkt mellom jernbane og det øvrige trafikknettet er viktig.	Som andre transportområder, er det også behov for økte bevilgninger til jernbane.
 Politikerne kan ikke lastes for interne problemer som mangel på lokførere. Politikernes jobb er å sørge for at jernbanenettet moderniseres slik at dagens moderne jernbaner ikke må slite med infrastruktur fra forrige århundre.	Umulig å angi, men stort potensial.	Økt kapasitet og bedre punktlighet. Toget må tidsmessig og kvalitetsmessig være bedre enn bilen. Vil bygge ut dobbeltspor på flere strekninger, blant annet Skøyen-Asker og Oslo-Ski. Vegprising og parkeringsrestriksjoner i alle strøk.	Avskaffe kjørevegsavgift og investeringsavgift. Profilutvidelse av tunneler på Nordlands- og Bergensbanene slik at blant annet trailere kan tas på tog. Økt krysningskapasitet og økte terminalinvesteringer.	Vil øke investeringene i jernbanenettet, fra dagens 1,2 milliarder årlig til mellom 2,5 og 3 milliarder. I tillegg vil partiet vurdere økning i statens kjøp av transporttjenester.

Disse har svart: ■ Arbeiderpartiet ved jernbanepolitisk talsmann Sverre Myrli. ■ Fremskrittspartiet ved stortingsrepresentant Thore A. Nistad. ■ Høyre ved rådgiver Erik Knut Riste. ■ Kristelig folkeparti ved samferdselspolitisk talskvinne Rigmor Kofoed-Larsen. Senterpartiet ved rådgiver Ellen Nordtun. ■ Sosialistisk Venstreparti ved rådgiver Kalle Hestvedt.

Vil ha 70 på norske veier

Naturvernforbundet vil senke farten på norske landeveier fra 80 til 70 kilometer i timen.

Av KRISTIAN JAHRE

For å nå visjonen om null drepte og skadde i trafikken, mener Norges Naturvernforbund den generelle hastigheten på norske landeveier må reduseres fra 80 til 70 km/t.

– Nedsatt fartsgrense ga gode resultater på E18 gjennom Vestfold i fjor sommer. Da farten ble satt ned med 10 km/t, gikk antall alvorlig skadde og drepte ned med

90 prosent, sier sentralstyremedlem Ragnar Johnsen i Naturvernforbundet.

Redusert fart gir også positive miljøeffekter. Ved lavere hastigheter reduseres luftmotstanden, noe som igjen betyr mindre drivstofforbruk.

– Forbruket synker med mellom fem og ti prosent når du reduserer farten fra 80 til 70. Dermed får du også mindre eksos. I tillegg blir det mindre slitasje på veiene og mindre oppvirvling av støv. Svevestøvmengden vil synke med om lag 20 prosent, hevder Johnsen. Bakgrunnstallene for utregningene har han hentet fra Transportøkonomisk Institutt. ■

Ragnar Johnsen i Norges Naturvernforbund vil ha 70 km/t på norske veier.

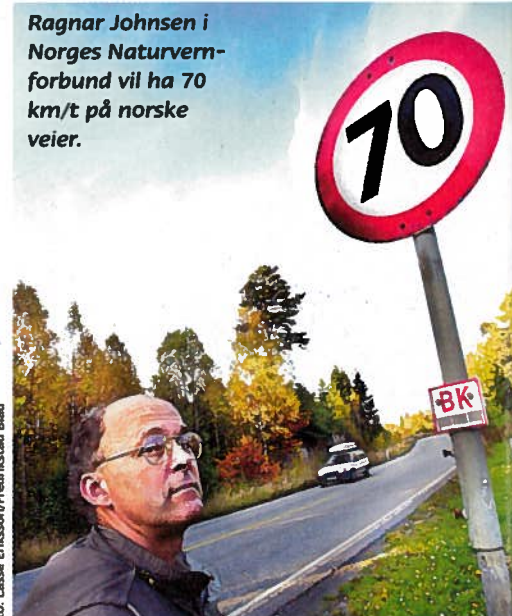

Foto: Lars Eriksson/Fredrikstad Blad

Jernbanesuksess på Jæren

Jærbanen er blitt NSBs unntak som bekrefter regelen. Her er presise tog varemerke, og antall passasjerer øker.

Av AUDUN GARBERG

I første halvår 2000 var 95 prosent av togene på Jærbanen i rute, det vil si at de var maksimum tre minutter etter kjøreplanen.

– Lager vi et skille på ti minutter er vi oppe i 98 prosent hittil i år, forteller kortdistansesjef Henning Lode. Flere tips kan forklare punktligheten:

– Personalet ønsker virkelig å få dette til. Punktlighet og levering av det kunden forventer gjennomsyrrer alle ledd. Vi henger oppslag i toget hver måned der vi forteller kundene hva vi ga dem i forrige måned. Er punktligheten dårlig må vi også stå til rette for det, forteller Lode.

Alle forsinkelser blir registrert i en databank med oversikt over tog og årsaker. Jærbanen har også et tett samarbeid med Jernbaneverket.

I 1992 oppgraderte Jærbanen tilbudet og fikk flere avganger. I dag frakter banen i overkant av 8500 passasjerer på hverdager.

– Vi har forutsigbare ruter, som vi ikke

endrer støtt og stadig. Mange kunder har bygd hus og bosatt seg lenger sør, fordi de har visst at rutetilbudet er såpass bra. Derfor endrer vi ikke rutene hvert år, forteller Lode.

– I snitt reiser kundene en halvtime med oss hver vei. Det betyr at én time, fem dager i uken, har vi en rolle i folks hverdag. Svikter vi, svikter middagsbordet hjemme.

I forslaget til Nasjonal Transportplan legger regjeringen opp til bygging av dobbeltspor mellom Stavanger og Sandnes i perioden 2006 til 2011. Dobbeltsporet er beregnet å koste 730 millioner kroner. ■

Naturen eget skaperverk, perfektjonert i tusenvis av år. Kan det gjøres bedre?

Rogn fra Aqua Gen blir bedre og bedre for hver generasjon med målrettet avl. Systematisk utvelgelse av stamfisk med egenskaper som bl.a. bedre tilvekst, har fort til at rogn fra Aqua Gen er det beste utgangspunktet for oppdrett av laks og orret både når det gjelder kostnads-effektivitet og markedstilpasning.

AquaGen

AGUA GEN AS
7200 Kyrksæterøra

TELEFON
+47 72 45 05 00

TELEFAX
+47 72 45 05 25

Miljøbevisst?

Velg sunne og miljøvennlige klær

Hos Cotton Child får du bomullsklær uten tilsetninger som kan irritere huden og som forurensner naturen. Klærne er i økologisk bomull med ubleket naturfarge. Cotton Child har kroppsnært tøy for barn og voksne.

Vanlig bomulldyrking er inne i en ond sirkel. Bomull dekker kun 5% av verdens åkerareal, men forbruker nå 25% av alle insektmidlene som selges. Sprøyting ble først vanlig etter 1945. Verdien på det årlige salget av jordbrukskemikalier til bomulldyrking har nå passert 2400 millioner \$ (70 \$/ha). Les på våre nettsider om hvordan økologisk jordbruk løser problemene.

Velg miljøvennlige gaver i år

Du kan bestille raskt og enkelt på www.cottonchild.no eller tlf 3553 3434. Rask levering. Du kan også skrive etter katalogen: Cotton Child as, Postboks 68 Sentrum, 3701 Skien.

It's Scandinavian

Respekt for miljø

Fler og fler av våre kunder legger stor vekt på miljøaspekter når de velger flyselskap. Dette gjør SAS til et naturlig valg – vi har et omfattende miljøprogram der grunnprinsippet er kontinuerlige forbedringer.

Forurensningene fra fly er den største miljøbelastningen. Derfor legger vi ekstra stor vekt på å velge den best tilgjengelige teknologi når vi fornyer vår flyflåte. Vi har valgt Boeing 737, Airbus 340/330/321 og de Havilland Q400 – fly som tilfredstiller og bygges etter de strengeste miljøkrav. Dette fører til ytterligere forbedring av SAS miljøeffektivitets indeks.

Les gjerne mer om vårt miljøarbeid i SAS Miljøårsrapport 1999 som er vurdert av en internasjonal miljørevisor. Du finner den på internet www.scandinavian.net eller du kan bestille et eksemplar på telefon +47 64 81 80 25, fax +47 64 81 83 70 eller e-mail niels_eirik.nertun@sas.no.

A STAR ALLIANCE MEMBER

På vegne av Norges viktigste næring

Enfo

Energiforsynings fellesorganisasjon (Enfo) ivaretar fellesinteressene til kraftselskapene og energiverkene i Norge. De vel 200 medlemsbedriftene – med omlag 18 000 ansatte – har investert 190 milliarder kroner i anlegg for å produsere, selge og distribuere elektrisk kraft.

Granfor Markingspakk
Vollveien 13 H
Postboks 274
1326 LYSAKER

Telefon 67 11 91 00
Telefaks 67 11 91 10
E-post enfo@enfo.no
Internett www.enfo.no

MILJØ OG KVALITET

skaper konkurransefortrinn

Vi sertifiserer styringssystemer for miljø (ISO 1400-sertifikater) og kvalitet (ISO 9000-sertifikater). Dette skaper tillit og viser seriositet hos deg og din bedrift. Spør oss hvordan vi kan gi din bedrift et miljømessig forsvarlig fortrinn!

Vår erfaring – din sikkerhet

Bureau Veritas Quality International
Haakon VII's gt. 6 - Postboks 1765 Vik - 0122 Oslo
Telefon: 23 11 85 00
Telefaks: 23 11 85 01

Visste du at...

...det årlig brukes 12 tonn pukk og grus for hver eneste nordmann i dette landet? Av dette går ca. halvparten til vegformål.

Pukk- og grusleverandørenes landsforening (PGL) organiserer pukk og grusbransjen i Norge. Våre medlemmer tar miljøet på alvor. Les mer på www.pgl.no eller kontakt oss!

PGL, Postboks 5487 Majorstua, 0305 OSLO
Telefon 23087785/87 Telefaks 23087894 Epost pgl@pil.no

Statusrapporter som gjør deg oppdatert:

HAVETS RESSURSER 2001
HAVETS MILJØ 2001
HAVBRUKSRAPPORT 2001

I SALG FRA MARS - BESTILL NÅ PÅ FAKS 55 23 85 86

ELLER E-POST: INFORMASJONEN@IMR.NO

PRIS: KR 150,-/KR 350,- FOR ALLE TRE (STUDENTRABATT 50%)

Jeg bestiller (kryss av)

☐ Ressurser 01 ☐ Miljø 01 ☐ Havbruk 01 ☐ Alle tre

Namn.....

Adresse.....

Postnr.....

Sted.....

HAVFORSKNINGSINSTITUTTET/INFO
P.B. 1870 NORDNES, 5817 BERGEN
[HTTP://WWW.IMR.NO](http://WWW.IMR.NO)

Norsk institutt for jord- og skogkartlegging
Raveien 9, Postboks 115, 1431 Ås
Telefon 64 94 97 00 Telefaks 64 94 97 86

Befolkningens livsgrunnlag og velferd forutsetter en bærekraftig bruk av naturressursene. NIJOS bidrar til dette gjennom innsamling og formidling av data om ressursgrunnlaget i inn- og utmark. Gjennom NIJOS får samfunnet tilgang på informasjon og kompetansetjenester som er nødvendige for å sikre en bærekraftig forvaltning og bruk av naturen til:

- Matvare- og virkeproduksjon som dekker grunnleggende behov for mat og husly
- Et rent og variert naturmiljø for trivsel og god helse
- Jord, skog og landskap som basis for verdiskaping
- En kunnskapskilde og et pedagogisk hjelpemiddel

AV AUDUN GARBERG,
KRISTIAN JAHRE og JENS P. TOLDNÆS

Lidenskapelig og omfattende om urter

ELISABETH SPARSTAD
Grønn lidenskap – om mennesker og urter.
Landbruksforlaget, 208 sider
Innbundet

■ Elisabeth Sparstad er en allsidig forfatter som tidligere, blant annet, har gitt ut to romaner. Hun har i tillegg drevet planteskole, og er kjent som urteekspert etter

å ha holdt kurs og foredrag over hele landet i en årrekke. *Grønn lidenskap* er en fagbok vevd inn i en fortelling om en kvinne som lever med sitt gartneri i et barskt klima. Gjennom boka får vi formidlet kunnskaper og erfaringer som kan angå så vel profesjonelle som hobbygartnere. Boka kan også leses som kuriosas for den som ikke engang har balkongkasse.

Visste du for eksempel at kamille kan kurere vondt hals og tannpine i tillegg til at den gir liv til en slapp hårmanke? Eller at tørkede buketter av malurt, reinfann eller isop får fluer og møll til å ta vingene på nakken?

Opplysninger om urter som demper kjødets lyst og urter som virker abortfremkallende hører også med, i tillegg til mer praktiske opplysninger om dyrking, jordpleie, salg, tørking, rensing, medisinske virkninger, høsting og matlagning. Du skal sannsynligvis være svært interessert før du trenger flere urtebøker enn denne. Boka er gjennomillustrert med fargebilder og akvareller malt av Turi Franze Lauenborg.

For den spesielt interesserte

ANNE CHR. STRYKEN
Bærekraft og naturbruk
Naturforvaltning fra miljøetikk til praktisk politikk
Topografisk Forlag 186 sider
Heftet.

■ Med sin nye bok *Bærekraft og naturbruk. Naturforvaltning fra miljøetikk til praktisk politikk* ser forfatter Anne Chr.

Stryken på hvilke kriterier som legges til grunn for dagens natur- og miljøforvaltning. Stryken tar for seg begrepene «bærekraft» og «naturens verdi», og viser hvordan spesielt bærekraftbegrepet brukes ukritisk og tilsynelatende tillegges forskjellig betydning i våre dager, ikke minst i Brundtland-rapporten fra 1987.

Stryken benytter filosofiske, politiske, biologiske og etiske innfallsvinkler i sin analyse av miljøsituasjonen og får på den måten vist at miljøpolitikk spiller inn på de fleste livsområder.

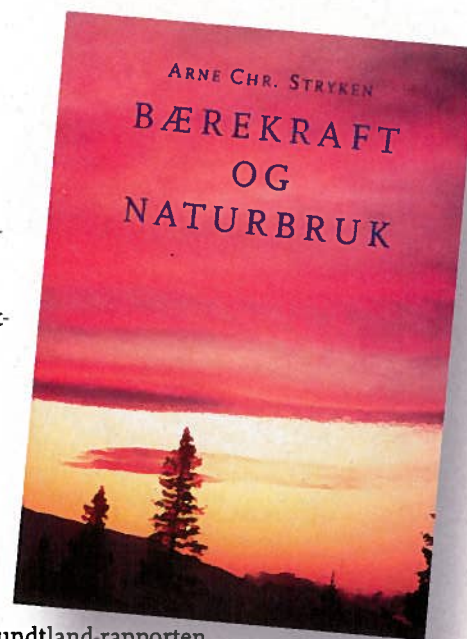
Anne Chr. Stryken er sosiolog og har skrevet en rekke bøker. Hun har i en årrekke undervist i samfunnsfag og humanøkologi på Nansenskolen på Lillehammer.

Fakta og fantasi om de fire store

EGIL HYLDMO
Jervboka
Det Norske Samlaget 64 sider
Innbundet

■ *Jervboka* er Egil Hyldmos fjerde i en serie fakta- og fantasibøker om de fire store rovdyra våre. For *Ulveboka* fikk forfatteren Skolebibliotekarforeningens ærespris i 1997, i tillegg til at pressen mente at boka var så balansert at selv sauebønder i Engerdal kunne kjøpe den. *Bjørneboka* og *Gaupeboka* kom i 1998 og 1999.

Jervboka er den første norske barne- og ungdomsboka som omhandler jerven, dette sky og myteomspunne rovdyret som er ukjent, også for de fleste voksne. I boka finnes eventyr, sagn og fantastifulle historier kombinert med naturfaglige faktaopplysninger. I tillegg en fartsfylt historie om jervungene Frans og Fanta. Boka er illustrert med tegninger, kart og foto.

Til fjells med Løken og Loe

BÅRD LØKEN OG ERLEND LOE
Jotunheimen – Bill. mrk. 2469
Orion Forlag
164 sider
Innbundet

■ *Jotunheimen – Bill. Mrk. 2469* er Erlend Loes svar på en kontaktannonse i Fjell og Vidde. Samtidig er det fotograf Bård Løkens kjærlighetserklæring til Norges mektigste fjellområde. Loes penn og Løkens linse er en genial kombinasjon fordi det har blitt en praktbok om norsk natur man ikke umiddelbart får følelsen av å «ha sett før».

Her er ruskevær og stillferdige, men samtidig hysterisk morsomme betraktninger om alt fra onani til Sølpvilen og Thoralf Maurstad. I boken har Loe rollen som den ensomme fjellvandrer. Han har vært «ett med fjellet så lenge at han nå kunne tenke seg å være to». Fra teltet sitt, på toppen

av Galdhøpiggen svarer han på en kontaktannonse og dette utgjør de fragmenterte tekstene i boken. Loe vil gjerne være ærlig overfor sin fremtidige kjæreste og dette kommer leseren til gode. Bård Løken har tilbragt et uttall døgn i Jotunheimen, og skildrer området gjennom fire årstider. Løken er ingen godværsfotograf – det gjør at den som er litt bevandret i dette fjellområdet kjenner seg igjen på en helt spesiell måte.

Motkraft – Spar Saltfjellet for nye inngrep

■ *Motkraft* er Folkeaksjonen Spar Saltfjellets bidrag til bokhøsten. Boken er ifølge aksjonsleder Gaute Dahl beregnet både på dem som kjenner godt til utbyggings-sakene i Saltfjellet og for de som ønsker å få en forståelse av hva konfliktene dreier seg om. Boken inneholder alt fra beskrivelser av opplevelser i fjellet til faktakunnskaper om fisk, fugl, reindrift og grotter. *Motkraft* er vakkert illustrert

med flotte naturfotografier og kart. En rekke forfattere har levert bidrag til boka som er sydd sammen av redaktør Brit Pedersen og bil-

ledredaktør Karen Hauknes. *Motkraft* er ikke noe typisk kampskrift, men presenterer naturverdier på en måte som mange bør finne glede i. Boken er gitt et artig kvadratisk format og er en fryd å bla i.

Motkraft selges hos et begrenset utvalg bokhandlere og kan bestilles direkte fra aksjongruppa: Folkeaksjonen Spar Saltfjellet
Postboks 1447
8602 MO I RANA
<http://saltfjellet.monet.no/>
90 sider

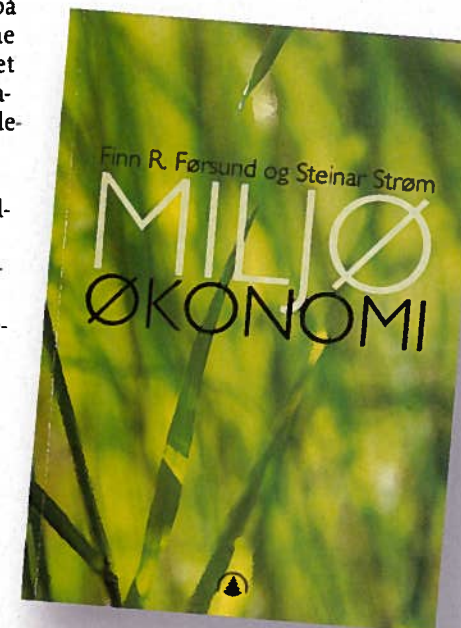
Miljø-økonomi

MILJØ-ØKONOMI
Finn R. Førsund og Steinar Strøm
Gyldendal Akademisk
253 sider

■ Har du behov for innsikt i miljø-økonomi, har professorene Finn R. Førsund og Steinar Strøm skrevet en innføringsbok. Boka gir innføring i de vanligste formene for miljøregulering, avgifter og kvoter. Den tar også opp problemene med miljøregulering når myndighetene ikke har full informasjon om bedriftenes teknologi, eller hvilke konsekvenser forurensningen har på miljøet. Forfatterne har dessuten viet et kapittel til internasjonale miljøproblemer, og avslutter med en diskusjon om grønt nasjonalprodukt og bærekraftig utvikling.

Boka konsentrerer seg om forurensning, og tar ikke opp problemstillinger omkring areal og ressursbruk. Men nettopp denne avgrensningen gjør boka overkommelig.

NB! Dette er en fagbok, så hvis du ikke har sans for formler kan du like godt glemme det hele.

miljø i fokus

Miljøoppgaver i fokus

- opprensning av sjøbunn
- støy
- avfall
- utslipp til sjø
- utslipp til luft

Oslo havnevesen
Tlf.: 22 91 00 00 Faks: 22 91 00 01
<http://www.ohv.oslo.no>

Epost: postmottak@havnevesenet.oslo.kommune.no

OSL

Oslo Lufthavn Gardermoen
skal være miljøtilpasset og drives slik at
den minimaliserer negative konsekvenser
for omgivelsene.

Oslo Lufthavn AS har utarbeidet
et nytt Miljøoppfølgingsprogram
for perioden 2000-2004
og Miljøårsrapport
for 1999.

www.osl.no

Ressursvennlig matproduksjon!

PAN FISH er en sjømat-
produsent med oppdrett av
laksefisk i Norge, Færøyene,
Skottland, USA og Canada.
Vi er etablert med videre-
foredling i Norge, Danmark,
Frankrike, USA og Kina.
Inneværende år markeds-
fører og selger PAN FISH
ca 80.000 tonn egenprodu-
sert og 20.000 tonn eksternt
produsert sjømat over hele
verden, til en salgsverdi av
ca 4,6 milliarder kroner.

Laks utnytter fôret sitt langt bedre enn noen annen oppdrettsart!

- For å produsere 1 kg laks kreves 1,1 kg laksefôr.
- For å produsere 1 kg kylling kreves 3,6 kg kyllingfôr.
- For å produsere 1 kg svinekjøtt kreves 2,5 kg svinefôr.

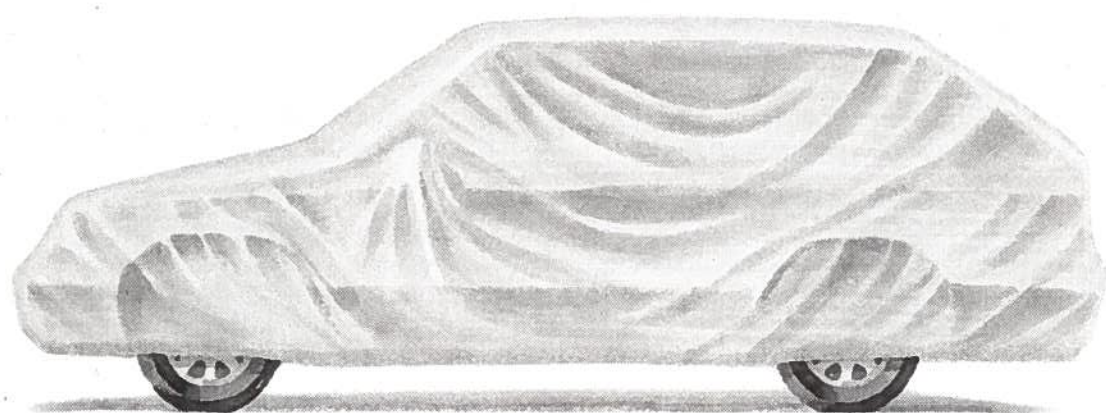
Les mer om oss på www.panfish.no

Pan Fish

PAN FISH ASA - St. Olavs plass 1 - N-6002 AALESUND - NORWAY - Tel.: +47 70 11 61 00 - Fax +47 70 11 61 01 - E-mail: mail@panfish.no

Miljøvern i praksis.

(Klart du kan ha bil, men må du bruke den hver gang?)

De gangene det er mest praktisk med bil, skal du selvfølgelig bruke den. Men hva med alle de gangene du tar bilen av gammel vane? Sporveien er både raskere og rimeligere enn du tror. At bil er dyrt, behøver vi antagelig ikke å minne deg på, og svært mange bilister har en egen evne til å glemme at parkeringshus og parkometre koster vel så mye som drivstoffet. For ikke å snakke om hva du må betale når det er lagt igjen et

"visittkort" under vindusviskeren din. På de fleste strekninger til og fra sentrum er Sporveien faktisk raskere enn om du kjører egen bil. For hver gang du lar bilen stå, blir dessuten Oslo-luften litt renere. Derfor ber vi deg trekke pusten neste gang og tenke etter om det virkelig lønner seg å ta bilen.

AS Oslo Sporveier

SL
Stor-Oslo
Lokaltrafikk

Det miljøvennlig alternativet

For reiser utover Oslos grenser står Stor-Oslo Lokaltrafikk (SL) til din disposisjon.

SLs takst- og billettsystem gjelder på tog, buss og båt i hele Akershus.

Opplysningstelefon: 177 Internett: www.trafikanten.no

SL - den grønne linjen

Bo & Miljø.

Våre miljørom kan gjenvinnes opptil 97%

Med gjennomtenkte materialvalg, og miljøhensyn fra innkjøp til gjenvinning er Scandic en av verdens mest miljø-vennlige hotellkjeder.

Scandic Hotel Sjølyst Oslo er første byhotell i Norge med Svanemerking.

SCANDIC

Skogen - vår gave til fremtiden!

Det hele begynte i 1674. Vi har lange tradisjoner i å arbeide langsiktig og tenke både på avvirkning og tilvekst.

Vår skog drives aktivt etter langsiktige bærekraftige driftsplaner og er miljøsertifisert.

Trelast som produseres og selges med vårt merke er rene naturprodukter basert på fornybar naturbruk.

Vår tradisjonsrike historie er din garanti.

Åktieselskapet Stangeskovene

1930 Aurskog • Telefon: 63 86 59 00 • Telefax: 63 86 58 78
e-post: firmapost@stangeskovene.no • www.stangeskovene.no

produkt: Trelast foto: Husevik / TL

div ...

Verdens minste ørken

De er stolte av den lille sandflekken sin, innbyggerne i tettstedet Carcross i delstaten Yukon i Canada. Det er nemlig verdens minste ørken.

En drøy kvadratkilometer med sand mellom snøfjell og bartrær. Navnet Carcross har ingenting med biler og gjøre – det har sitt utspring i at den canadiske reinen, den såkalte caribouen krysser elva her.

Verdens minste ørken ligger i Canada.

Møtte ulven og likte det!

Det å møte en ulveflokk på ni dyr var en flott naturopplevelse, mener skogsarbeideren fra Rendalen.

Skogsarbeideren Knut Gisle Nyberget fra Rendalen, møtte ni ulver «på jobben» i høst. Selv om han ble skjelven etter hendelsen beskriver han det som en god opplevelse i et intervju med avisa Østerdølen. Til tross for at rendøler ofte er svært skeptiske til rovdyr er Nyberget ikke redd for å stå fram som en som mener rovdyra har sin rettmessige plass i norsk natur.

– Jeg er vel en av de få kanskje? Jeg så en gaupe på vei til skolen da jeg var russ, og en ulv da jeg skulle hjem fra jobb forrige mandag. Men det er også de eneste gangene jeg har sett rovdyr før denne opplevelsen, sier han til Østerdølen.

– Du vet, det var en god opplevelse

Knut Gisle Nyberget fikk oppleve noe som er få forut. Mens han hogg tømmer ble han plutselig oppmerksom på ni ulver som stod og kikket på ham. Nyberget mener ulven må få leve – også i Østerdalen.

Fyr med vett

Dersom ikke drivhuseffekten tar helt overhånd går det mot kaldere tider. Her er noen gode råd for å fyre mer miljøvennlig i vinter:

1. Bruk småved i stedet for papir og søppel til opptenning.
2. Sørg for god trekk i pipa.
3. Bruk alltid tørr ved.
4. Brenn ikke trykkipregnerte og malte materialer.
5. Ikke brenn søppel, lever det til resirkulering.
6. Unngå sprengfyring.
7. Skal du bytte ildsted, kjøp en ny og miljøvennlig ovn.

Havsule traff SFT

Reknogoseringsflyet til Statens forurensningstilsyn, LN SFT, ble truffet av en havsule nylig. To-motors flyet befant seg hundre meter over Frigg-feltet da sjøfuglen traff den ene vingen og tvang det til å nødlande. SFT bruker flyet til å lete etter forurensning på havoverflaten.

Hva er det med Ambjørnsen og fugler?

De som leser Ingvar Ambjørnsens bøker har kanskje lagt merke til at denne produktive forfatteren, til tross for at det ikke er naturskildringer han er mest kjent for, beskriver fugler med en egen hengivenhet.

I siste nummer av Natur og Ungdoms blad, Putsj, kom vi muligens noe nærmere løsningen på dette litt mystiske fenomenet.

Larviksgutten Ingvar var nemlig medlem av Norsk Ornitologisk Forening på syttitallet. Hvorfor har du ikke fortsatt i Byfuglenes Venner Ingvar?

Ambjørnsens venner – ved en av dem, blåstrupa.

Foto: David Vogt

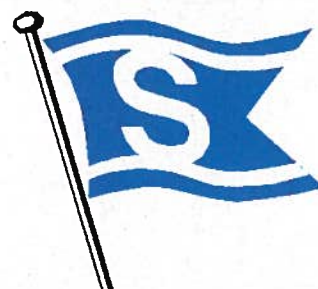
STAVANGER RENHOLDSVERK

TEKNISK DRIFT

Renholdsverket

Framtidens avfallshåndtering idag!

SEATRANS

UTVIKLINGSFONDET
THE DEVELOPMENT FUND • EL FONDO DE DESARROLLO
ÅRETS JULEGAVE

Støtt miljø- og utviklingstiltak i noen av verdens fattigste områder

Gi 100 kroner!

Utviklingsfondets

Ring givertelefon **820 43 002** Tast 1 bekreft

God Jul

Kanskje en **rød** fonduegryte i år ?

Det er alltid vanskelig med de som har **alt**.

Som ikke trenger flere **slips** eller **badesåper** fra BodyShop.

Hvor mange **fonduegryter** sliter man egentlig ut i løpet av et liv?

Vi tillater oss å foreslå en annerledes gave.

Et medlemskap i Norges Naturvernforbund...
...eller et abonnement på Natur og miljø Bulletin.

Dette er gaver som forhåpentligvis gleder mer under treet enn nok en krystalldings med nisselue.

Klipp <

Ja, jeg vil gjerne gi (mottakers navn): _____

Adresse: _____

- ☐ Medlemskap i Naturvernforbundet
☐ hovedmedlem (290 kroner)
☐ pensjonister/studenter (150 kroner)
☐ husstandsmedlem (60 kroner)

☐ Abonnement på Natur og miljø Bulletin (230 kroner)

Mitt navn: _____

Adresse: _____

Send denne blanketten til:

**NORGES
NATURVERNFORBUND**
Postboks 342 Sentrum, 0101 Oslo

**NORGES
NATURVERNFORBUND**

<http://www.naturvern.no> - naturvern@naturvern.no

De plagsomme «dommedagsgreiene»

IYMSE MEDIER har det de senere år dukket opp en del kritikk av de «dommedagsgreiene» som vi natur- og miljøvernere «profeterte» på 1960-tallet. Et nytt eksempel får vi – av alle steder – i Natur og miljø nr. 3/2000 der Erling Fossen kan fortelle oss at «alle dommedagsprofetiene som kom på 60-tallet ikke har slått til. Alle som er rimelig edruelige ser jo at de store globale miljøkatastrofer som er spådd ikke har inntruffet». Han får støtte av både Natur og Ungdoms leder Einar Håndlykken, som mener at «det er blitt tegnet opp en del skremmebilder som folk ser at ikke stemmer»; samt av Naturvernforbundets generalsekretær Jørund Ubøe Soma, som «er den første til å innrømme at vi har tatt feil».

Men hva var det egentlig vi sa den gang? Fremfor påviste vi at den generelle trend gikk i negativ retning. Sur nedbør, fosfater i vaskemidler, giftsprøyting i landbruket, «matpakkekjøring», dårlig kosthold, global matmangel, overbefolkning, sivilisasjonssykdommer, bilisme, forurensninger av vann, luft og jord m.m., var hver for seg bare enkeltområder og faresignaler som ble trukket frem for å belyse den generelle utvikling som fant sted. Uten å gripe fatt i de grunnleggende problemer, ville «miljøtiltak» så som filtre og renseanlegg bare være kosmetikk som bare ga en illusjon av positiv utvikling, man bare kamuflerte den egentlige årsak til de veldige problemene som trer stadig klarere frem.

Jeg har holdt øye med utviklingen siden 1950-tallet, og har i mange år, særlig på 1960- og 1970-tallet, vært aktiv som natur- og miljøvernere. Den kritikk som nå rettes mot 1960-tallets miljøvernere berører nesten ingen av de sentrale elementer som opptok oss den gang, og som man ennå ikke engang har begynt å prøve og løse. For utviklingen har hele tiden bare gått en vei, nemlig feil vei.

På 1960- og 1970-tallet fortså vi at hvis ikke trenden ble snudd, ville følgene av de enorme natur- og miljøhærverk som pågår kontinuerlig over hele jorden, først og fremst ramme våre barnebarn og oldebarn.

Det vil si at den fulle effekten av disse ødeleggelser ville begynne å vise seg på slutten av dette århundre, altså om 50–100 år. Først da kan vi bedømme hvem som var «rimelig edruelige».

Skulle noen være interessert i hva vi «dommedagsprofeterte» sa om grunnleggende miljøproblemer den gang, inviteres de til et besøk på <http://home.sol.no/adolph/impulser.htm>. Der har jeg skrevet litt om det.

ADOLPH DENIS HORN

Grenser for vern

ISIN KRONIKK om klassisk naturvern (N&M nr. 3/2000) gikk Naturvernforbundets leder Erik Solheim langt tilbake i tiden, for å beskrive utviklingen i norsk skog. Både folkemengden og forbruket av trevirke til byggematerialer og brensel økte sterkt fram til folketellingen i 1865. Til og med høylåver ble bygd av laftetømmer, og peisene og mange av vedovnene var langt fra energieffektive. Med stabil befolkningsøkning og uendret teknologi ville det blitt avskoging, som i flere utviklingsland i vår tid. Norsk skog ble «reddet» med utvandring til Amerika og effektiv bruk av trevirke her. Etter den første landsomfattende skogregistreringen (ca 1920) har tilveksten vært mye større enn uttaket av trevirke, til tross for at noe trelast og mye papir er eksportert.

Mye trevirke er «spart» med bruk av andre materialer (særlig til varmeisolerings), og oljefyring eller el-varme i stedet for vedfyring. Det er begrensning av virkesbehovet heller enn «klassisk» naturvern, som har gitt oss skog med mange tørre og råtne trestammer, til beste for blant annet hakkespettene.

For vassdragene er det en lignende, men mye raskere utvikling: I 50- og 60-åra var billig vannkraft den faktoren som bidro mest til industrialisering og velstandsutvikling. Da var politikerne uvillige til å sette konsesjonsvilkår som ville forbyrte eller redusere vannkraftprosjekter. Derfor ble blant annet Vinstra- og Åbjøravassdragene i Oppland bygd ut med mange og til dels stygge reguleringer av fjellvann. I 70- og 80-åra var det de enorme forekomstene av olje og ➤

Ill: Ketil Berger

► naturgass under Nordsjøen som ga mest igjen for investert kapital, så Statoil ble en bedre «melkeku» enn Statkraft.

Den første verneplanen for vassdrag ble vedtatt våren 1973, med helt spesielle forutsetninger: Før oljekrisen (senere samme år) var oljeprisen så lav at det var ingen økonomisk grunn til å bruke noe annet enn fyringsolje (eller parafin) til oppvarming. Hvis det likevel ble behov for mer el-kraft, kunne det skaffes med å bygge varmekraftverk med olje- eller kullfyring som i Sverige og Danmark, og med omtrent samme kostnad som for videre vannkraftutbygging. Derfor var vern av vassdrag en svært billig form for «klassisk» naturvern da.

Med høy oljepris (i perioden 1973–85) ble det betydelig omlegging fra oljefyring til el-varme, og oljefyring av kraftverk ble helt uaktuelt. Utbyggingspresset mot vassdrag økte igjen; men med nullvekst i industrien var det plass til både vekst av strømforbruket til oppvarming og vern av mange vassdrag. Da den fjerde verneplanen for vassdrag ble vedtatt for noen år siden, var det påvist store gassforekomster utenfor Midt-Norge, som (om nødvendig) kunne benyttes til kraftproduksjon i stedet for vassdragene som ble vernet. Dermed

Disse eksemplene viser at «klassisk» naturvern er noe vi har råd til, når vi likevel kan dekke alle rimelige menneskelige behov

var vern av vassdrag igjen en billig form for «klassisk» naturvern».

Disse eksemplene viser at «klassisk» naturvern er noe vi har

råd til, når vi likevel kan dekke alle rimelige menneskelige behov. «Klassisk» naturvern er da egentlig noe vi oppnår, når vi klarer å produsere det vi virkelig trenger med så liten innsats av naturressurser at noe av naturen kan reserveres for ikkemenneskelige formål. Dette er enkelt og greit innen lokale og nasjonale rammer, men komplisert og vanskelig når vi utvider perspektivet til hele Europa og hele verden.

Vi stanset som nevnt veksten i vår kraftkrevende industri da utvinning av olje og naturgass kom opp som mer lønnsom vekstnæring. Med stagnasjon her

ble det sterk vekst i tilsvarende industri i visse andre land, der el-kraften kommer fra kullkraftverk eller kjernekraftverk. Det er kjekt å ha noen urørte vassdrag i Jotunheimen og på Hardangervidda; men konsekvensen av ikkeproduksjon av ren vannkraft her er altså større produksjon av uren kullkraft og kjernekraft i visse andre land! Vi kan hevde at vi ikke har noe ansvar for stort forbruk og forurensende produksjon av aluminium i andre land; men vi er ikke villige til å begrense flytrafikken som krever mye lettmetall og drivstoff, og som antagelig er hovedårsaken til at ozonlaget svekkes.

Norge har mindre enn en promille av den globale folkemengden, og mer enn en prosent av de globale energiressursene. De norske energiressursene har høy kvalitet, med store andeler ren vannkraft og relativt ren naturgass, mens det i andre «energiland» er mye kull og olje som blant annet inneholder mye svovel. Med våre rike naturressurser har vi råd til å holde oss utenfor den integrasjonen som nå pågår i Europa; men vi kan ikke melde oss ut av verdensøkonomien. Vår eksport av energiråvarer og kraftkrevende metaller er viktig for vår nasjonaløkonomi, og antagelig like viktig for den globale forsyningen av disse varene.

I resten av verden som i Norge bør viktige menneskelige behov dekkes, før noe av naturen reserveres for ikkemenneskelige formål. Dette kan innebære at vi bør øke vår eksport av kraftkrevende metaller og el-kraft, for å gi et bidrag til den globale forsyningen av disse varene som samsvarer med vår andel av globale energiressurser. I en framtidig verden med fullstendig industrialisering og 8–10 milliarder mennesker blir det nok temmelig trange grenser for «klassisk» naturvern.

JO HERINGSTAD

Utmelding

DET ER MED TUNGT HJERTE jeg melder meg ut av Norges Naturvernforbund. Aldri har naturvern vært viktigere enn nå. Såkalt urørt natur er nesten umulig å finne lenger. Særlig gjelder dette i skogsmark.

Siden 1992 har vi kjempet mot etablering av Regionfelt Østlandet. Dag Hareide lovet oss støtte – men ikke lenge etter gikk han av som leder. I møte på Åsta i Åmot lovet Heidi Sørensen oss støtte om vi klarte å etablere stor lokal motstand. Det klarte vi, men den store støtten uteble. Da Naturvernforbundet listet opp de ti viktigste naturvernsaker i Norge, ble ikke Regionfelt Østlandet nevnt. Skuffelsen var stor, dette er tross alt norgeshistoriens største arealinngrep. Områdene er dessuten av de siste med tilnærmet villmarkspreget i skogslandskap.

I den tida Naturvernforbundet kjempet i motbakke, hadde jeg ikke hjerte til å melde meg ut. Siden kom skytefeltsaken så vidt på dagsorden igjen, og jeg fikk nytt mot.

Så kommer utspillene om ulv. Her er Naturvernforbundet helt i utakt med en lokalbefolkning som forsøker å leve av landet. Jeg regner meg selv som naturverner, men synes at det er helt feilslått å støtte reetablering av ulv i områder der utmarksnæring er vesentlig. Ulv er ingen truet dyreart, noe jeg vet bl. a. fordi jeg kjenner områder på Balkan godt. Jeg synes forbundet burde ta vare på oss som klorer oss fast i utkantene, heller enn å motarbeide oss. Vi er en del av naturen – kanskje minst i like stor grad som byfolk? Vi trenger forståelse i vårt syn på forvaltning av rovdyr, vi trenger støtte i kampen mot skytefelt, som for alltid vil ødelegge villmarkspreget i viktige områder, og vi trenger en slags forståelse for at dette med drivstoffpriser ikke er det samme sett fra Oslo sentrum som fra Trysil.

Uten slik forståelse er det umulig for meg å fortsette som medlem av Naturvernforbundet, noe jeg er lei for.

HILSEN HENRY JOHNSEN

GODE MILJØVALG

Produksjon

SCA legger vekt på kontinuerlig reduksjon av råvare- og energiforbruk, samt minimalisering av avfall, støy og utslipp til luft.

Transport

Produktkomprimering samt industri-lokalisering bidrar til redusert transportbehov og lavere emballasjeforbruk. Dette gir igjen lavere energiforbruk og mindre utslipp i luften.

Fornybar råvare

Så langt det er teknisk og økonomisk forsvarlig, bruker SCA fornybare eller resirkulerte råvarer. Skogen forvaltes, og for hvert tre som hugges planter tre nye trær.

Avfall

SCA samler selv inn betydelige mengder brukt papir, og har også dette som viktig råvarekilde i nye produkter (=resirkulering). Restavfall går til kompostering eller industriell forbrenning. Slik forbrenning gir minimal forurensning, og frigjør energi til oppvarming som kan erstatte andre energikilder (f.eks. olje).

Vi i SCA bedømmer våre produkter både utifra hvor godt de oppfyller konsumentenes krav og hvordan de påvirker miljøet (livsløpsanalyse/energiregnskap). Skogen - vår viktigste råvare - er en fornybar ressurs. I SCA planter vi tre nye trær for hvert tre vi feller. Produksjonen avpasses i forhold til kretslopet, og vi har som mål å bare benytte nedbrytbare råvarer i våre produkter. Sterk komprimering av produktene har gitt redusert forbruk av emballasje og betydelig lavere transportvolum. Ønsker du mer informasjon, ta gjerne kontakt med oss på telefon 33 37 56 00 eller besøk oss på internett www.libresse.no eller www.libero.no

Melkekartong- oppgaver!

Oppgave 1:
Pelle er på vei for å plukke ut melkekartongene fra søppelhaugen. Hvor mange finner han?

Oppgave 2:
På den ene siden av melkekartongen finner du 11 bobler.
Hvis du setter sammen bokstavene riktig vil du finne ut hva som er lurt å gjøre med melkekartongene.

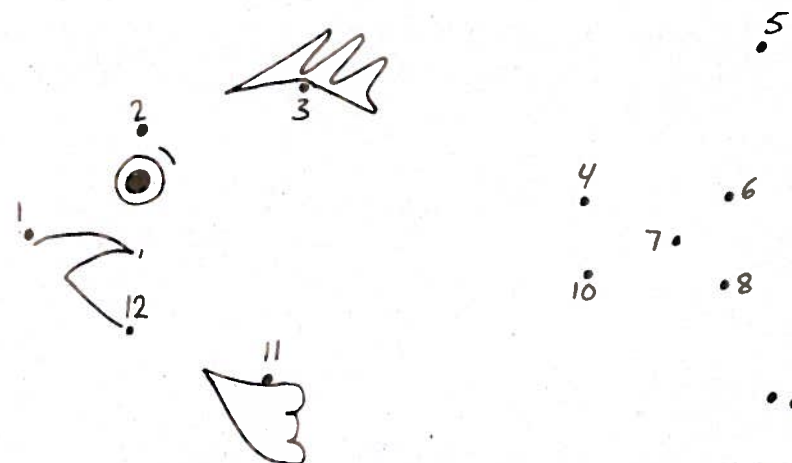
Oppgave 3:
Kan du hjelpe Blekkulf å velge mellom vei A eller B for å komme gjennom labyrinten til melkekartongene?

Oppgave 4:
Sprelline har laget 3 drager.
De flyter rundt hulter til bulter.
Kan du finne ut hvilken drage hun holder i?

Fra prikk til prikk

Kan du farge-
legge også?

Løsninger melkekartongoppgaver: 1. Det er 7 melkekartonger i søppelhaugen. 2. Ordet er RESIRKULERE. 3. B er veien han må ta til kartongene. 4. Sprelline holder i den nederste dragen.

Gi årets beste gave!

Er du glad i naturen?
Vil du gjerne ta vare på den?
Blekkulf og vennene hans
ønsker seg flere miljø-
detektiver!
Derfor gir vi nå bort årets
kuuleste gave. Hold deg fast,
for dette er ikke til å tro!

Du kan nå gi bort et
medlemsskap i Blekkulfs
Miljødetektiver. Den du gir det
til får velkomstpakke rett hjem
i posten! Denne inneholder
flotte plakater og andre
overraskelser.

Ikke nok med
det. Det kommer
en CD med
Blekkulfs
beste i samme
pakke. Alt er pakket inn i
gavepapir og med til og fra lapp
fylt ut!!

Resten av året får den glade
pakkemottaker mange fine
blader og andre hemmelige
overraskelser.

Alt dette for bare
250 kroner!

Ja, takk. Jeg vil ha årets beste gave:

- ☐ Både medlemsskap og CD kr. 250,-
☐ Bare medlemsskap kr. 195,- (søsken kr. 95,-)

Send den innpakke gaven til:

Navn: _____

Adr: _____

Postnr/ Sted: _____

Født (dag, måned, år): _____

På kortet skal det stå:

Til: _____ Fra: _____

Betaler: _____

Navn: _____

Adr: _____

Postnr/ Sted: _____

Jeg vil betale for medlemskapet i (antall) år: _____

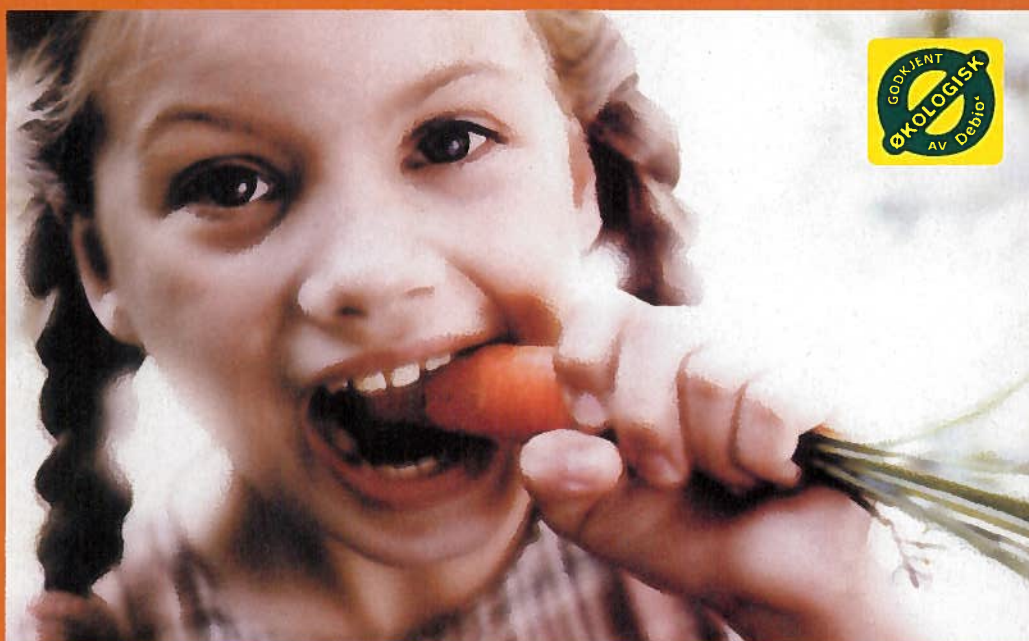
Porto
betalt

SVARSENDING
Avtalenr. 173115/21

**Blekkulfs
Miljødetektiver**

Grünerløkka postkontor
0505 OSLO

Miljøsatstingen i **coop** gir resultater!

Lierbyen: Verdens første ISO 14001-sertifiserte dagligvarebutikk.

I MMI/ Aftenpostens profilundersøkelse av store norske virksomheter ble **coop** vurdert som nr. 1 på miljø, samfunnsansvar og moral innen varehandelen for fjerde år på rad.

coop hjelper deg å velge miljø!

